

SAVONIA

Siilinjärvellä toimivien vesiosuuskuntien tulevaisuus

Tutkielma

Juho Koskela

Opinnäytetyö

Valitse kohde.

Koulutusala Tekniikan ja liikenteen ala	
Koulutusohjelma Ympäristötekniikan koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Juho Koskela	
Työn nimi Siilinjärvellä toimivien vesiosuuskuntien tulevaisuus	
Päiväys 23.05.2012	Sivumäärä/Liitteet 105/8
Ohjaaja(t) Yliopettaja Pasi Pajula	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Siilinjärven kunta / Ari Kainulainen	
Tiivistelmä	
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella siilinjärveläisten vesiosuuskuntien nykytilaa ja tulevaisuuden näkymiä. Työn toimeksiantajana Siilinjärven kunta halusi selvittää ensinnäkin haja-asutusalueensa vesihuollon nykytilan ja toiseksi haja-asutusalueen vesihuollon kehittämismahdollisuuksia.</p> <p>Työ tehtiin tutkimuksena, joka pohjautuu vesiosuuskuntahaastatteluihin Siilinjärven kunnan alueella. Haastattelut tehtiin 14 kyselyyn osallistuneen vesiosuuskunnan johtavien henkilöiden kodeissa paikan päällä, jolloin henkilöt pääsivät itse vapaasti kertomaan osuuskunnistaan ja tulevaisuuden toiveistaan. Haastattelussa kysyttiin kysymyksiä mm. asiakassuhteista, toimintavarmuudesta ja erityistilanteisiin varautumisesta, henkilöstöstä ja johtamisesta, teknisistä prosesseista, taloudesta sekä dokumentaatiosta. Haastattelussa haluttiin saada tietoa nykytilan lisäksi myös osuuskuntien tulevaisuuden näkymistä, mikä antoi pohjan tulevaisuuden tarkastelulle. Tulevaisuuden tarkastelussa otettiin neljä eri vaihtoehtoa vesiosuuskuntien kannalta vertailuun: osuuskuntien jatkaminen omillaan, yhteistyön lisääminen ja kehittäminen, yhdistymiset osuuskuntien kesken ja yhdistymiset kunnan kanssa.</p> <p>Työn tuloksena saatiin kokonaiskuva vesiosuuskuntien tämänhetkisestä tilasta sekä ehdotus tulevaisuuden toiminnan parantamiseksi. Tulevaisuuden tarkastelun osalta edellä mainituista neljästä tulevaisuuden kehitysvaihtoehdosta lähempään tarkasteluun valikoitui lopulta yhteistyön lisääminen osuuskuntien välillä. Perusteluna oli se, että yhteistyö voisi kehittää osuuskuntien toimintaa ja yhteisöllisyyttä Siilinjärvellä.</p>	
Avainsanat Vesiosuuskunnat, vesihuolto	

SAVONIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
THESIS

Abstract

Field of Study Technology, Communication and Transport			
Degree Programme Degree Programme in Environmental Technology			
Author(s) Juho Koskela			
Title of Thesis Future of the Water Cooperatives in Siilinjärvi			
Date	23 May 2012	Pages/Appendices	105/8
Supervisor(s) Mr Pasi Pajula, Principal lecturer			
Client Organisation/Partners The municipality of Siilinjärvi / Mr Ari Kainulainen			
Abstract			
<p>The purpose of this thesis was to examine the current state and future options of water cooperatives in Siilinjärvi. Municipality of Siilinjärvi, which was also the client organization wanted to find out in the first place current status of water supply in sparsely populated areas and secondly development opportunities of the same areas water supply.</p> <p>This thesis was made as a research based on interviews with the cooperatives in the municipality of Siilinjärvi. Interviews were conducted on site in the homes of every 14 participating water cooperative`s leading person and in this way everyone was able to tell about their water cooperatives and future wishes in their own words. The interview included questions about custom relationships, reliability to manage and produce services and provision for special situations, staff and management, technical processes, economy and documentation. The interview also included a question about the future, which gave a basis to a review of the future. The review of the future consisted of four different options and their comparison: the water cooperatives will continue on their own, increase and develop co-operation, water cooperatives unite with each other and water cooperatives unite with the municipality of Siilinjärvi.</p> <p>As the result was obtained overall picture of water cooperatives current status and suggestion approving the future functions of cooperatives. The review of the future consisted of four different options and their comparison, but co-operation was selected as the option to be given a closer look at. The argument was that the co-operation could develop the functions of the water cooperatives and sense of community in Siilinjärvi.</p>			
Keywords Water cooperatives, Water supply			

ALKUSANAT

Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Siilinjärven kunta, joka on Pohjois-Savossa sijaitseva noin 21 500 asukkaan kunta. Siilinjärvi sijaitsee noin 15 kilometrin päässä Kuopiosta pohjoiseen. Siilinjärven naapurikuntia ovat Kuopion lisäksi, Maaninka, Nilsinä ja Lapinlahti. Kunnan vesihuollon liittymisaste oli vuonna 2011 97 %. Tuosta 97 % noin kolme neljästä kiinteistöstä on taajamien vesihuoltoverkostoon liittyneitä ja loput neljännes haja-asutusalueen vesihuoltoverkostoon liittyneitä kiinteistöjä. Tästä näkökulmasta katsottuna haja-asutusalueella on merkittävä osa kunnan alueen vesihuollossa. Haja-asutusalueilla Siilinjärven kunnassa vesihuollosta vastaavat vesiosuuskunnat, joiden nykytila ja tulevaisuus vesihuollon palveluiden tuottajana on otettu tässä työssä esille.

Haluan kiittää lämpimästi työhönohjaajia yliopettaja Pasi Pajulaa ja Siilinjärven kunnan teknisiä palveluita, jotka vaikuttivat työhöni hyvien neuvojen ja ohjeiden muodossa. Erityisen paljon työlle antoivat kunnan puolesta: tekninen johtaja Ari Kainulainen, kunnan suunnittelu- ja rakennuttamispäällikkö Kari Leskinen sekä terveystarkastaja Sirpa Hakkarainen ja ympäristösuojelutarkastaja Matti Nousiainen.

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	9
1.1	Työn tausta	10
1.2	Työn tavoitteet	13
1.3	Työn toteutus	14
2	VESIOSUUSKUNTIIN LIITTYVÄ LAINSÄÄDÄNTÖ	16
2.1	Yleistä lainsäädännöstä.....	16
2.2	Terveysturvallisuuslaki - ja asetus.....	17
2.3	Ympäristösuojelulaki ja -asetus	21
2.4	Vesilainsäädäntö	22
2.5	Vesihuoltolaki ja valtioneuvoston asetus vesienhoidon järjestämisestä	24
2.6	Valtioneuvoston asetus yhdyskuntajätevesistä	27
2.7	Pelastuslaki	28
2.8	Valmiuslaki	29
2.9	Osuuskuntalainsäädäntö.....	32
2.10	WSP.....	36
3	VESIOSUUSKUNTIEN HISTORIA JA NYKYTILA SUOMESSA	38
3.1	Vesiosuuskuntien historia.....	38
3.2	Vesiosuuskuntien nykytilanne.....	40
3.2.1	Vesiosuuskuntien ja kuntien suhteet Suomessa	40
3.2.2	Siilinjärven vesiosuuskuntien ja kunnan suhteet	43
4	TYÖN OSUUSKUNTAHAASTATTELUJEN TULOKSET.....	45
4.1	Vesiosuuskuntien talous.....	46
4.1.1	Taloudellinen tilanne.....	46
4.1.2	Kirjanpito	46
4.1.3	Laskutusjärjestelmä	47
4.1.4	Toimintaan sisältyvät maksut.....	47
4.1.5	Avustukset, omaisuus ja velat.....	49
4.2	Vesiosuuskuntien hallinto.....	51
4.2.1	Hallinnon järjestäminen ja organisointi	51
4.2.2	Lainsäädännön seuraaminen osuuskunnissa.....	52
4.2.3	Järjestöön tai liittoon kuuluminen.....	52
4.3	Osuuskuntien asiakassuhteet	53
4.3.1	Sopimusasiakirjat ja osakasrekisteri.....	53
4.3.2	Palvelujen tarjoaminen toimialueen ulkopuolelle.....	53

4.3.3	Osakkaille tiedottaminen.....	54
4.3.4	Asiakastyytyväisyyden seuraaminen.....	54
4.4	Osuuskuntien tekniikka ja kunnossapito.....	55
4.4.1	Laitteiston tekninen kunto ja puutteet.....	55
4.4.2	Teknisen huollon järjestäminen ja toteutus.....	56
4.4.3	Henkilöstö	57
4.4.4	Henkilöstön koulutus	57
4.4.5	Työturvallisuus.....	58
4.4.6	Vedenlaatu	59
4.4.7	Valvontatutkimusohjelmat.....	59
4.5	Häiriö- ja poikkeustilanteet ja niihin varautuminen.....	60
4.5.1	Vakuutukset	60
4.5.2	Häiriö- ja poikkeustilanteet.....	60
4.5.3	Osuuskuntien alueille kohdistetut suoja-alueet ja suojele suunnitelmat.....	61
4.5.4	Riskien kartoitus.....	62
4.6	Dokumentointi.....	63
4.7	Vesiosuuskuntien yhteistyö ja tulevaisuus	64
4.7.1	Yhteistyö ja sen hyödyntäminen	64
4.7.2	Vesiosuuskuntien tulevaisuuden suunnitelmat.....	65
4.8	Vesiosuuskuntien omat parannusehdotukset toiminnalle tulevaisuudessa.....	66
4.9	Siilinjärven kunnan suunnitelmat vesiosuuskuntiin liittyen	68
5	YHTEENVETO KYSELYN TULOKSISTA JA OMAT PARANNUSEHDOTUKSET	71
5.1	Organisointi ja talous	71
5.2	Osuuskuntien asiakassuhteet.....	72
5.3	Toimintavarmuus ja erityistilanteisiin varautuminen	73
5.4	Henkilöstö ja johtaminen.....	74
5.5	Tekniset prosessit.....	75
5.6	Dokumentaatio.....	75
6	JOHTOPÄÄTÖKSET TULEVAISUUDESTA.....	77
6.1	Vesiosuuskuntien toiminnan jatkaminen entisellään	77
6.2	Vesiosuuskuntien yhdistyminen.....	78
6.3	Yhdistyminen kunnan vesihuoltolaitoksen kanssa	79
6.4	Vesiosuuskuntien välinen yhteistyö.....	80
	LÄHTEET	84

LIITTEET

Liite 1 Kartta Siilinjärven kunnan vesiosuuskuntien toiminta-alueista ja kunnan vesihuollon kehittämisen tarvealueista

Liite 2 Toimijat ja vastuut vesihuollossa

Liite 3 Lehtiartikkelit vesiosuuskuntien yhteistyöstä ja vesihuoltolaitosten yhdistymisistä

Liite 4 Vesihuollon käsitteitä

Liite 5 Vesiosuuskunnan prosessikaavio

Liite 6 Siilinjärven kunnan suunnitelmat vesiosuuskuntiin liittyen (taulukot)

Liite 7 Kysely Siilinjärven kunnan alueella toimiville vesiosuuskunnille

Liite 8 Yhteenveto Siilinjärven vesiosuuskunnista (taulukko)

1 JOHDANTO

Tämä työ tehdään ensisijaisesti Siilinjärven kunnan alueella toimivista vesiosuuskunnista niiden nykytilaa ja tulevaisuutta tarkasteltaessa. Työssä esitetyjä nostettuja asioita voisi yhtä hyvin tarkastella myös valtakunnallisesti, sillä vesiosuuskunnat toimivat pääosin paikasta riippumatta lähes samalla tavalla. Erojakin löytyy ja vesiosuuskuntien kokonaistila voi vaihdella riippuen siitä, kuinka hyvin toiminta on onnistuttu organisoimaan ja säilyttämään toiminnan valmiudet tulevaisuutta ajatellen. Aiempien tutkimusten ja ennakoarvioiden mukaan selvää kuitenkin on, että huomattava osa vesiosuuskunnista omaa selviä puutteita eri toiminnan osa-alueilla, kuten huollossa, dokumentoinnissa, työturvallisuudessa, henkilöstön koulutuksessa ja vaikkapa erityistilanteisiin varautumisessa.

Vesiosuuskunnat tai -yhtymät on määritelty yhdyskunnan vesihuollosta huolehtiviksi itsenäisiksi liikelaitoksiksi. Kun osuuskuntaan on liittynyt vähintään 50 henkilöä tai sen tuottama jätevesimäärä tai vastaavasti kuluttama vesimäärä on vuorokaudessa 10 m³, osuuskunta määritellään vesihuoltolain (461/2000) mukaan vesihuoltolaitokseksi. Siltikin vesiosuuskuntia, jotka eivät täytä em. kriteerejä vesihuollossa, koskevat lähes samat velvoitteet kuin vesihuoltolaitoksia. Vesiosuuskuntien toimintaan kuuluu oleellisena osana liiketaloudellinen toiminta, jonka avulla toimintaa käytännössä pidetään pystyssä. Oman osuuskunnan perustamiseen riittää 3 henkilöä tai 3 yhteisöä, esimerkiksi kiinteistöinä. Vesiosuuskunnat perustetaan tuottamaan jäsenilleen vesihuoltopalveluja ja vaikka osuuskunnan voivat perustaa ketkä tahansa henkilöt, liittyy osuuskunnan toiminnan harjoittamiseen valtavasti lakeja ja velvollisuuksia. Pelkkä talkootoiminta ei välttämättä riitä laitoksen asianmukaiseen hoitoon vaan toiminnan tulisi olla ammattimaista. Vesiosuuskunnan tarjoamista eri palveluista ovat vastuussa vetovastuuseen nimetty hallitus ja toimihenkilöstö.

Työ sisältää kuvauksen kunnan vesiosuuskuntien nykytilasta sekä omia pohdintoja siitä, miten vesiosuuskuntien toimintaa tulisi ylläpitää ja kehittää jatkossa. Tarkoituksena olisi ennen kaikkea herättää vesiosuuskunnissa tietynlaista ratkaisuhakuisuutta eri toiminnan kannalta merkittävien osa-alueiden suhteen. Vesiosuuskuntien johdon olisi hyvä pohtia, jos niin ei olla vielä tehty, onko omassa arkipäiväisessä toiminnassa puutteita tai asioita, jotka pitäisi ottaa entistä paremmin huomioon, jotta kaikista tär-

kein osuuskunnan tehtävä eli vesihuolto, voitaisiin säilyttää yhtä toimintavarmana kuin tähänkin asti.

Työ koostuu kuudesta eri luvusta: (1) johdanto, (2) vesiosuuskuntiin liittyvä lainsäädäntö, (3) vesiosuuskuntien historia ja nykytila Suomessa, (4) työn osuuskuntahaastattelujen tulokset, (5) yhteenveto kyselyn tuloksista ja omat parannusehdotukset sekä (6) johtopäätökset tulevaisuudesta.

1.1 Työn tausta

Siilinjärven kunnan alueella toimii tällä hetkellä yhteensä 16 vesiosuuskuntaa, joiden koko vaihtelee muutamien kotitalouksien osuuskunnista satojen kiinteistöjen muodostamiin osuuskuntiin.

Merkittävimmät osuuskunnat osakkaiden lukumäärällä ja omavaraisuusasteella mitattuna ovat Pöljän-, Jännevirran- ja Autiorannan vesiosuuskunnat, joista varsinkin Pöljän osuuskunta on huomattavan iso käsittäen yli 650 kiinteistöä (v.2011) Siilinjärvellä (614) ja Nilsiässä (40). Lisäksi Pöljän- ja Autiorannan osuuskunnat omistavat myös aikanaan perustetut omat vedenottamonsa. Pöljän osuuskunta myykin tarvittaessa vettä eteenpäin, jos viereiset osuuskunnat tai Nilsiän kaupunki sattuvat tarvitsemaan tilapäisesti vettä. Toisaalta todellisen ”vesitaseen” mukaisesti Pöljän osuuskunta ostaa vettä vastaavasti Siilinjärven kunnan vesilaitokselta moninkertaisen vesimäärän myytyyn nähden (2009). Joka tapauksessa pienempiäkin vedenottoja, kuten Pöljän ja Autiorannan tässä tapauksessa ovat, on hyvä pitää varavedentoimittajina esimerkiksi Siilinjärven kirkonkylän suuntaan poikkeustapauksissa.

Pienimmät osuuskunnat ovat Pyylammen- ja Panninniemen vesiosuuskunnat, jotka koostuvat yhteensä 17 kiinteistöstä. Kaikki osuuskunnat on listattu teknisine tietoineen (vuonna 2011) taulukkoon 1.

Vesiosuuskunnat ja niiden toiminta-alueet on esitetty myös työn loppuun liitettyssä kartasta (liite 1). Vihreällä värillä rajatut alueet ovat vastaavasti vesihuoltoverkoston tarvealueita, joihin tullaan kunnan näkemyksen mukaan rakentamaan vesihuoltoverkosto tulevaisuudessa. Tarvealueiden rakentamisesta ja aikatauluista on kerrottu myöhemmin kohdassa 4.11 Siilinjärven vesihuollon kehityssuunnitelmat vesiosuuskuntiin liittyen. (Pöyry Oy, 2011b, 29-31, liite 1)

Vesiosuuskuntien tilanne on tällä hetkellä pääosin hyvä siinä mielessä, että kaikki asukkaat saavat vaatimukset täyttävää talousvettä. Tähän pitää pyrkiä, ja vesihuoltolakiin velvoittaa kunnallisen vesihuoltolaitoksen tarjoamaan laatukriteerit täyttävää talousvettä asukkaille. Kaikki vesiosuuskunnat ostavat talousvetensä Siilinjärven tai muun kunnan vesihuoltolaitokselta lukuun ottamatta Pöljän ja Autiorannan vesiosuuskuntia, jotka saavat talousvetensä oman ottamon kautta. Pöljän ja Autiorannan osuuskunnilla on kuitenkin mahdollisuus ostaa tarvittaessa myös vettä kunnan vesihuoltolaitokselta, jos heidän oma vedentuotantonsa ei riitä.

Viemäriverkostot löytyvät seitsemältä vesiosuuskunnalta ja ne toimittavat jätevedet kunnan jätevedenpuhdistamolle. Lopuissa vesiosuuskunnissa jätevesienkäsittely tapahtuu kiinteistökohtaisesti omilla puhdistusjärjestelmillä. Tulevaisuuden kannalta ihannetilanne olisi, jos kaikki ympärivuoden asuttavat kiinteistöt saataisiin kunnan viemäriverkoston piiriin, sillä se olisi ylivoimaisesti ympäristöystävällisin ja ehkä kaikkein edullisinkin ratkaisu sekä kunnalle, että myöskin asukkaille.

Taulukko 1 Siilinjärven vesiouuskunnat vuonna 2011 ((Pöyry Oy, 2011b, 27)

Vesiosuusk.	Vesijohdon liittymäärä	Viemärin liittymäärä	Laskutettu vesimäärä (m ³ /a)	Laskutettu jätevesimäärä (m ³ /a)	Vesijohto (km)	Viemäri (km)
Autioranta (oma ottamo)	582		43 750		112	
Golftie	77		2161		3,2	
Jälänniemi	154		8267		13,2	
Jännevirta	n.250 kiint.		28880		60	
Kasu-Kokko	22 kiint.		2500		1,6	
Kasurilanmäki	83	83	2908	2639	1,7	1,9
Kumpunen	440	696	12316	19608	50,6	52,5
Paasisalo	88	88	1771	1771	10,6	10,2
Panninniemi	7 kiint.			1771	1	
Pieksänkoski toim.-alueet	50					
-Siilinjärvi	6					
-Kuopio	625		78976		217,6	
-Nilsjä	19					
-Juankoski						
Pohjois-Hamula toim.-alueet	425					
-Siilinjärvi	28	552	12301	19709	25,9	35,6
-Maaninka						
Pyylampi	25		900		0,8	0,8
Pöljä (oma ottamo)	1535					
toim.- alueet	99	555	103264	11339	269	40,1
-Siilinjärvi						
-Maaninka						
Ranta-Toivala-Uuhimäki	220		10220		20	20
Santalannotko	80	80	2484	2429	3,6	3,4
Tynnörinen-Jynkäniemi	80	80	2300	2200	7,2	7,1

1.2 Työn tavoitteet

Siilinjärven kunta on jo pitkään pohtinut vesiosuuskunnissa ennemmin tai myöhemmin ilmeneviä ongelmia, joihin tulisi löytää ratkaisu ennen niiden puhkeamista. Tähän mennessä vesiosuuskunnat ovat hoitaneet velvollisuutensa vaatimusten puitteissa, mutta ongelmia tulevat aiheuttamaan tulevaisuudessa mm. henkilöstön toimintakyky vesiosuuskunnan huolto- ja johtotehtävissä, esimerkiksi tekniikan ja taloudenhoidon osalta.

Yksi kysymysmerkki voidaan asettaa myös jatkuvuuden ja pidemmän tähtäimen toimintaa ajatellen. Tällä hetkellä lähes kaikissa Siilinjärven osuuskunnissa toimivat osuuskunnan perustamisesta asti mukana olleet henkilöt, mutta sukupolven vaihdon yhteydessä tiedot ja taidot katoavat toiminnasta poisvetäytyvien henkilöiden mukana. Vaikka sama vastuuhenkilöstö olisi vielä pitkäänkin toiminnassa mukana, tulee heidän olla jatkuvasti tietoinen nykylainsäädännöstä ja siihen liittyvistä vaatimuksista. Jos toimintaa harjoitetaan vielä pääasiallisten töiden ohessa, on vaarana, ettei asioihin paneuduta asiaankuuluvalla tarmokkuudella. Aiemmin osuuskunnille teetetyissä kyselyissä on käynyt ilmi, että uusien vastuuhenkilöiden löytäminen voi olla vaikeaa, mikä osaltaan kertoo myös siitä ettei asioiden hoitamiseen ole mielenkiintoa entiseen tapaan. Ilman osaavaa henkilöstöä vesiosuuskunnan toiminnan harjoittaminen on vaikeaa, vähintäänkin haastavaa.

Yksi vaihtoehto yksittäisten osuuskuntien toiminnan turvaamiseen tulevaisuudessa olisi nykyisten ulkoistettujen palveluiden lisääminen, mutta se ei ole järkevin vaihtoehto pidemmällä tähtäimellä tarkasteltaessa. Sen sijaan tulisi löytää keinoja, joilla resursseja voitaisiin yhdistää. Tämä ei tarkoita välttämättä pelkkiä osuuskuntien keskinäisiä tai kunnan vesihuoltolaitoksen kanssa toteutettavia yhdistymisiä vaan vaihtoehdoksi voi tulla kyseeseen yhteistyö jossakin muodossa, esimerkiksi em. ulkoistettujen palvelujen yhteiskäyttö.

Yhdistymisten tai yhteistyön tuomat edut kasvattaisivat vesiosuuskuntien voimavaroja. Tähän löytyy lukuisia väitettä tukevia näkökantoja: henkilöstöä voitaisiin kouluttaa tehokkaammin ja toiminta olisi ammattimaisempaa. Henkilöstöä olisi luonnollisesti myös enemmän yhdistyneissä yksiköissä kuin pienemmissä laitoksissa. Myös tiedottaminen, verkoston ylläpito, laskutus, vedenkäsittely yhdenmukaistuisivat osaamisen

keskittyessä ja resurssien kasvaessa. Jos yhteistyö johtaisi vesilaitosten määrän pienemiseen, vesilaitosten toimintavarmuutta ja luotettavuutta voitaisiin lisätä, koska suuremmat laitokset olisi helpompi pitää keskitetyssä, selkeämmin organisoidussa valvonnassa. Yksi merkittävä tekijä talousveden jakelussa on laadunvalvonta, joka on välttämätöntä hyvälaatuisen veden turvaamiseksi. Toteutuksesta voisi vastata helpommin, jos veden laatua voitaisiin valvoa suuremmilla vedenottamoilla vastoin lukuisia pienempiä vedenottamoita. Pienempien vedenottamoiden etuna voidaan pitää kuitenkin sitä, että ne voivat tuoda isoja laitoksia enemmän taloudellista liikkumavaraa vesiosuuskunnalle ja mahdollistaa suuremmat resurssit esimerkiksi henkilöstön ammattimaistamisessa.

Vaikka yhteistyön lisäämiselle ja yhdistymisille löytyykin tarvetta, on niiden mahdollistaminen käytännössä vielä osittain tiedostamaton asia vesiosuuskunnissa. Osa vesiosuuskunnista voi haluta jatkaa nykyiseen tapaansa ilman muutoksia ja tämän vuoksi voi olla hankala sovittaa vesiosuuskuntien ja kunnan tai kuntien tavoitteelliset intressit yhteen niin Siilinjärven tapauksessa kuin yleensäkin Suomessa. Toimiva vesihuolto on kuitenkin kaikkien yhteinen asia ja välttämätön alueen asukkaille, mikä halutaan säilyttää toimivana myös tulevaisuudessa, joten ratkaisut pitäisi tehdä tätä ajatusta silmällä pitäen. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, kuinka vesihuolto on järjestetty Siilinjärven kunnan haja-asutusalueilla vuonna 2012 ja vesihuoltoa ja vesihuoltopalveluiden tarjoajien eli vesiosuuskuntien toimintaa voitaisiin kehittää tulevaisuudessa.

1.3 Työn toteutus

Työ tehtiin kirjallisuustutkimuksena ja tutkimuksen lähtökohtana oli selvittää kirjallisen haastattelun avulla, minkälainen vesiosuuskuntien tila on yleisesti ottaen tällä hetkellä Siilinjärven kunnan alueella sekä se, mitä osuuskunnat haluavat tuoda omaan toimintaansa tulevaisuudessa. Ennen haastattelua osuuskuntien tarkastelu aloitettiin tutustumalla Siilinjärven kunnan 19.11.2011 hyväksytyyn vesihuollon kehittämissuunnitelmaan ja sen ohella tehtyyn vesiosuuskunnille suunnattuun kyselyyn kyselyyn. Vesihuollon kehittämissuunnitelma oli teetetty konsulttityönä Pöyry Oy:llä vuoden 2010 aikana. Kysely oli teetetty Maaningan, Nilsiän ja Siilinjärven kuntien alueella toimiville vesiosuuskunnille. Vastausaktiivisuus oli yleisesti ottaen hyvä ja Siilinjärven osalta 10/16 (63%) vesiosuuskunnasta oli vastannut kyselyyn. Kysely oli teetetty monivalinta-periaatteen mukaisesti eli jokaisen kysymyksen jälkeen tuli vastata joko kyllä tai ei riippuen siitä pitikö väite vesiosuuskunnan kohdalla paikkaansa vai ei. Vastaukset

julkistettiin niin ikään Pöyry Oy:n laatimassa Maaningan, Siilinjärven ja Nilsiän yhteistyöraportissa vuonna 2011. (Pöyry Oy, Maaningan ja Siilinjärven kunnat, Nilsiän kaupunki, Kuntarajat ylittävä yhteistyö sekä vesiosuuskuntien ja kuntien välinen yhteistyö, 2011, 22)

Vesiosuuskuntien tilannetta seurataan Siilinjärvellä ja muissakin kunnissa aika ajoin, mutta ainakaan Siilinjärvellä osuuskuntien toiminnan tilaa ei tiedetä täysin. Pohjois-Savon ELY - keskus tekee aika ajoin vesihuoltolaitoksille suunnatun teknisiä tietoja koskevan kyselyn, joka koskee lähinnä omaisuus- ja verkostotietoja. Näin ollen vesiosuuskuntien todelliset tarpeet ja ajatukset jäävät pois tarkastelusta.

Pöyry Oy:n kyselyssä kysyttiin vesiosuuskunnilta seuraavista eri toimintaa liittyvistä aihealueista: organisointi ja talous, henkilöstö ja johtaminen, asiakassuhteet, tekniset prosessit, dokumentointi, toimintavarmuus ja erityistilanteisiin varautuminen.

Tässä työssä tehtiin aiempia kunnan ja viranomaisten tietoja täydentävä kysely, joka kohdistettiin Siilinjärven osuuskunnille. Kysely tehtiin haastattelututkimuksena. Kyselyn tulokset esitetään kappaleessa 4. TYÖN OSUUSKUNTAHAASTATTELUJEN TULOKSET ja mahdollisuudet Siilinjärvellä toimivien vesiosuuskuntien tulevaisuuden kehityssuunniksi esitetään kappaleessa 6. JOHTOPÄÄTÖKSET TULEVAISUUDESTA.

2 VESIOSUUSKUNTIIN LIITTYVÄ LAINSÄÄDÄNTÖ

2.1 Yleistä lainsäädännöstä

Vesiosuuskuntia ja niiden toimintaa säätelevät monet lait ja asetukset, jotka on asetettu ohjaamaan ja toisaalta myös asettamaan velvoitteita oikeanlaisen toiminnan varmistamiseksi. Vesiosuuskuntien osalta lainsäädännön tunteminen ja seuraaminen asettavat haasteita, mutta haasteellisuutta lisää vielä se tosiasia, että jotkin lait ja asetukset kokevat lähes jatkuvasti muutoksia. Niitä tulisi seurata säännöllisesti ja osata vielä tulkitakin oikein. Suomessa kunnan viranomaiset ja alueelliset ELY - keskuskeskukset valvovat vesihuoltolaitoksia lainsäädännön noudattamisessa.

Kansainvälistyminen ja yhtenäistyminen EU:ssa on tuonut meillekin yhteisiä EU - aluetta koskevia lakeja ja direktiivejä. Vesihuollon lainsäädännön pohjana toimivat Euroopan Unionin vesipolitiikan puitedirektiivi (2000) ja talousvesidirektiivi 98/83/EY.

Koska tässä työssä käsitellään jo olemassa olevia vesiosuuskuntia, on kaikki perustamis- ja rakentamisvaiheisiin liittyvä lainsäädäntö jätetty pois ja keskitytty asemansa vakiinnuttaneiden vesihuoltolaitosten toiminnan kannalta oleelliseen lainsäädäntöön. Lisäksi lainkohdat, jotka koskevat vesihuoltolaitosta ja sen toimintaa, on koottu pelkästään vesihuoltolaitoksen näkökulmasta katsottuna. Tämä tarkoittaa sitä, että yksityishenkilöitä ja heille kuuluvia oikeuksia ei ole käsitelty.

Lisäksi lainsäädännön tarkastelussa otettiin huomioon Siilinjärven viranomaisten näkemykset tärkeimmistä lainkohdista, jotka tulisi ennen kaikkea ottaa huomioon. Yksi epäselvyyksiä aiheuttava seikka on viranomaisten mielestä tietojen vastuiden jakautumisesta eri sidosryhmien kesken. Sidosryhmillä tarkoitetaan tässä tapauksessa vesiosuuskuntia, kunnan vesihuoltolaitosta ja viranomaisia. Työn loppuun on koottu vastuiden jakautumista havainnollisesti kuvaavat taulukot liitteeseen 2 (liite 2. Toimijat ja vastuut vesihuollossa).

Jäljempänä vesihuoltolaitoksista puhuttaessa näiden lakien osalta tarkoitetaan vesihuoltolaitoksella yhtä lailla vesiosuuskuntia, jotka huolehtivat vesihuollosta määrättyllä alueella ja täyttävät vesihuoltolaitoksen tunnusmerkit.

2.2 Terveydensuojelulaki - ja asetus

Terveydensuojelulain tarkoituksena on yleisesti edistää ja ylläpitää väestön ja yksilön terveyttä, ehkäistä talousveden välityksellä leviäviä tauteja sekä parantaa erityistilanteisiin varautumista. (terveydensuojelulaki L1994/763, § 1)

Tiedottaminen on tärkeä osa vesiosuuskunnan asiakassuhteiden ylläpidossa ja palveluprosessissa. Tiedottamisvelvollisuus velvoittaa vesiosuuskuntia tiedottamaan osakkaita ja muita asiakkaita vedenlaatuasioista säännöllisin väliajoin, vaikka laatu ei millään tavalla muuttuisikaan. Samoin vesiosuuskunnat ovat velvollisia ilmoittamaan osakkaitaan vesihuollon maksuperusteiden muodostumisesta ja maksujen muutoksista, sopimusehtojen muutoksista ja mahdollisista häiriötilanteista tai niiden uhasta, jotka voisivat vaikuttaa vesihuoltoon. Kunnan viranomaiset ovat puolestaan velvollisia ilmoittamaan vesiepidemiatilanteista vesihuoltolaitoksille, jotka ilmoittavat siitä eteenpäin osakkailleen. Yleensä kunnan tiedotukset vesiepidemiatilanteissa tavoittavat kunnan alueella asuvat asukkaat suoraan, mutta tiedottaminen kuuluu vesihuoltolaitoksen vastuisiin siitä huolimatta. Onnettomuustilanteissa tiedottaminen, hälytyksen anto ja ohjeistus kuuluu alueelliselle pelastuslaitokselle. Tiedottamisesta on annettu määräyksiä vesi-, vesihuolto-, ympäristönsuojelu- ja terveydensuojelulaissa.

Vesiosuuskunnissa toimii hallituksen lisäksi yleensä henkilöstö, joka on nimetty tekniseen toimeen ja joka vastaa vesihuollon toimimisesta kokonaisuudessaan. Vesihuolto kokonaisuudessaan käsittää valtavat määrät teknisiä laitteita ja kalustoa sekä vaatimuksia veden ja vesihuollon laadusta. Vesiosuuskunnan hallituksen tai tehtävään valitun henkilön tulee varmistaa, että vesiosuuskunnan teknisissä tehtävissä toimivalla henkilöstöllä on tarvittava osaaminen ja pätevyys. Henkilöstöä tulisi kouluttaa sen mukaan kuin puutteita osaamistasossa ilmenee. Asetus 1351/2006 velvoittaa vesihuoltolaitoksella työskentelevää henkilöstöä hallitsemaan tehtävänsä vesihuoltolaitoksella. Talousveden eli ts. puhtaan käyttöveden kanssa tekemisissä olevalta henkilöstöltä vaaditaan vesihygieniapassi (tulevaisuudessa vesityökortti). Testin voi suorittaa Valviran eli sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston hyväksymän henkilön ja osaamistestin avulla. Vesihygieniapassin lisäksi henkilöstön tulee läpäistä testi, joka koskee laitosteknistä ja talousvesihygienisestä osaamista. Osaamisen testaamisesta vastaa sosiaali- ja terveydenvalvontakeskus. (Sosiaali- ja terveysministeriön asetus L 1351/2006, § 2)

Veden laadun seurannassa vesihuoltolaitoksen on tehtävä yhteistyötä oman kuntansa terveydensuojeluviranomaisten kanssa. Viranomaisen valvoo vesihuoltolaitoksen toimittavan veden laatua, mutta laadusta ja laadun jatkuvatoimisesta valvomisesta vastaa vesihuoltolaitos. Viranomainen voi tarvittaessa asettaa toiminnanharjoittajalle vedenlaatua koskevia tarkkailuvelvoitteita. Niin ikään viranomainen voi terveyshaitan ehkäisemiseksi antaa määräyksiä koskien veden käyttöä, desinfiointia tai muuta käsittelyä, jos se on veden laadun kannalta tarpeellista. (terveydensuojelulaki, 1994/763 L § 20)

Jos vesihuoltolaitoksen epäilee veden saastumista, on sen välittömästi otettava yhteyttä kunnan terveydensuojeluviranomaiseen. Samalla vesihuoltolaitoksen täytyy ryhtyä itse toimenpiteisiin talousveden laadun parantamiseksi. Saatuaan tiedon vesiepidemiasta viranomaisen pitää viipymättä ryhtyä tilanteen vaativiin toimenpiteisiin sekä tehdä selvitys tapahtuneesta ja ilmoittaa siitä Terveysten- ja hyvinvoinnin laitokselle ja aluehallintavirastolle. (terveydensuojelulaki, 1994/763 L § 20 a)

Talousvettä toimittavan toiminnanharjoittajan on tehtävä hakemus (terveydensuojelulaki 18 §) toiminnastaan vesihuoltolaitoksen sijainnin mukaisen kotipaikkakunnan terveydensuojeluviranomaiselle. Viranomaisen on puolestaan lähetettävä hakemus tiedoksi ja edelleen mahdollista lausuntoa varten edelleen alueellisille ympäristökeskuksille ja lääninhallituksille kuin myös niihin kuntiin, joiden alueella vesilaitos toimittaa tai vastaavasti ottaa vettä. (terveydensuojeluasetus, 2006/207 L § 7)

Hakemuksen tulee sisältää ainakin seuraavat tiedot:

- 1) toiminnanharjoittajan nimi ja kotipaikka sekä yhteystiedot;*
- 2) talousvettä toimittavan laitoksen ja vedenottamon sijainti;*
- 3) toimitettavan talousveden vuotuinen määrä ja käyttäjien määrä;*
- 4) selvitys raakaveden laadusta, käyttötarkkailusta ja käsittelytavasta;*
- 5) selvitys käsitellyn veden laadusta ja käsittelyyn käytetyistä kemikaaleista;*
- 6) selvitys veden laadun tarkkailun järjestämisestä;*
- 7) selvitys talousvettä toimittavan laitoksen vastaavasta hoitajasta;*
- 8) muut mahdolliset tarpeelliset tiedot talousveden laadun arvioimiseksi; sekä*

9) *selvitys erityistilanteisiin varautumisesta.*”

(terveydensuojeluasetus, 2006/207 L § 8)

Vesihuoltolaitoksen talousveden laatuvaatimukset ja valvontatutkimukset kuuluvat vettä toimittavan laitoksen arkipäivään. Määräykset koskevat lähtökohtaisesti asetuksen 461/2000 mukaisia isoja laitoksia, jotka toimittavat vettä 10 m³ vuorokaudessa tai vähintään 50:n ihmisen tarpeisiin. Asetus koskee myös vettä, jota toimitetaan julkiseen tai kaupalliseen tarkoitukseen.

(sosiaali- ja terveysministeriön asetus talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista, 2000/461 L § 2)

Talousvedelle asetetut tarkat laatuvaatimukset on esitetty asetuksen 2000/461 4. §:n mukaisissa liitteissä, mutta lähtökohta on se ettei talousvetenä käytettävässä vedessä saa olla pieneliöitä tai mitään sellaisia aineita siinä määrin, että niistä voisi olla vaaraa ihmisten terveydelle. Vaatimukset antavat raja-arvot ainesmäärille vedessä, jolloin annetut raja-arvot eivät saa missään vaiheessa ylittyä tai terveydensuojeluviranomainen joutuu kieltämään veden tarjonnan. Veden tulee lisäksi olla käyttötarkoitukseen sopivaa eikä se saa aiheuttaa syöpymisiä tai haitallisia saostumia verkostoissa. Veden laatuvaatimukset koskevat vesihuoltolaitoksen toimittavaa vettä siinä kohdassa, kun vesi otetaan kiinteistöjen hanasta. Sama pätee säilöttyyn tankkiveteen siinä vaiheessa, kun vesi aikanaan otetaan tankista. (sosiaali- ja terveysministeriön asetus talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista, 2000/461 L § 4,5)

Kunnan terveydensuojeluviranomaisen lakisääteisiin tehtäviin kuuluu talousveden laadunvalvonta säännöllisin valvontatutkimuksin. Säännölliseen valvontaan sisältyy **jatkuva valvonta**, jolla pyritään seuraamaan veden laatua ja käsittelyä. Erityisesti desinfioinnin tehokkuus ja laatuvaatimusten täytyminen ovat tärkeitä seurattavia asioita.

Säännölliseen valvontaan sisältyy myös ns. **jaksottainen seuranta**, jonka tarkoitus on tukea tutkimuksia siitä, täyttääkö talousvesi sille asetettuja vaatimuksia. Valvontatutkimusten vähimmäismäärät ja vaatimukset talousvedelle löytyvät asetuksen 2000/461 liitteistä. (sosiaali- ja terveysministeriön asetus talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista, 2000/461 L § 7)

Valvontaan liittyen vesihuoltolaitoksen tulee yhteistyössä kunnan terveydensuojeluviranomaisen kanssa laatia talousvettä toimittavien laitosten säännöllistä valvontaa koskien valvontatutkimusohjelma, joka on laitospohjainen. Laitoksen ominaispiirteet vaikuttavat ohjelman sisältöön, kuten myös paikalliset olosuhteet: esimerkiksi laitoksen sijainti ja läheiset onnettomuusalttiit toiminnot voivat aiheuttaa erityisvalvonnan tarpeita. Viranomaisen tehtävänä on pyytää vesihuoltolaitosta koskien alueellisen ympäristökeskuksen lausunto valvontatutkimusohjelman laatimisesta sekä toimitettava valvontatutkimusohjelma tiedoksi lääninhallitukselle ja alueelliselle ympäristökeskukselle. Valvontatutkimusohjelma on voimassa 5 vuotta kerrallaan, jonka jälkeen se on päivitettävä.

Vesihuoltolaitos on vastuussa laaduntarkkailussa omavalvonnan osalta, mikä tarkoittaa sitä, että valvontatutkimusohjelmaan on koottava laitosta koskevat tiedot laitoksen omasta käyttötarkkailusta. Käyttötarkkailuun tulee sisältyä riittävästi raakaveden laadun seuranta asianmukaisen veden käsittelyn varmistamiseksi. Käyttötarkkailussa tulee seurata myös verkoston kokonaisvesimäärän ja vuotovesimäärien suhdetta. Lähtökohtaisesti tavoitteena on pitää vuotovesimäärät mahdollisimman pieninä. Valvontatutkimusohjelman sisällöstä, laatua tutkivien laboratorioiden käytöstä laadunvalvonnassa, viranomaisvelvoitteista ja tiedotuksesta kerrotaan asetuksen kohdissa 9 - 15 §. (sosiaali- ja terveysministeriön asetus talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista, 2000/461 L § 8,10)

Pienille vesilaitoksille on olemassa erillinen asetuksensa veden laadun valvonnasta, vedelle asetetuista vaatimuksista ja valvontatutkimuksista. Asetus koskee laitoksia, joka toimittaa vähemmän kuin 10 m³ per vuorokausi tai vähemmän kuin 50 ihmisen tarpeisiin. Asetuksessa on hieman eroavaisuuksia asetuksen 2000/461 kanssa. Eroavaisuuksina mainittakoon, että valvonnassa ei vaadita erillistä valvontatutkimusohjelmaa. Terveydensuojeluviranomainen voi määrittää tutkimusten laitoksen tai yksittäisen kotitalouden kohdalla tapahtuvan yleensä kerran vuodessa tai kerran kolmessa riippuen veden laadusta ja käyttäjämäärästä. Tutkimuksia voidaan määrätä useimminkin, jos se on tarpeen veden laadun varmistamiseksi. Tarkemmat määritykset laaduntarkkailusta, viranomaisvelvoitteista ja tiedotuksesta löytyvät asetuksessa kohdista § 4 - 11. (Sosiaali- ja terveysministeriön asetus pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista L 2001/401)

Pintavettä raakavedeksi ottavien ja sen talousvedeksi valmistavien vesihuoltolaitosten osalta on annettu asetus: Valtioneuvoston päätös juomaveden valmistamiseen

tarkoitettujen pintaveden laatuvaatimuksista ja tarkkailusta, joka perustuu säädöksiin 1986/24 ("laki vesi- ja ympäristöhallinnosta") ja 1961/264 ("vesilaki"). Noista säädöksistä löytyy määräykset laatuvaatimuksista ja tarkkailuista siis niille laitoksille, jotka ottavat pintavettä joesta, järvestä tai rannikkovedestä ja käyttävät sitä raakavetenään. (Valtioneuvoston päätös juomaveden valmistamiseen tarkoitettujen pintaveden laatuvaatimuksista ja tarkkailusta, L 1994/366)

Yleisesti Sosiaali- ja terveysministeriö on säättänyt terveydensuojelulain 21 §:n nojalla talousveden säännöllistä valvontaa ja siihen liittyviä tutkimuksia koskien määräyksiä, mutta tämän lisäksi kunnan terveydensuojeluviranomainen voi määrätä muita tutkimuksia, jotka ovat välttämättömiä talousveden laadun turvaamisen kannalta. Tämä pätee kaikissa veden laatua ja sitä koskevia tutkimuksissa. Ennen lisätutkimusten määräämistä, tarve tulee perustella. (terveydensuojeluasetus, 2006/207 L § 9)

2.3 Ympäristösuojelulaki ja -asetus

Ympäristösuojelun tavoitteena on ehkäistä ympäristön pilaantumista sekä vähentää ja poistaa niitä vahinkoja, jotka voivat aiheuttaa pilaantumista. Samalla lain tarkoituksena on turvata ympäristön viihtyvyys ja monimuotoisuus kestävän kehityksen mukaisesti. (ympäristönsuojelulaki, 2000/86 L § 1)

Luonnonvarojen kestävällä käytöllä ja kestäväan kehitykseen tähtäävään toimintatapaan pitää jokaisen toimijan pyrkiä toimialasta riippumatta. Vesihuoltolaitoksen on käytettävä luonnonvaroja säästävästi ja välttää sellaisia toimia, jotka voisivat aiheuttaa luonnonvarojen käytön vaikeutumista tai estymistä. (ympäristönsuojelulaki, 2009/385 L § 3)

Toiminnanharjoittajaa veloitetaan olemaan selvillä toiminnan harjoittamisen ympäristövaikutuksista, ympäristöriskeistä sekä siitä, miten haittavaikutuksia voidaan mahdollisesti vähentää. ("*selvillä olovelvollisuus*") (ympäristönsuojelulaki, 2009/385 L § 5)

Toiminnasta johtuvaa ympäristön pilaantumista tai sen uhkaa varten, toiminnanharjoittajan on ryhdyttävä välittömästi toimenpiteisiin pilaantumisen ehkäisemiseksi tai pilaantumisen rajoittamiseksi, jos pilaantumista on ehtinyt jo aiheutua. ("*pilaantumisen torjuntavelvollisuus*") (ympäristönsuojelulaki, 2009/385 L § 5)

Vesihuoltolaitoksella on vettä ottaessaan maaperästä tai muista toimista johtuen riski pilata pohjavesialue tai osa siitä. Aineita ja energiaa kielletään laittamasta paikkoihin tai käsittelemään paikoissa, joissa ne voisivat pilata pohjavettä. (ympäristönsuojelulaki, 2000/86 L § 8)

Jos vesiosuuskunnalla on oma jätevedenpuhdistamo, täytyy sillä olla ympäristölupa, jos puhdistamo on tarkoitettu yli 100 hengen jätevesien käsittelyyn. (ympäristönsuojeluasetus, 2009/1791 L § 5)

Vesihuoltolaitosten täytyy valvoa, että viemäriverkostoon ei pääse ympäristölle haitallisia aineita, jotka voisivat aiheuttaa vaaraa ympäristölle, terveydelle tai haitata vesien käyttöä. Kemikaalit ja kemialliset yhdisteet täytyy käsitellä asiaankuuluvasti eikä jotta viemäriin. Tarkempi haitallisten aineiden lista löytyy ympäristönsuojeluasetuksen (2000/169) alta. (ympäristönsuojeluasetus, 2006/889 L § 44)

2.4 Vesilainsäädäntö

Vesilainsäädännön tavoitteita luokitellessa on lain peruseriaatteena edistää ja sovitaa yhteen vesivarojen ja vesialueiden käyttöä ekologisesti, taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti kestäväällä tavalla. Samalla pyritään ehkäisemään vesistön käytöstä aiheutuvia haittoja ja parannetaan vastaavasti vesiympäristön ja -varojen tilaa.

Vesilainsäädännössä keskeiset vesihuoltolaitosta koskevat lait käsittelevät vesialueiden ja vesivarojen käyttöä ja huoltoa, vesistön ja pohjaveden muuttamiskieltoa sekä vedenottamoiden suoja-alueita ja ojitusta. (vesilaki, 2011/587 L § 1)

Vesihuoltolaitoksen yleisiin velvollisuuksiin kuuluu toteuttaa vesihanketta siten, että vesivarojen ja vesialueiden käytöstä ei aiheudu vältettävissä olevaa yksityisen tai yleisen edun loukkausta. Hanke tai tarkoitus pitäisi voida saavuttaa ilman kustannusten kohtuutonta lisääntymistä ennakoituihin kokonaiskustannuksiin ja vahingonseuraukseen verrattuna. (vesilaki L 2011/587, 2. luku, § 7)

Vesihuoltolaitoksella täytyy olla lupa viranomaiselta, jos vesitaloushanke tai -toiminta huonontaa jollain tavalla vesistön tai pohjavesiesiintymän tilaa ja käyttökelpoisuutta veden käytössä tai vedenotossa. Vastaavasti tarvitaan lupa, jos vedenotto vähentää olennaisesti tärkeän pohjavesialueen antoisuutta. (vesilaki, 2011/587, 3. luku § 2)

Vesihuoltolaitos tarvitsee lupaviranomaisen luvan joka tapauksessa, jos sen ottama vesimäärä pohjavedestä on vuorokaudessa yli 250 m³. Pinta- ja pohjavedenottoon

liittyvästä lainsäädännöstä on kerrottu tarkemmin ”*vesilain luvussa 4. Veden ottaminen*”. (vesilaki L 2011/587, 3. luku, § 3)

Vesihuoltolaitoksen tulee huolehtia vedenottamoidensa ympäristöstä. Lupaviranomainen voi tarvittaessa määrätä vedenottamoita ympäröivän alueen suoja-alueeksi. Suoja-alueen laajuus määräytyy tilanteen mukaisesti ja sen määrittämiseen vaikuttavia tekijöitä voi olla tarve rajoittaa alueen käyttöä veden laadun tai pohjavesiesiintymien turvaamiseksi. Alue ei saa kuitenkaan olla isompi kuin mitä suojelun toteuttaminen välttämättä tarvitsee. Hakemuksen tai vaatimuksen suoja-alueen perustamisesta voi tehdä joko valvontaviranomainen, hankkeesta vastaava tai asianosainen. Suoja-alueen määräämisen tulee sisältää vedenoton turvaamiseksi oleelliset määräykset suoja-toimenpiteistä, suoja-alueen käytön muista rajoituksista ja selvitys suoja-alueen käytön valvonnasta. Vedenottamon omistajan tai haltijan on aina korvattava toisille osapuolille määräyksistä johtuvat edunmenetykset.

Haltijalla on mahdollisuus lupaviranomaisen hyväksynnän saatuaan lunastaa suoja-alue omaksi, jos se on vesihuoltolaitoksen vedenoton tai rakennelmien kannalta tarpeellista. (vesilaki L 2011/587, luku 4. Vedenottaminen, § 11,12,13)

Jos vesihuoltolaitoksen täytyy lähteä tekemään ojituksia toiminta-alueellaan täytyy huomioida se, kenen maalle ojitusta tehdään ja miten se vaikuttaa maaperään tai mahdollisesti veden virtaussuuntiin jo olemassa olevassa purossa tai ojassa.

Ojitukseen sekä ojan käyttöön ja kunnossapitoon tarvitaan ympäristöviranomaisen lupa, jos ojitus aiheuttaa ”*ympäristösuojelulain 3 §:n 1 momentin 1 kohdan*” mukaista vesialueen pilaantumista tai ”*vesilain 3 luvun 2 §:ssä tarkoitettuja seurauksia*”. Myös jos ojituksen teosta aiheutuu yksinomaan puron virtaaman muuttumista, ojituksen tekoon vaaditaan lupa. (vesilaki L 2011/587, luku 5. Ojitus § 3)

Ojitus on käsiteltävä ojitustoimituksessa, jos ojitukseen ei tarvita viranomaisen lupaa, mutta aiheuttaa esimerkiksi vesien virtaussuunnan huomattavan muuttumisen tai vastaavasti tulva-alueen pienentämisen tai poistamisen kokonaan. Vastaavasti, jos ojituksen tekoon tarvitsee tehdä suoja-alue tai pumppuasema jonkun toisen maalle asiasta sen kummempin sopimatta tai oja on tehtävä maantien, rautatien, kaapelin, kaasuputken, vesijohdon, lämpöputken tai viemärin alitse eikä siihen ole kyseisen kohteen omistajan tai hoitajan puolesta tullut lupaa. (vesilaki L 2011/587, luku 5. Ojitus § 4)

Ojitusoikeuksista, ojitustoimituksesta ja sen täyttämiseen panosta velvollisuuksineen on säädetty tarkemmin vesilain luvussa 5.

2.5 Vesihuoltolaki ja valtioneuvoston asetus vesienhoidon järjestämisestä

Vesihuoltolain tavoitteena on turvata vesihuolto siten, että kohtuullisin kustannuksin saadaan riittävästi terveydelle haitatonta ja kaikin puolin moitteetonta talousvettä sekä ympäristön- ja terveydensuojeluperiaatteiden mukainen viemärointi. (vesihuoltolaki L 119/2001, § 1)

Vesihuollolla tarkoitetaan vesiosuuskuntien osalta sitä, että ne hoitavat jollakin tavalla talousveden johtamisen, käsittelyn ja toimittamisen. Osissa vesiosuuskunnista vesihuoltoon kuuluvat myös jäte- ja hulevesien sekä rakennusten perustusten kuivatusvesien viemärointi ja mahdollisesti myös käsittely. (vesihuoltolaki L 119/2001, § 3)

Vesiosuuskunnat luokitellaan lähes poikkeuksetta sellaisiksi asetuksen 461/2000 määrittämiksi vesihuoltolaitoksiksi, joiden päivittäinen talousveden toimittamismäärät nousevat yli 10 m³:n tai vaihtoehtoisesti ne palvelevat yli 50 asukasta. Muualta vetensä saavat laitokset ja heidän velvoitteensa poikkeavat hieman niistä, joilla on oma vedenottamo esimerkiksi vedenlaadun seurannan osalta.

Kuntien tulee yhdessä alueensa vesihuoltolaitosten kanssa tehdä ja pitää ajan tasalla kunnan aluetta koskevat vesihuollon kehittämissuunnitelmat. Kehittämissuunnitelmissa huomioidaan taajama- ja haja-asutusalueet, mutta erityisesti ne alueet, joilla on voimassa maankäyttö- rakennuslain (1999/132) mukainen yleis- tai asemakaava tai joilla kaava-alueiden laatiminen on vireillä. Myös ne alueet, joita koskevat ympäristösuojelulain nojalla annetut ympäristönsuojelumääräykset tulee eritoten huomioida kehittämissuunnitelmassa. (vesihuoltolaki L 119/2001, § 5)

Vesihuoltolaitokset ovat velvollisia vastaamaan vesihuollosta kunnan määräämällä toiminta-alueella. Kunta hyväksyy jokaiselle alueellaan toimivalle vesihuoltolaitokselle toiminta-alueen tai voi muuttaa sitä tarvittaessa laitoksen esityksestä. Ennen hyväksymistä kunnan tulee varata kuulemistilaisuus alueen asukkaille ja pyytää lausunto valvontaviranomaiselta.

Toiminta-alueen tulee olla sellainen, että vesihuoltolaitos selviää vesihuollon velvoitteistaan taloudellisesti ja toiminnan kannalta sujuvasti.

Toiminta-alueita hyväksyessään kunnan tulee ottaa toiminta-alueen tarpeet laitoksen vesijohtoverkoston sekä viemäriverkoston liittämisestä. Verkostojen piiriin saattamiselle pitää myös laatia tavoitteellinen aikataulu, jonka mukaan liittyminen tapahtuu. Jos kunta näkee, että jossain alueella tarvitaan vesihuoltolaitosta tuottamaan palveluita ja taustalla nähdään suurehkon asukasjoukon tarve, ympäristösuojelulliset tai terveydelliset syyt, se voi päättää vesihuoltolaitoksen perustamisesta ja ryhtyä sitä perustamista vaativiin toimenpiteisiin. (vesihuoltolaki L 2001/ 119, § 6, 8)

Vesihuoltolaissa on säädetty vesihuoltolaitoksen toimintaa koskien pykälä, jonka mukaan vesilaitos ei ole velvollinen tarjoamaan vesihuoltopalveluita toiminta-alueen ulkopuolella. Vesilaitos voi kuitenkin tarjota vesihuollon palveluitaan erillisten sopimusten mukaan.

Liittämisestä on säädetty siten, että vesihuoltolaitoksilla on liittämismvelvollisuus kiinteistön osalta vesihuoltolaitokseen, jos kiinteistö sijaitsee laitoksen toiminta-alueella. Tämä liittämismvelvollisuus koskee niin vesijohtoa kuin viemäriäkin. Sen sijaan kiinteistöllä ei ole velvollisuutta liittyä viemäriin hulevesien tai perustusten kuivatusvesien poisjohtamiseksi, jos alueella ei ole asianmukaista verkostoa tätä tarkoitusta varten. Vesihuoltolaitos voi kuitenkin siinä tapauksessa jättää kiinteistön liittämättä verkostoon, jos liittämisestä koituu haittaa laitoksen toiminnalle tai palvelutason selkeää heikkenemistä muiden kiinteistöjen kohdalla. Liittämismvelvollisuudesta vapauttaminen ei ole automaattista, mutta, kun edellytykset täyttyvät, on kiinteistöllä mahdollisuus vapautukseen. Vapautuksista on kerrottu tarkemmin kohdassa: ”11 § Liittämismvelvollisuudesta vapauttaminen”. (vesihuoltolaki L 2001/119 , § 10)

Vesihuoltolaitoksen verkostoon liitetyn kiinteistön omistaja tai haltija vastaa omalta osaltaan kaikesta liittymiseen liittyvistä velvollisuuksista ja vesihuoltolaitteistosta aina liittymiskohtaan saakka. Vesihuoltolaitteiston suunnittelun ja rakentamisen kanssa täytyy olla tarkkana, jotta kiinteistön vesihuoltolaitteisto on yhteensopiva vesihuoltolaitoksen laitteiston kanssa. Vesihuoltolaitteistolla tarkoitetaan yleensä vesijohto- ja viemäriputkia sekä erilaisia venttiilejä ja liittimiä. Kiinteistökohtaisen vesihuoltolaitteiston tulee olla siinä kunnossa ettei laitteisto aiheuta vaaraa tai haittaa ympäristölle, terveydelle eikä vesihuoltolaitoksen omaisuudelle. Kiinteistön omistajan täytyy sallia vesihuoltolaitoksen edustajan tarkastavan laitteiston kunnan, laadun ja toiminnan, kun asennus on tehty. Tarkastuksesta ei saa koitua kuitenkaan kohtuutonta vahinkoa kiinteistölle ja sen käytölle. (vesihuoltolaki L 2001/119 ,§13)

Vesihuoltolaitoksen toiminta on julkista. Vesihuoltolaitoksen tiedottamisen tulee olla riittävää veden laadun, jäteveden puhdistustason ja maksuperusteiden määräytymisen osalta. Vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaiden tai liittyjien on tarpeen vaatiessa annettava toisilleen tietoja, jotka ovat tarpeellisia vesihuoltolaitoksen verkoston liittämisen sekä verkoston hoitamiseen ja huoltoon liittyvissä asioissa. Vesihuoltolaitosten tulee toimia yhteistyössä viranomaisten kanssa ja tarvittaessa luovuttaa ympäristötietoja sisältäviä asiakirjoja ja muita tietoja tarkasteltavaksi aina kun niin vaaditaan. (vesihuoltolaki L 2001/119, § 16)

Vesihuollosta perittävien maksujen tulee olla sellaiset, että niillä voidaan kattaa pidemmän aikavälin vesihuollon kustannukset ja investoinnit. Maksujen ei siis ole tarkoitus kerätä suurta voittoa vesihuoltolaitoksen liiketoiminnalle vaan varmistaa vesihuoltolaitoksen toiminta. Maksujen tulee ennen kaikkea olla tasapuoliset ja kohtuulliset.

Lähtökohta maksujen muodostumiselle ovat käyttömaksut, jotka määräytyvät kiinteistön käyttämän veden ja toisaalta tuottaman jäteveden määrien ja laadun perusteella. Lisäksi vesihuoltolaitoksen palveluihin voi sisältyä käyttömaksun lisäksi muitakin maksuja, kuten liittymismaksut ja perusmaksut. Niiden on tarkoitus kattaa yleensä laitoksen toimittavat palvelut ja toiminnan kannalta tärkeät investoinnit. Maksut voivat olla eri suuruisia johtuen esimerkiksi alueellisesti vaihtelevista aiheuttamisperiaatteista ja kustannusten erilaisesta kohdentamisesta. Liittymismaksun osalta voidaan esimerkiksi ottaa huomioon kiinteistön käyttöaste, jolloin arvioidaan esimerkiksi kiinteistön käytön merkittävyys käytettävien palveluiden suhteen.

Vesihuoltopalveluiden hintojen muutoksilla voidaan toisaalta rajoittaa jossain määrin talousvedenkäyttöä ja jätevesien muodostumista, jos se on tilapäisyyistä tarpeellista. Pääperiaate maksuissa kuitenkin on, että ne ohjaisivat käyttäjiä säästeliäisyyteen talousveden käytössä ja edistäisivät jätevesien vähenemistä sekä vähentäisivät osaltaan myös haitallisten aineiden johtamista viemäriin. (vesihuoltolaki L 2001/119, § 18, 19)

Vesihuoltolaitoksen tulee tehdä kirjallinen tai sähköinen sopimus kiinteistön haltijan kanssa kiinteistön liittämistä vesihuoltolaitoksen verkostoon tai vesihuoltolaitoksen palveluista kiinteistölle. Tämä takaa sen, että sopimusehtoja ei voida muuntaa yksipuolisesti ja että sopimus on kummankin osapuolen kannalta saatavilla. Sopimus- tai

toimitusehtojen tulee olla kohtuullisia ja tasapuolisia. Olosuhteet, kuten välimatkat voivat joskus vaikuttaa sopimusehtoihin, mutta nekään eivät saa vaikuttaa ratkaisevasti. (vesihuoltolaki L 2001/119, § 22)

Maksuihin ja sopimusehtoihin voi tulla joskus muutoksia, mutta oikeuteen muutoksista liittyy asioita, jotka vesihuoltolaitoksen tulee ottaa huomioon ennen kuin muutoksia voidaan tehdä. Ensiksikin sopimusta ei saa kokonaisuuden osalta merkittävästi muuttaa vaan muutosten tulee tukeutua yksilöllisiin sopimusperusteisiin. Toisaalta taas viranomaisen päätös tai lainsäädännön sekä olosuhteiden muuttuminen antavat oikeuden tehdä välttämättömät muutokset. Muutoksista tulee aina viipymättä ilmoittaa asianomaisille, jos sopimuksen kohtiin tai maksuihin on tulossa muutoksia. Ilmoituksessa tulee olla perusteet muutoksien tekemiseen sekä uudet sopimusasiat, maksumäärät ja ajankohta, jolloin muutokset astuvat voimaan. Jos muutokset eivät perustu lainsäädännön muutokseen tai viranomaispäätökseen, ne saavat tulla voimaan aikaisintaan kuukauden kuluttua siitä hetkestä, kun ilmoitus on lähetetty. (vesihuoltolaki L 2001/119, § 23)

Muut määräykset, jotka vesihuoltolaitosta vesihuoltolainnoilla koskevat on annettu *vesihuoltolaissa (2001/119)*.

Valtioneuvoston asetus vesienhoidon järjestämisestä sisältää määräykset vedenlaadun arviointia, valvontaa ja hoitotoimenpiteitä koskien. Vedenlaatua tarkkaillaan niin pinta- kuin pohjavesien osalta. Valvonta saattaa koskettaa vesihuoltolaitoksia ja niiden alueita riippuen siitä, esiintyykö alueella tärkeitä pohjavesiesiintymiä tai vastaavasti pintavesialueita, joiden puhtautta on tarpeen seurata. Valvonnasta vastaa lain mukaan alueellinen ympäristökeskus. Tarkemmat määräykset vesistöjen tarkkailusta löytyvät em. asetuksen alta. (valtioneuvoston asetus vesienhoidon järjestämisestä L 2004/1299, § 1,2,3)

2.6 Valtioneuvoston asetus yhdyskuntajätevesistä

Asetusta yhdyskuntajätevesistä sovelletaan talousjätevesien johtamista ja käsittelyä koskien ympäristösuojelulain (86/2000) 28 §:n mukaista ympäristölupaa.

(valtioneuvoston asetus yhdyskuntajätevesistä L 2006/888, § 1)

Vesihuoltolaitosten tulee huomioida jätevesiviemärien suunnittelun, rakentamisen ja ylläpidon osalta ottaa huomioon jätevedelle asetetut käsittelyvaatimukset. Samalla tulee käyttää parasta mahdollista käyttökelpoista tekniikkaa ja kiinnittää huomiota jätevesien määrään ja ominaisuuksiin, jätevesivuotoihin ja ylivuotovesistä aiheutuvan vesien pilaantumisen rajoittamiseen. (valtioneuvoston asetus yhdyskuntajätevesistä L 2006/888, § 3)

Jätevedet on puhdistettava siten, että jätevesien käsittely täyttää ko. asetuksen liitteessä olevan taulukko 1: n mukaiset puhdistusvaatimukset. Fosforin poistolle annetaan vaatimukset puolestaan taulukon 2 mukaan. Molemmat taulukot (1&2) löytyvät asetuksen liitteestä.

Typen poistolle käytetään taulukon 2 ehtoja, mutta typenpoiston tarve on tarkemmin selvitettävä joko ympäristölupahakemuksessa tai viimeistään myönnetyssä ympäristöluvassa. Typpeä on poistettava siinä tapauksessa, jos kokonaistypen vähenemisellä saadaan parannettua vesistöjen tilaa. Typen poisto jätevedestä pitää toteuttaa seitsemän vuoden kuluessa lupapäätöksen voimaantulosta siinä määrin kuin siitä on sovittu. (valtioneuvoston asetus yhdyskuntajätevesistä L 2006/888, § 4)

Vesihuoltolaitoksen tulee rakentaa jätevedenpuhdistamo sellaiseksi, että puhdistamolla on mahdollisuus edustavaan näytteenottoon puhdistamoon johdetuista, puhdistamossa käsitellyistä ja vesistöön johdetuista jätevesistä. Puhdistamon kuormitus ja vaikutuksia ympäristöön ja vesistöihin tulee tarkkailla. Tarkkailulle on asetettu vaatimukset asetuksen liitteen B osassa. (valtioneuvoston asetus yhdyskuntajätevesistä L 2006/888, § 6)

Valtioneuvoston asetus talousjätevesien käsittelystä viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla (2011/209) käsittelee kiinteistökohtaisten jätevesijärjestelmien puhdistusvaatimuksia ja -määräyksiä. Toisin sanoen jokainen kiinteistö on itse vastuussa jäteveden puhdistusjärjestelmiensä lainmukaisuudesta eikä vastuu koske näin vesihuoltolaitosta. Asetuksen tarkempi sisältö löytyy asetuksesta (L 2011/209)

2.7 Pelastuslaki

Pelastuslain tarkoituksena on parantaa ihmisten turvallisuutta ja vähentää onnettomuuksia. Lain tavoitteena on onnettomuuksien uhatessa ja sattuesssa pelastaa ihmisiä, turvata tärkeitä toimintoja ja rajata onnettomuuksien aiheuttamia vahinkoja. Pe-

lastuslaissa keskeisimmät vesihuoltolaitosta koskevat lait liittyvät onnettomuuksiin varautumiseen ja ehkäisemiseen sekä avustusvelvollisuuteen onnettomuustilanteissa. Tällaisia onnettomuustilanteita ovat mm. erilaiset tulipalot. (Pelastuslaki L 2011/379, 1§ 2 §)

Vesihuoltolaitokset ovat velvollisia auttamaan tarvittaessa paikallista pelastuslaitosta sammutusvedensaannissa, jos se on tarpeen. Vesihuoltolaitokset on otettava huomioon sammutusveden hankintaan ja toimittamiseen liittyvässä sammutusvesisuunnitelmissa. Sammutusvesisuunnitelmat ovat kunnan ja viime kädessä pelastuslaitoksen vastuulla ja ne tulee tehdä pelastustoimen alueella toimintaa harjoittavien vesihuoltolain mukaisten vesihuoltolaitosten kanssa.

Kunta vastaa sammutusveden hankinnasta ja sitä vastaavista tarpeista pelastuslaitoksen sammutusvesisuunnitelmiin perustuen. Kunnan tulee ottaa sammutusvesitarve huomioon vesihuollon yleissuunnitelmissaan ja siinä vaiheessa, kun se hyväksyy vesihuoltolaitoksille tarkoitettua toiminta-alueita. Eli näin ollen vesihuoltolaitoksilla pitää olla tieto siitä, mistä sammutusvesi voidaan tarvittaessa ottaa. Ottopaikkoina toimivat yleensä palopostit ja sammutusvesiasemat. Vesihuoltolaitoksen ja tälle vettä toimittavan laitoksen tulee huolehtia veden johtamisesta suunnitelmien mukaisesti sammutusvesipisteisiin pelastuslaitoksen kulloisenkin tarpeen mukaan. Sammutusvesipisteiden huolto ja kunnossapito kuuluvat sen vesihuoltolaitoksen, jonka alueella ne sijaitsevat ellei muuta ole sovittu. Kustannuksista voivat kaikki osapuolet sopia erikseen. (Pelastuslaki L 2011/379, § 30)

2.8 Valmiuslaki

Vesihuoltolaitosten näkökulmasta valmiuslain tarkoituksena on poikkeusoloissa turvata väestön toimeentulo ja ylläpitää ihmisten perus- ja ihmisoikeuksia. Tämä tarkoittaa käytännössä vesihuollosta huolehtimista ja varajärjestelmien ylläpitoa ja suunnittelua. (valmiuslaki L 2011/1552, § 1)

Poikkeusoloilla tarkoitetaan yleensä Suomeen tai sen alueelle kohdistunutta aseellista hyökkäystä, sotaa, alueellisen koskemattomuuden loukkausta tai niiden uhkaa tai jälkitilaa. Nämä vaihtoehdot ovat Suomelle nyky-yhteiskunnassa ehkä epätodennäköisimpiä vaihtoehtoja. Sen sijaan erilaiset suuronnettomuudet, terrorismi ja välttä-

mättömien polttoaineiden ja raaka-aineiden saamisen estyminen jonkun syyn vuoksi voisivat olla mahdollisia uhkia, jolloin ne voisivat aiheuttaa vakavan uhkan väestön tai maan talouselämän perusteille. Ilmaston muutos on viime aikoina yhä enemmän ja enemmän vaikuttanut maassamme erilaisten luonnonmullistusten muodossa. (valmiuslaki L 2011/1552, § 3)

Poikkeusoloista johtuva vesihuollon vaarantuminen ja etenkin sen mahdollisuus pitäisi ottaa huomioon vesihuoltolaitoksen toimintastrategiassa. Poikkeusolojen varalle on olemassa erilaisia tilanteisiin valmistavia muistilistoja ja ohjeita, joihin omaa toimintaa voi verrata saadakseen suuntaa siitä, onko vesihuoltolaitoksella edes perusedellytyksiä selviytyä poikkeusoloissa.

Valmiuslaki velvoittaa vesihuoltolaitoksia varautumaan erilaisiin erityistilanteisiin. Erityistilanteiksi on luokiteltu luonteeltaan kaikki sellaiset vesihuollon palvelutuotantoa vaikeuttavat tai vaarantavat olotilat, joita ei voi rinnastaa normaaleihin toimintahäiriöihin. Erityistilanteita ei saa sekoittaa myöhemmin mainittuihin poikkeusoloihin, sillä ne tarkoittavat kahta eri asiaa. Erityistilanteissa on kyse ympäristötekijöiden (tulvat, myrskyt, rankkasateet) , ympäristöonnettomuuksien, saatavuushäiriöiden (sähkökatkokset tai muu häiriö) , vesihuoltolaitoksen toimintahäiriöiden aiheuttamista ongelmatilanteista. Muita erityistilanteita aiheuttavia tekijöitä voivat yhtä hyvin olla esimerkiksi ilkeä ja tulipalot, jos ne kohdistuvat lamaannuttavasti toiminnan kannalta ns. ”arkoihin paikkoihin”. (valmiuslaki L 2011/1552, § 4)

Erityistilanteiden hallinnassa oleellista olisi tehdä kattava erityistilanteisiin liittyvä varautumissuunnitelma, jossa tunnistettaisiin riskit, ennalta ehkäistäisiin riskien toteutumista ja minimoitaisiin riskeistä aiheutuvia vaikutuksia. Vesihuoltolaitosten tulee omata varautumissuunnitelma erityistilanteiden varalle yleensä joko yksin tai yhteistyössä joko kunnan tai muidenkin kunnan alueella toimivien samankaltaisten vesihuoltolaitosten kanssa. Valmiuslain mukaan kunnan on kuitenkin joka tapauksessa tehtävä erityistilanteisiin liittyen oma valmiussuunnitelmansa, jolla tuetaan vesihuoltolaitoksen omaa varautumissuunnitelmaa. Lisäksi kunnan valmiussuunnitelma on jaettu eri osiin siten, että esimerkiksi terveys- ja ympäristösuojeluviranomainen vastaa ympäristöterveyteen liittyvistä asioista ja ympäristösuojeluviranomainen ympäristösuojeluun liittyvistä asioista. Valmiussuunnitelmissa voi olla mukana kunnan puolesta muitakin viranomaisia, kuten esimerkiksi pelastusviranomaisia. (valmiuslaki L 2011/552, § 12)

Varautumissuunnitelman tulisi sisältää selkeät tiedot ja ohjeet siitä, miten erityistilanteissa tulisi kulloinkin toimia. Suunnitelmassa olisi hyvä olla ainakin selvitykset: varajärjestelmistä ja niiden toiminnasta esimerkiksi talousveden ja sähkönsyötön kannalta, vaihtoehtoisista toimintamalleista, tiedotuksesta ja vedenriittävydestä sekä toimimisesta vesiepidemiatilanteissa. Myös omasta vastuusta asioiden hoidossa täytyy olla tietoinen, jotta voidaan toimia eri asioiden kohdalla oikealla tavalla. Vastuiden jakautuminen eri sidosryhmien kesken on esitetty taulukossa 2: Vastuut suunnitelmien laadinnasta ja toimenpiteistä eri sidosryhmien välillä.

Taulukko 2 Vastuut suunnitelmien laadinnasta ja toimenpiteistä eri sidosryhmien välillä (Raudasoja 2009, 34)

Toimija:	Vastuualueet:
Kunta	Vesihuollon kehittämissuunnitelma Valmiussuunnitelma Sammutusvesisuunnitelma Pohjavesialueen suojelemissuunnitelma
Kunnan terveydensuojeluviranomainen	Erityistilannesuunnitelma Raakaveden valvonta- ja näytteenottosuunnitelma Vesiepidemian tai sen uhan aikana > selvitys ja torjunta epidemiaa epäiltäessä > ohjeita veden käsittelyyn (esim. raja-arvot) > avustaminen tiedotusasioissa
Vesiosuuskunta, jolla oma vedenottamo	Varautumissuunnitelma > riskien kartoitus osana suunnitelmaa > vedenjakelun säätely vesiepidemiatilanteissa > tiedottaminen
Vesiosuuskunta (liittynyt vesihuoltolaitokseen)	Osallistua varautumissuunnitelmiin valmisteluun ja noudattamiseen omalta osaltaan > olla tietoinen omista tehtävistään ja velvoitteistaan > tiedottaminen (oma toiminta-alue) > suunnitelma omassa järjestelmässä tapahtuvien vikojen varalle

2.9 Osuuskuntalainsäädäntö

Kaiken muun lainsäädännön lisäksi on olemassa osuuskuntatoimintaa varten oma lainsäädäntönsä, joka luo pohjan toimimiselle osuuskuntamuotoisessa yhtiössä. Vesiosuuskunnat on yleensä luotu nimiensä mukaisesti osuuskuntamuotoisen yhtiön periaatteiden mukaan, joten ne on sidottu noudattamaan myös osuuskuntasidonnaisia lakeja.

Osuuskuntalain mukaisesti osuuskunta on yhteisö, jonka osuuspääomaa tai jäsenmäärää ei ole ennalta määrätty. Osuuskunnan tarkoituksena on harjoittaa taloudellista toimintaa siten, että sen jäsenet voivat käyttää osuuskunnan tarjoamia palveluita oman taloutensa tai elinkeinonsa tukemisessa. Osuuskunnan säännöissä voidaan myös määrätä tarkemmin ne periaatteet, joiden mukaan osuuskunnan on toimittava saavuttaakseen sen aatteellisen tarkoituksen, jota varten osuuskunta on perustettu. Vesiosuuskunnista puhuttaessa, yhteinen tavoite on tuottaa vesihuollon palveluita osakkaille. (osuuskuntalaki L 2001/1488, § 2)

Jokaisella vesiosuuskunnalla on oltava omat sääntönsä, mihin osuuskunnan toiminnallisuuden tulee perustua. Sääntöihin liittyy lain mukaisia vähimmäisvaatimuksia, joiden mukaan osuuskunnan säännöissä on mainittava osuuskunnan toiminimi, kotipaikkana oleva Suomen kunta, toimiala, osuuden nimellisarvo ja sen suorittamisaika sekä tapa sekä osuuskunnan tilikausi. Osuuden nimellisarvosta puhuttaessa voidaan puhua myös osuusmaksusta. Säännöt tulee laatia osuuskunnan perustamisvaiheessa, kun laaditaan toimintaan vaadittava osuuskunnan perustamiskirja. Perustamiskirjan sisältö on määriteltävä osuuskuntalaissa kohdassa 2 §. Lain mukaisten kohtien lisäksi säännöissä olisi hyvä määritellä koko organisaatio rakenteineen, vastuineen ja valtuuksineen, jos se on osuuskunnan koon mukaisesti järkevää. (Osuuskuntalaki L 2001/1488, § 2, 5)

Jokaisella virallisella osuuskunnalla on lain mukaan oltava hallitus ja se onkin olennainen osa osuuskunnan toimintaa, sillä se valmistelelee ja tekee päätöksiä omien valtuuksiensa nojalla, joskin osakkaiden äänivalta viime kädessä ratkaisee päätöksenteon. Periaatteet hallituksen valintamenetelmistä ja toimikaudesta on oltava selkeästi tiedotettu osuuskunnan säännöissä tai muun kanavan kautta, kuitenkin vii-

meistään osuuskunnan virallisissa kokouksissa, jotta hallituksen valinta voitaisiin suorittaa päätösvaltaa käyttäen. (Osuuskuntalaki L 2001/1488, 5. Luku, § 1,6)

Osuuskunnalla on oltava puheenjohtaja, jos hallitukseen kuuluu useita jäseniä. Laisassa on määritelty, että hallituksessa voi olla yhdestä seitsemään henkilöä ellei osuuskunnan säännöissä muuta mainita. Jos hallituksessa on vähemmän kuin kolme jäsentä, täytyy hallituksessa olla vähintään yksi varajäsen. (Osuuskuntalaki L 2001/1488, 5. Luku, § 1,6)

Osuuskunnalla voi olla myös toimitusjohtaja, jos osuuskunnan säännöt niin määräävät tai se on muuten katsottu tarpeelliseksi. Toimitusjohtajan ja puheenjohtajan toimia voi hoitaa sama henkilö tai eri henkilöt. Hallitus yleensä päättää toimitus- ja puheenjohtajaksi valittavat henkilöt. Osuuskunnan sisäisiin virkoihin valittujen henkilöiden tulee lain mukaan edistää osuuskunnan etuja huolellisuusperiaatteiden mukaisesti ja hoidettava sen asioita sääntöjen ja osuuskuntalainsäädännön mukaisesti. Osuuskunnan hallitusta ja johtoa koskevia määräyksiä on annettu tarkemmin osuuskuntalain luvussa 5. (Osuuskuntalaki L 2001/1488, 5. Luku, § 1,6)

Hallituksen tulee puheenjohtajan ja toimitusjohtajan johdolla huolehtia osuuskunnan hallinnollisista asioista ja toiminnan asianmukaisuudesta. Mikäli osuuskunnassa on puheenjohtajan lisäksi valittu myös toimitusjohtaja, tulee tämän hoitaa osuuskunnan päivittäinen hallinto hallituksen ohjeiden mukaisesti. Vaikka päätösvaltaisuus perustuukin osakkaiden äänivaltaan, voi toimitusjohtaja käyttää myös omaa päätösvaltaa, mutta siihen on oltava hallituksen lupa. Toimitusjohtajan omien päätösten luvanvaraisuus pätee erityisesti isoissa kysymyksissä ja tietyissä erityistapauksissa, jotka ovat epätavallisia tai laajakantoisia osuuskunnan toimintaan nähden tai hallituksen päätöksestä antaa päätösvalta ei voida odottaa aiheutuvan osuuskunnalle olennaista haittaa. Jos toimitusjohtaja päättää toimia ilman hallituksen lupaa, tulee hänen antaa siitä tieto mahdollisimman pian. (Osuuskuntalaki L 2001/1488, 5. Luku)

Puheenjohtajan ja toimitusjohtajan lisäksi perinteiseen hallituskokoonpanoon kuuluvat lisäksi rahastonhoitaja, kirjanpitäjä ja sihteeri. Jokaisella osuuskunnan toimialueella kannattaa olla nimetty erillinen vastuhenkilö, joka valvoo ja raportoi toimista koko hallitukselle. Hallituksen jäsenille suunnatut ohjeelliset tehtävät ja vastualueet on määritelty tarkemmin taulukossa 3. Osuuskunnan hallituksen jäsenet ja heidän tehtävänsä.

Hallituksen tehtäviin kuuluu kirjanpidon ja varainhoidon osalta varmistaa, että niiden valvonta on järjestetty ja se toimii asianmukaisesti. Toimitusjohtajan velvollisuuksiin kuuluu pitää huoli siitä, että osuuskunnan kirjanpito tapahtuu lain puitteissa ja varainhoito on järkevällä ja ennen kaikkea luotettavalla tavalla järjestetty.

Taulukko 3 Osuuskunnan hallituksen jäsenet ja heidän tehtävänsä

Virka:	Tehtävä:
Puheenjohtaja	Vastaa vesiosuuskunnan toiminnasta ja vesihuollon asioista osuuskunnan toimialueella hallituksen päätösten mukaisesti
Toimitusjohtaja	Vastaa päivittäisen hallinnon järjestämisestä myönnettyjen valtuuksien mukaisesti sekä kirjanpidon ja varainhoidon lainmukaisuudesta
Rahastonhoitaja	Vastaa vesiosuuskunnan raha-asioista
Kirjanpitäjä	Vastaa lainmukaisesta kirjanpidosta ja sen ylläpitämisestä
Sihteeri	Vastaa hallituksen hänelle määräämistä tehtävistä. Esimerkiksi kokousten valmistelu ja tiedotusasiat.

Liiketaloudellisen toiminnan yksi peruspilari on moitteeton ja huolellinen kirjanpito. Vesiosuuskunta on kirjanpitovelvollinen juuri sillä perusteella, että se harjoittaa liike-toimintaa. Osuuskunnan tuleekin laatia vuosittainen tilinpäätös, mikä perustuu kirjanpito- sekä osuuskuntalakeihin. Tilinpäätöksen valmistuttua vesiosuuskunnalla on kaksi (2) kuukautta aikaa ilmoittaa tase ja tuloslaskelma rekisteröitäväksi. (kirjanpitolaki L 1997/1336, § 4)

Tilinpäätöksen jälkeen tulee suorittaa tilintarkastus ja sen hoitaa tehtävään valittu tilintarkastaja. Tilintarkastajan valinnassa täytyy ottaa huomioon tilintarkastajan pätevyys toimia kyseisessä tehtävässä. Jollei oman vesiosuuskunnan sisältä löydy sopivaa henkilöä, kannattaa palkata ammattilainen, joka on yhteistyökykyinen ja pitää osuuskunnan hallituksen ajan tasalla kirjanpitoon liittyvissä asioissa.

Kirjanpitolain mukainen vähimmäisaika kirjanpitoasiakirjojen säilytykseen on 10 vuotta ja kirjanpidontositteitakin pitää säilyttää ajallisesti 6 vuotta. Asiakirjoja tulee kuitenkin säilyttää aina niin kauan kuin niitä koskevien asioiden valitusajka on umpeutunut. (Kirjanpitolaki L 1997/1336, § 10)

Asiakirjojen tunnisteena toimii vähintään nimi ja päiväys sekä mahdollisesti jonkinlainen versiomerkintä. Päiväystä ja muita olennaisia merkintöjä tulee muuttaa aina, kun asiakirjan sisältöä muutetaan oleellisilta osin. Samalla, kun asiakirjoja muutetaan täytyy olla selvillä siitä, mistä uudet versiot löytyvät ja miten ne tunnistetaan vanhoihin asiakirjoihin verrattuna. Vanhojen asiakirjojen sijoitus on hyvä olla tiedossa mahdollista myöhempää käyttöä varten. Asiakirjamuutokset hyväksyy yleensä hallitus ja kirjanpidosta vastaava vastuuhenkilö vastaa siitä, että asiakirjamerkinnät ja vanhojen asiakirjojen käytöstä poisto on tehty asianmukaisesti.

Vesiosuuskuntien täytyy pitää jäsenistään erillistä jäsenluetteloa, johon kirjataan jäsentietojen osalta ainakin jäsenen nimi, kotiosoite, kiinteistökohtaisten osuuksien määrä sekä päivä, jolloin hänet hyväksyttiin jäseneksi. Luetteloon kirjattujen asioiden määrä voi olla kattavampikin, jos se on katsottu tarpeelliseksi. Tietojen muutoksista tulee aina ilmoittaa osuuskunnan hallitukselle, jolloin muutokset osataan päivittää rekisteriin ja tiedot pysyvät ajan tasalla. Henkilötietorekisteristä säädetään erikseen vielä henkilötietolaissa. (osuuskuntalaki L 2001/1488, 3. luku, § 3)

Osuuskunnan kokousten tulee noudattaa kokouslakia ja hyvien tapojen mukaisia periaatteita ja sanomattakin on selvää, että osuuskunnan toiminnan kannalta oleellista on hyvä luottamus ja yhteishenki osuuskunnan kaikkien jäsenten kesken. Kaikkien toiveet pitää ottaa huomioon ja ketään ei saa jättää päätösten ulkopuolelle. Kokous on päätösvaltainen, mikäli vähintään puolet osuuskunnan jäsenistä on paikalla. Kaikille hallituksen jäsenille pitää antaa mahdollisuus osallistua asiankäsittelyyn tai vastaavasti varajäsenelle, jos varsinainen hallituksen jäsen ei pääse kokoukseen. Kokouksesta tulee pitää pöytäkirjaa ja säilyttää sitä luotettavalla tavalla. Tarkemmat kokouksia koskevat velvollisuudet ja oikeudet on määrätty kokouslaissa. (osuuskuntalaki L 2001/1488, 5. luku, § 8,9)

Vahingonkorvausvelvollisuus hallituksessa määräytyy osuuskunnassa ns. aiheuttamisperiaatteen mukaisesti. Lain mukaisesti hallituksen jäsen tai toimitusjohtaja on velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingon, jos se on aiheutettu tahallisesti tai

jos vahinko on johtunut huolimattomuudesta. Sama korvausvelvollisuus koskee myös tapauksissa, jossa vahinkoa on aiheutettu osuuskunnalle, sen jäsenelle tai jollekin muulle sääntöjä tai lakia rikkomalla. Vesiosuuskunnan kuka tahansa jäsen on samantyyppisessä korvausvelvollisuussuhteessa niin ikään kuin hallituksenkin jäsenet. (Osuuskuntalaki L 2001/1488 20. Luku §1 ,2)

Vesiosuuskunnilla hallussa oleva omaisuus on yhteistä, sillä se on hankittu yhteisvoimin. Osuuskunnalla tulee olla vastuuvakuutus turvaamassa omaisuutta. Lain mukaan tätä pakkoa ei kuitenkaan ole, mutta silloin ei ole omaisuusturvaakaan onnettomuuksien varalle ja uudelleen rakentaminen tulee aloittaa puhtaalta pöydältä. Eri vakuutusyhtiöillä on erilaisia käytäntöjä vesiosuuskuntien vakuutuksissa ja kun vakuutusyhtiötä valitsee, kannattaa miettiä vakuutuksen tarve ja ottaa selville vakuutus ehdot.

Vesiosuuskunnan hankkeet ja investoinnit tulee kilpailuttaa aina, kun lain asettamat euromääräiset raja-arvot ylittyvät hankinnoissa. Yleisperiaatteena on, että hankinnat tulisi kuitenkin aina kilpailuttaa kuin se on mahdollista ja luoda terve ja hyvän hengen mukainen kilpailutilanne esimerkiksi alueen yrittäjille. Kilpailutus on myös yleensä ehtona tukien saamiseen, sillä useimmat hankkeen rahoittajat, kuten valtio ja kunnat vaativat kilpailutusta. Kilpailutuksen tuloksena voi vähän pienemmissäkin hankkeissa löytää vesiosuuskunnan kannalta juuri ne edullisimmat teknis-taloudelliset vaihtoehdot, kun otetaan huomioon optimaalinen hinta-laatusuhde. Palveluiden, laitteiden ja rakennusurakoiden osalta hankinnat kilpailutetaan erityisalojen hankintalain mukaisesti. Muut vesihuollon hankinnat kilpailutetaan hankintalain perusteella.

Tarkemmista osuuskuntaa ja sen toimintaa koskevia määräyksiä on annettu *osuuskuntalaissa* (2001/1488)

2.10 WSP

WSP eli Water Safety Plan on maailman terveysjärjestö WHO:n vuonna 2003 lanseeraama konsepti, joka keskittyy lyhyesti sanottuna juomaveden laatuun ja sen riskien hallintaan. WSP:n tarkoituksena on tarkkailla juomaveden laatua juomaveden tuotannon kaikissa osissa. Vielä ei tiedetä, milloin WSP tulee koskemaan vesihuoltolaitoksia Suomessa, mutta jossain vaiheessa se tulee ajankohtaiseksi. Vaikka aikataulua ja tarkkaa sisältöä ei vielä tiedetä, esillä on ollut kuitenkin ns. WSP- suunnitelma, joka saattaa antaa viitteitä tulevasta. Tämän hetkisen suunnitelman tarkoitus on tehostaa veden laadun tarkkailua ja ennakoita vaaroja kriittisimmässä valvontapisteissä.

WSP - suunnitelma:

Kaikki Euroopan jäsenmaat noudattavat talousvesidirektiiviä 98/83/EY, joka määrittelee talousveden turvallisuusvaatimukset. Suomessa ja muissa jäsenmaissa voimassa oleva direktiivi ja sen perusteella säädetyt asetukset keskittyvät lopputuotteen eli tässä tapauksessa talousveden laadun monitorointiin. Tänä päivänä on havahduttu siihen, että pelkän lopputuotteen monitorointi ei kuitenkaan ehkäise haitallisia terveysvaikutuksia vaan Euroopan komissio on käynnistänyt toimet, joilla direktiiviä ja sen kohdentamista vesihuollon monitoroinnissa muutetaan palvelemaan puhtaan talousveden turvaamista entistä paremmin.

Uudistuksen lähtökohta on kansainvälisen terveysjärjestö WHO:n lanseeraama WSP eli water safety plan- konsepti, jossa keskitytään enemmän tarkastelemaan vedentuotannon vaiheita ja niiden riskejä ja riskien poistamista. Jakelu- ja tuotantoketjun vaiheiden tutkiminen auttaa tunnistamaan ja poistamaan laatua uhkaavat tekijät.

Talousveden laatua voivat uhata esimerkiksi monenlaiset eri bakteerit, virukset ja alkueläimet. Talousveden laadun mittauksessa käytetään ns. indikaattoribakteereita, joiden löytyminen (esimerkiksi echerichia coli, suolistoperäiset enterokokit) vedestä tarkoittaa terveysriskiä. Vaikka indikaattoribakteereita ei vedestä havaitaisikaan, on olemassa vastaavasti muitakin bakteereita, jotka selviävät vedessä paremmin kuin indikaattoribakteerit. Useimmat taudinaiheuttajamikrobit ovat helpohkosti tunnistettavissa vesinäytteistä viljelymenetelmillä, mutta hyvin vesiympäristössä säilyvien viruksien toteaminen vaatii erikoisanalytiikkaa. Talousveden laatu ja mikrobiologisissa turvallisuusasioissa Euroopan komissiota avustaa vesimikrobiologien asiantuntijaryhmä (Expert Group on Microbiology, EGM). Asiantuntijat ovat olleet yhtä mieltä siitä, että mikrobiologisen erikoisanalytiikan käyttö on välttämätöntä, jotta veden mikro biologiset uhat saadaan selville (WSP). (Valtion ympäristöhallinnon verkkopalvelun www-sivut)

3 VESIOSUUSKUNTIEN HISTORIA JA NYKYTILA SUOMESSA

3.1 Vesiosuuskuntien historia

Suomen vesiosuuskuntien historia alkaa vuodesta 1872, jolloin tiettävästi Ilmajoen maaseudulla Salomon Tuominiemessä otettiin käyttöön Suomen ensimmäinen vesijohto. Vesijohto rakennettiin toimimaan tuolloin painovoiman avulla. Sitten vasta 1900 - luvun alussa alettiin perustaa ensimmäisiä järjestäytyneitä vesihuollon yhtymiä maaseudun asukkaita palvelemaan. Suomalaiset vesiosuuskunnat ja -yhtymät voidaan luokitella perustamisvaiheen mukaan kolmeen luokkaan. (Korhonen,,2000,10)

Vesiosuuskunnat ja -yhtymät, jotka on perustettu aikanaan ennen 1950 - lukua voidaan luokitella ensimmäisen vaiheen vesiyhtymiksi. Nämä vesiosuuskunnat sijaitsivat pääosin Pohjanmaalla. Lähes 400 vesiyhtymästä 250 sijaitsi Vaasan läänissä. Tarkkaa tietoa siitä, miksi verkostoja rakennettiin tuolloin Länsi-Suomen tasaisiin maisemiin, ei ole . Epäillään, että tuolloin Amerikasta tulleet paluumuuttajat halusivat ottaa mallia kaupunkien vesihuollosta ja rakentaa oman vesihuoltosysteeminsä. Ominaista tuon ajan vesiosuuskunnille oli, että verkostojen rakennusmateriaali oli pitkälle puuta ja rakentaminen hoidettiin omin voimin, sillä tuohon aikaan yhteiskunnalta ei saanut tukea niin kuin tänä päivänä. Vedenotto tapahtui samaan tapaan vedenottamoiden avulla kuin nykyäänkin, mutta vedenottamot toimivat joko omalla paineellaan tai niiden veden juoksusta huolehti niin sanottu vesioinas. Vedenottamot sijaitsivat jokien varsilla tai harjuilla, joissa oli lähde. (Korhonen, 2000, 10 - 11)

Vesiosuuskunnat, jotka on perustettu 1950 - 1970 - luvulla, ovat toisen vaiheen osuuskuntia. Tänä aikana perustettiin valtaosa maamme vesilaitoksista taajamien seudulle. Toisen vaiheen jakso aloitti koneellisen rakentamisen ja valtio ja kunnat tulivat mukaan vesihuollon kehittämiseen. Puumateriaalin käyttö putkissa poistui vähitellen käytöstä ja se korvattiinkin aluksi asbestisementillä, mutta koska se ei ollut kovin kestävä, keksittiin lopulta käyttää muovia. Muovi on ollut 60 - luvulta tähän päivään toimivin ja soveltuvin putkimateriaali kaikista mahdollisista vaihtoehdoista, joten sitä käytetään nykyäänkin esimerkiksi yksinomaan vesijohtoihin.

Toisen vaiheen osuuskuntien mukana alkoi vesihuollon mullistava kehitystyö, jota johtivat maanviljelysinsinöörit. Insinöörit alkoivat tehdä yhteistyössä konsulttien kanssa vesihuollon yleissuunnitelmia sekä vesihuoltosuunnitelmia, mikä kertoo vesihuollon suunnitelmallisuuden parantumisesta. Pohjavesivarantoja alettiin myös kartoittamaan tutkimuksilla. (Korhonen, 2000, 11)

Kolmannen vaiheen vesiosuuskuntien aika ajoittuu 1970 - 80 - lukujen taitteesta aina tähän päivään asti. Kolmannen vaiheen osuuskuntien perustamisessa valtio ja kunnat ovat olleet aktiivisesti mukana, koska maaseudut on haluttu pitää elinvoimaisena. Kolmannen vaiheen aikana vesiosuuskuntien rakentaminen siirtyi lännestä kohti Itä- ja Pohjois- Suomea. Siilinjärven vesiosuuskunnat on perustettu 1986 - 2006 välisenä aikana, joten niitä voidaan pitää tämän kuvauksen mukaan kolmannen vaiheen osuuskuntina. (Korhonen, 2000, 11)

Pohjois - Savossa ennen vesiosuuskuntien perustamisia vesihuolto on hoidettu kiinteistökohtaisesti käyttäen joko kaivovettä tai muuta vedenhankintaratakisua aina vuoteen 1980 asti. Vasta 80 - luvun alkupuoliskolla aloitettiin järjestelmällisen vesihuollon rakentaminen haja-asutusalueille. Tuolloin valtio halusi kehittää monella eri tavalla myös haja-asutusalueen vesihuoltoa ja sen keskittämistä, jotta se ei olisi jäänyt taajamien vesihuollon kehityksestä jälkeen. Haja-asutusalueen vesihuollon keskittämisen koordinoimisesta ja ohjaamisesta vastasi vesiosuuskuntien syntyaikoina silloinen olemassa ollut Kuopion vesipiirin vesitoimisto. Nykyään Pohjois-Savon vesihuoltoon liittyvistä asioista vastaa alueellinen toimija: Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. (Korhonen, 2000, 11)

Valtio ja kunnat tukivat vesihuollon rakentamista laajasti 80 - luvulla. Vaikka rahoitusta ja avustusta oli saatu aikanaan 50 - luvullakin vesihuollon hankkeisiin, se ei ollut yhtä suurta ja laajaa kuin vasta kolmekymmentä vuotta myöhemmin. Myös kiinteistökohtaisia ratkaisuja tuettiin yksittäisinä, jos taloudella ei ollut mahdollisuutta liittyä vesiosuuskuntaan. (Korhonen, 2000, 11)

Vesihuollon kehittäminen haja-asutusalueella lähti kunnan tekemien vesihuollon yleissuunnitelmien pohjalta. Yleissuunnitelmia ohjaavia tekijöitä olivat ennen kaikkea se, miten asutus oli haja-asutusalueelle keskittynyt sekä arviot alueen kehityksestä. Myös erilaisilla kyselyillä kartoitettiin kiinteistökohtaista tilannetta mm. nykyisten vesihuoltoratkaisujen, veden laadun ja yhteisvesihuoltoa koskevan halukkuuden osalta.

Näin luotiin perustellut näkemykset sille, missä vesihuollon keskittäminen olisi teknis-taloudellisessa mielessä järkevä ratkaisu ja mitkä alueet olisi toisaalta syytä jättää keskittämisen ulkopuolelle omien kiinteistökohtaisten ratkaisujen varaan. Pääpaino oli puhtaan talousveden saannin järjestämisessä. Jätevesien viemärointiin ja muihin yhteisiin ei kiinnitetty niin paljon huomiota, mikä näkyy selkeästi tänä päivänä katsottaessa Siilinjärven vesiosuuskuntien jätevesihuoltoa: ainoastaan 7:llä 16:sta (44%) vesiosuuskunnasta on jätevesiviemärointi. Joka tapauksessa vesihuoltoratkaisut riippuivat aikanaan yhteisesti kunnan ja kunnan alueella sijaitsevien kylien omasta aktiivisuudesta hankkeita kohtaan. (Korhonen, 2000, 12)

Nykyisten vesiosuuskuntien olisi hyvä kirjata oma historiansa ja osuuskuntansa elinkaaren vaiheet ylös uusien sukupolvien tiedoksi. Nyt, kun perustamisesta mukana olleet henkilöt ovat vielä mukana toiminnassa, ”historian syövereiden” muistelu auttaisi selvitystyötä.

3.2 Vesiosuuskuntien nykytilanne

3.2.1 Vesiosuuskuntien ja kuntien suhteet Suomessa

Nykyään Suomessa arvioidaan olevan n. 1 600 - 1 800 vesiyhtymää tai -osuuskuntaa, kun vastaavasti kunnallisten vesihuoltolaitosten määrän arvioidaan puolestaan olevan 500 paikkeilla. Tästä huomataan, että osuuskunnan ovat merkittävä vesihuoltopalveluiden tuottaja harvaan asutussa Suomessa. Suurinta osaa vesiosuuskunnista yhdistävät monet eri näkökohdat ja ongelmat riippumatta oikeastaan, missä ne Suomessa sijaitsevat. Verkostojen kunto ja ikääntyminen, vesiosuuskuntien vetäjien ikääntyminen, jatkuva liiketaloudellista tappiota tuottava toiminta, vapaaehtoinen talkootoiminta ja huterat vesihuoltoalankoulutus pohjat ovat vesiosuuskunnille ominaisimpia tunnusmerkkejä, tosin eivät kaikille. Nykyään monissa yhteyksissä arvellaan, että toimintaympäristön muuttuminen entistä vaativampaan suuntaan ajaa vesiosuuskuntia isommiksi laitoskokonaisuuksiksi, jolloin laitosten määrä vähenisi. Suurempien laitosten etuina pidetään ammattimaisuutta, taloudellisempaa toimintaa ja toimintavarmuutta pieniin vesihuoltolaitoksiin nähden. Osuuskuntien yleisimmät organisaatiomuodot Suomessa ovat osuuskunta, avoin yhtiö ja osakeyhtiö. (Takala, 2008, 7)

Vuonna 2007 tehtiin valtakunnallinen kysely Suomessa vesiosuuskuntien tai -yhtymien ja kuntien suhteista ja yhteistyöstä. Tuolloin ajankohtaisen kuntaliitostyön ohessa Kuntaliitto halusi tarkastella vesiosuuskuntien nykytilaa ja suhdetta omiin kuntiinsa. Kyselyn tulokset ovat nähtävissä kyselyraportissa: Kuntien ja osuuskuntien yhteistyö vesihuoltopalveluissa vuodelta 2007. Kysely kohdistettiin kaikkiin Suomen kuntiin ja siihen osallistui yhteensä 137 kuntaa eli 33 % vuoden 2007 aikaisista Suomen kunnista. (Mynttinen & Taipale, 2007, 5 - 6)

Selvityksestä kävi ilmi, että runsaat puolet kyselyyn vastanneista kunnista ilmoitti myyvänsä vettä omasta vesihuoltolaitoksestaan. Kunnista 46 antoi alennusta osuuskunnille vedenkäyttömaksuista alennuksen ollessa keskimäärin 32 %. Mediaaniarvo oli 26 %.

Asiantuntija-avusta kysyttäessä 48 % kunnista tarjosi asiantuntija-apua osuuskunnille, mutta annetun avun luonne saattoi vaihdella voimakkaasti. Apua ja neuvoja annettiin mm. vesihuoltoalan asioista, verkostoihin liittyvistä suunnitteluista ja hankinnoista, hallinnollisen elimen perustamisesta, urakkakilpailujen järjestämisistä, rakennusvalvonnasta sekä materiaalihankinnoista ja omaisuuden huolloista. Lähes kaikki kunnat antoivat asiantuntija-apua ilmaiseksi, mutta sen sijaan 12 kuntaa laskutti palveluitaan. Asiantuntija-avun tarpeen ennakoitiin lisääntyvän tulevaisuudessa entisestään.

Kunnossapitopalveluita, jotka koskivat vesihuoltoverkostoa ja -laitteistoa, tarjottiin osuuskunnille 7 %:ssa kunnista. Puolet kunnista oli sitä mieltä, että nykyisten ja tulevien osuuskuntien kunnossapitopalveluita tullaan lisäämään huomattavasti.

Omistussiirtojen osalta noin puolet kunnista oli sitä mieltä, että osuuskunnat haluaisivat liittyä kuntaan ja hieman alle puolet sitä mieltä, että siirrot eivät ole todennäköisiä johtuen osuuskuntien tahdosta. Vastaavasti 24 % kunnista Suomessa olisi valmiita lunastamaan vesiosuuskunnan itselleen ja 19 % pitää sitä kielteisenä vaihtoehtona. Loput kunnista ei ottanut lunastusmahdollisuuteen kantaa. 27:ssä kyselyyn osallistuneessa kunnassa kunnan ja vesiosuuskuntien liitoksia on tehty vuoteen 2007 mennessä. (Mynttinen & Taipale, 2007, 5 - 6)

Huomattavassa osassa kunnissa ei otettu kyselyssä kantaa vesiosuuskuntien verkostojen ja laitteiden hallintaan. Kyselyssä todettiin, että kunnat eivät ole huomioineet vesiosuuskuntia pitkällä aikavälillä vesihuoltopalveluiden tuottajina alueellaan. Kyse-

lyssä pohdiskellaankin, että kunnissa pitää tehdä säännöllisin väliajoin päivittää vesihuollon kehittämissuunnitelma ja tarkastaa sen yhteydessä vesiosuuskuntien tilanne, pystyvätkö ne selviämään velvoitteistaan edelleen. Lisäksi kuntien ja alueellisten toimijoiden tulisi lisätä koulutusta osuuskunnille koskien vesiosuuskuntien perustamista, vesihuollon rahoitusasioita, teknisten huollon järjestämisestä ja hallinnosta ja kirjanpidosta. Ohjeistusta ja suosituksia tarvitaan antamaan selkeä kuva kuntien, vesihuoltolaitosten ja yksittäisten talouksien rooleista osuuskuntien ja -yhtymien osalta.

Rahoituksen ja tuen osalta kyselyn mukaan valtio tarjosi osuuskuntamuotoiselle vesihuollolle vuonna 2006 noin 3,6 miljoonaa euroa. Vuonna 2007 tuen arveltiin olevan vähän yli 4 miljoonan euron luokkaa. Kunnista 65 ilmoitti tukeneensa taloudellisesti vesiosuuskuntien toimintaa kolmen vuoden jaksolla tarkasteltuna. Kuntien tukien määrä v.2006 oli valtion tuen luokkaa ollen 3,4 miljoonaa euroa. Kunnissa saatavat tuet muodostettiin joko pelkästään kunnan varoista tai sitten kunnan ja vesihuoltolaitoksen varoista. Euroopan unionin ja TE - keskuksen antamista tuista ei ollut arvioita.

Uusien vesiosuuskuntien perustamisesta ei ole tarkkaa tietoa, mutta kyselyssä vuonna 2006 arvioitiin perustetun 60 - 80 osuuskuntaa. Kyselyn jälkeistä ja 2010 - luvun vuosittaista osuuskuntien perustamisvolyymia ei osata arvioida, koska vastaava kyselyä ei olla tehty valtakunnallisesti kyseisen kyselyn jälkeen. (Mynttinen & Taipale, 2007, 5 - 6)

Mitä tulee vesiosuuskuntien halukkuuteen yhdistyä keskenään ei ole tämän opinnäytetyön mukaan tehty valtakunnallista kyselyä. Paikallisesti Suomessa osuuskuntien yhdistymishalukkuudesta on ehkä saatukin viitteitä ja yhdistymisistä on käyty keskustelua. Siilinjärven kunnan alueella aiheesta on käyty keskustelua kunnan ja osuuskuntien yhteisissä tapaamisissa. Tilaisuudessa eräät osuuskuntien johtohenkilöt ottivat yhdistymiset puheenaiheeksi, mutta vähäisen ajan vuoksi keskustelu ei ehtinyt saada aikaan kunnollista mielipiteidenvaihtoa. Työn lopusta löytyy liitteessä 3 yksi yhdistymiseen liittyvä näkökulma lehtiartikkelista, missä kerrotaan erään kuopiolaisen vesiosuuskunnan johtohenkilön näkemys tulevaisuuden ratkaisusta alueellista ja aiempaa keskitetymppää vesihuoltoa kehitettäessä. Artikkelin on julkaistu Savon Sanomissa 4.1.2012.

Niin ikään vesiosuuskuntien keskinäisestä yhteistyöhalukkuudesta ei ole luultavasti tehty yleistä tutkimusta lukuun ottamatta muutamia paikallisesti tehtyjä kyselyjä. Esi-merkillisestä yhteistyöstä ja osuuskuntien yhtenäisyydestä on tehty kirjoitus osuus-

toimintalehteen vuoden 2009 tammikuussa. Jutussa kerrotaan 6 keskisuomalaisen osuuskunnan välisestä kanssakäymisestä. Osuustoimintalehden julkaisema artikkeli löytyy liitteessä 3.

3.2.2 Siilinjärven vesiosuuskuntien ja kunnan suhteet

Tuoreimmassa Siilinjärven kunnan vesihuollon yleissuunnitelmassa (2011) on käsitelty vesiosuuskuntien nykytilaa rahoituksen ja tulevien suunnitelmien osalta. Siilinjärven kunta avustaa vesiosuuskuntia hankkeissa rakentamiseen ja suunnitteluun siten, että toteutuneista suunnittelukustannuksista osuuskunnat saavat avustusta 70 % kokonaishinnasta (alv. 0%) ja rakennuskustannuksista puolestaan 30 % (alv. 0%).

Vuosittain kunta on tukenut vesiosuuskuntia noin 350 000 eurolla ja summa on ollut vakio jo monien vuosien ajan.

(Siilinjärven kunnan www-sivut)

Siilinjärven kunta myy alueensa osuuskunnille vettä lukuun ottamatta niitä osuuskuntia, jotka saavat vetensä toisen kunnan tai kaupungin alueelta. Oman vedenottamon omistavat osuuskunnat käyttävät pääsääntöisesti omaa vettä, mutta ostavat kunnalta vettä tarvittaessa lähes vuosittain. Varavesiyhteys on olemassa myyntiä varten myös niihin osuuskuntiin, jotka eivät tällä hetkellä käytä Siilinjärven kunnan vettä. Vesimaksujen osalta kunta antaa vesiosuuskunnille alennusta normaalista taksoista talousveden osalta 25% ja jäteveden puolestaan 35 %. Alennus on kaikille osuuskunnille sama, mutta kunnan perimät käyttömaksut kokonaisuudessaan vaihtelevat osuuskunnissa jonkin verran. Käyttömaksujen määräytyminen eri puolilla kuntaa johtuu luultavasti vesiosuuskunnan sijainnista ja näin ollen järkevyyperiaatteen mukaisesta laskutuksesta, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että veden hinta määräytyy sen mukaan, mihin asti vettä tulee toimittaa. Taksarakennemalli otetaan tarkasteluun kehittämissuunnitelman mukaan vuoden 2012 aikana. Maksuja tullaan muuttamaan tarvittaessa. Muut vesiosuuskuntia koskevat suunnitelmat on kerrottu tuonnempana kohdassa: 4.11 SIILINJÄRVEN KUNNAN SUUNNITELMAT VESIOSUUSKUNTIIN LIITTYEN. (Pöyry Oy, 2011b, 8-9, 34)

Vesiosuuskunnista ja niiden nykytilasta paikallisesti on olemassa vieläkin aika vähän tietoa, vaikka ne ovat olleet aika pitkään vesihuollon tarjoajina maassamme ja niiden vaikutuspiiriin kuuluu merkittävä asukasmäärä eri puolilla Suomea.

Tämä ongelma on ollut tiedostettuna samalla tavalla myös siilinjärveläisten vesiosuuskuntien osalta. Siilinjärven kunnan teettämässä tuoreimmassa vesihuollon kehittämissuunnitelmassa Pöyry Oy teetti kyselyn Pohjois-Savossa sijaitseville vesiosuuskunnille. Kyselyyn vastasi Siilinjärveltä 10 (71%) vesiosuuskuntaa ja kysely sisälsi kysymyksiä mm. taloudesta ja sen organisoinnista, hallinnosta ja henkilöstöstä, teknisistä prosesseista, asiakassuhteista, dokumentaatiosta, toimintavarmuudesta ja erityistilanteisiin varautumisesta. Kysely oli teetetty monivalintakysymysperiaatteella. Kyselyn vahvuuksina voidaan pitää vesihuollon kehittämissuunnitelmassa sitä, että siitä nähdään nopeasti tilanne vesiosuuskuntien tilasta eri asioiden osalta, mutta koska kyselyyn on vastattu monivalintaperiaatteen mukaisesti, asioiden syvällisempi todellisuus jää tuntemattomaksi. Työssä haluttiin syventyä noihin samoihin aihealueisiin syvemmin ja tehtiin kirjallinen haastattelu jokaisen vesiosuuskunnan johtohenkilön kanssa kasvotusten. Kyselyn tulokset ovat nähtävissä kohdassa: 4 KYSELYJEN TULOKSET. (Pöyry Oy, 2011a, 22)

4 TYÖN OSUUSKUNTAHAASTATTELUIJEN TULOKSET

Työn lähtökohtana oli saada tietoa Siilinjärven vesiosuuskuntien nykytilasta ja tulevaisuuden suunnitelmista. Tieto saatiin kootuksi vesiosuuskuntiin suunnatun haastattelun avulla. Valittaessa kysymyksiä haastatteluun, otettiin mallia edellisistä vesiosuuskunnille teetetyistä kyselyistä. Samalla kunnan henkilöstö antoi omia näkemyksiään, mitä asioita kannattaisi kysyä ja ottaa selville. Lopulta kyselyyn tuli kysymyksiä liittyen talouteen ja hallintoon, tekniikkaan, henkilöstöön, dokumentointiin, ongelma- ja poikkeustilanteisiin, yhteistyöhön ja tulevaisuuden näkymiin. Haastattelutilanteessa käytetty kyselypohja löytyy työn lopusta liitteessä 6. Kysely Siilinjärven kunnan alueella toimiville vesiosuuskunnille.

Teknisten tietojen ja vedenlaadun osalta haastattelu rajattiin käsittelemään yleistä tilaa ilman konkreettisia tutkimustuloksia tai sen tarkempia lukuja veden laadun tai teknisten laitteiden suhteen.

Haastattelujen aktiivisuus nousi ilahduttavan suureksi. Peräti 14 vesiosuuskuntaa 17:sta (82%) osallistui haastatteluun. Määrästä ja yleisestä halusta osallistua voi kertoa se, että haastattelut toteutettiin henkilökohtaisesti jokaisen vesiosuuskunnan edustajan kanssa. Ainoastaan yhden vesiosuuskunnan kanssa sovittiin kyselyn tekemisestä sähköisesti sähköpostin kautta, mutta vastauksia ei kyseisestä vesiosuuskunnasta koskaan kuulunut, joten tuo kyseinen vesiosuuskunta täytyi jättää tutkimuksen ulkopuolelle. Kahden vesiosuuskunnan kanssa tilanne oli taas sellainen, että vaikka kyseisten osuuskuntien yhteystiedot löytyivät kunnan internet-sivuilta, olivat ne jo ns. ”kylmiä vesiosuuskuntia” ilman omaa aktiivista toimintaa. Kunta oli ilmeisesti ottanut jossain vaiheessa niiden toimialueet haltuunsa. Haastattelut toteutettiin kaikkien osuuskuntien osalta viikkojen 9 – 12 (vuonna 2012) aikana.

Joka tapauksessa paikanpäällä tehdyissä haastatteluissa vastaukset saatiin jokaisen edustajan itse kertomana ja se innostikin ihmisiä kertomaan laajemmin omasta vesiosuuskunnasta ja suunnitelmista. Jos kysely olisi teetetty lähettämällä kysely ja määräämällä tietty palautusaika kyselylle, olisi vastausaktiivisuus saattanut jäädä todella huonoksi. Paikan päällä tehtävät haastattelut vaativat enemmän vaivaa ja aikaa, mutta toisaalta kysely palkitsi itse tekijän hyvillä ja kattavilla vastauksilla.

Kaikki haastateltavien vastaukset esimerkiksi talouskysymyksissä eivät ole välttämättä tarkkoja vaan voivat perustua henkilöiden arvioihin ja haastattelutilanteessa olleeseen aineistoon. Vastaukset eri osuuskuntien osalta on käsitelty anonyymisti mainitsematta osuuskunnan nimiä tai erittelemällä osuuskuntia sen kummemmin, sillä monessa osuuskunnassa toive oli, että yksityistietoja ja osuuskunnan tilaa käsitellään nimettömänä. Itselle haastatteluja tehdessä jäi vahvasti mieleen, että eri vesiosuuskunnissa vallitsevat erilaiset tilanteet ja asiat tehdään yleensä aina niin kuin ne on totuttu tekemään.

4.1 Vesiosuuskuntien talous

Vesiosuuskuntien taloudellinen tilanne oli yleisesti ottaen aika samankaltainen osuuskuntien kesken nykyisen toiminnan ylläpitämistä varten. Toiminnan pitäminen kannattava tulojen ja menojen erotuksen tuoman ”nollatuloksen” takia on haaste, josta täytyy yrittää selviytyä vuodesta toiseen. Tässä luvussa on käyty läpi talouteen ja hallintoon sen hoitoon liittyviä asioita.

4.1.1 Taloudellinen tilanne

Vesiosuuskunnille yhteisenä asiana voidaan talouden osalta pitää sitä, että ne tekevät poikkeuksetta liiketaloudellista tappiota. Vaikka osuuskunnan tarkoituksena ei olekaan tehdä voittoa toiminnallaan, oli melkein jokaisen vesiosuuskunnan kanssa puhetta siitä, että tietynlainen huoli painaa taloudellisen tilanteen seurauksena. Talouden vakauttamisen keinoina nähtiin yleisesti maksujen korottaminen. Erityisesti vuosittain suoritettavan perusmaksun ja käyttömaksujen korottaminen nähtiin yhtenä vaihtoehtona vajeen täyttämiseksi, jos se on tarpeen.

4.1.2 Kirjanpito

Talouden kirjanpito vaikuttaa olevan vakaalla pohjalla. Lähes jokainen vesiosuuskunta käyttää tilitoimiston palveluita vesiosuuskunnan koko taloudenhoidossa tilinpäätöksineen ja laskutuksineen. Yhdellätoista (79%) osuuskunnalla on tilitoimiston kanssa sopimus. Kolme (21%) osuuskuntaa hoitaa koko kirjanpidon ja talouden ylläpidon omasta osuuskunnasta löytyvällä kirjanpitäjällä tai sihteerillä.

Kirjanpidon todettiin toimineen käytännössä melko hyvin kaikkien osuuskuntien mielestä. Myös omaa osuuskunnan osakasta kirjanpitäjänä käyttävien mielestä kirjanpito on ollut onnistunutta, vaikka tietynlaista huolellisuutta se vaatiikin asiakirjojen säilytyksessä, tilinpäätöksissä ja laskutuksissa.

Tilitoimistoa käyttävien osuuskuntien mielestä tilitoimiston käyttö on melkein pä elinehto osuuskunnan talousasioiden hoidossa. Osa vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että tilitoimistojenkin toimintaa tulee seurata virheellisen toiminnan huomaamiseksi, jotta tilitoimiston tekemien virheiden seuraukset pystytään välttämään. Samoin tiedonkulku osuuskuntien ja tilitoimiston välillä koettiin ongelmalliseksi.

Liitteeseen 8.(Yhteenveto Siilinjärven vesiosuuskunnista) on koottu osuuskuntakohtaiset tiedot kirjanpidosta.

4.1.3 Laskutusjärjestelmä

Laskutus toimii osuuskunnissa tilitoimiston kautta, mikäli osuuskunta käyttää tilitoimiston palveluita. Edellä mainittiin kolme osuuskuntaa, jotka hoitavat kirjanpidon sisäisesti osuuskunnassa. Heillä kaikilla on oma laskutusohjelma tai muu vastaava järjestelmä laskutusta varten.

4.1.4 Toimintaan sisältyvät maksut

Veden käyttömaksut olivat lähes yhteneviä kaikissa osuuskunnissa eikä suuria eroja ollut. Kalleimmillaan kuutiometri vettä maksaa 1,8 €/ m³ ja halvimmillaan 0,8 €/ m³. Halvimmat vesihinnat ovat niillä vesiosuuskunnilla, joilla on oma vedenottamo. Muiden vesiosuuskuntien hinnat vaihtelivat sen mukaan kuinka kaukana ne sijaitsevat Siilinjärven kunnan vesihuoltolaitokselta. Järkevyyssperiaatteen(*) mukaan hinta on hieman isompi niillä, jotka sijaitsevat kauempana. Toisaalta vesiosuuskunnat sisällyttävät oman lisänsä vesimaksuun kattaakseen vedenjakelun kuluja. Osuuskunnissa liittyjää kohti lasketun verkoston pituus vaikuttaa huolto- ja saneerauskuluihin. Tästä johtuen osuuskunnilla, joissa osakkaita on vähän verkoston pituuteen tai kalliisiin verkoston osiin nähden (esimerkiksi pumppaamot), voi olla hieman isommat vesimaksut kuin niillä osuuskunnilla, joilla on vastaavasti suhteessa enemmän liittyjiä verkoston kokoon suhteutettuna.

(*Järkevyyssperiaate tarkoittaa tässä tapauksessa välimatkan merkitystä vedenhinnoittelussa. Kunnan vesihuoltolaitosta lähinnä sijaitsevat osuuskunnat eivät maksa niin isoa korvausta kuin kauempana sijaitsevat osuuskunnat, koska vedenjohtaminen ei vaadi niin paljon verkostomateriaalia tai paineenkorotusta veden johtamiseen.)

Jätevesimaksujen osalta kallein jätevesimaksu on 2,8 €/ m³ ja halvin taas 1,85 €/ m³. Jätevesihuolto on koettu paljon vaativammaksi toteuttaa ja ylläpitää kuin talousvesihuolto, sillä jäteveden kuljettamiseen tarvitaan pumppaamoita ja pumppaamojen lukumäärä taas riippuu täysin maastonmuodoista vesiosuuskunnan alueella. Pumppaamoja tarvitaan etenkin topografisesti mäkisillä alueilla enemmän kuin tasaisilla tai loivasti viettävillä alueilla. Pumppaamojen huolto- ja hoitokustannukset ovat suuret, mikä voi osaltaan selittää hintavaihtelut. Toisaalta välimatka Siilinjärven kunnan jätevedenpuhdistamolle vaikuttaa oleellisesti myös kunnan vesiosuuskunnilta perimiin hintoihin, sillä lähes koko kunnan alueen kattava siirtoviemäri on kunnan omistuksessa.

Toimintaan liittyvät maksut ja niiden suuruudet vaihtelivat osuuskuntien välillä suures-
tikin. Vesiosuuskunnissa kerättiin liittymämaksun lisäksi erilaisia perus-, vuosi- ja osuusmaksuja. Kalleimmillaan vesiosuuskunnalle suoritettavien kiinteiden maksujen on 264 euroa vuodessa sisältäen verot. Halvin kiinteä kulutuksesta riippumaton maksu on 8 euroa vuodessa veroineen. Kahdessa vesiosuuskunnassa ei ollut kiinteitä maksuja liittymä- ja käyttömaksujen lisäksi. Euromääräisesti keskiarvo on eri vuosittaisien kiinteiden maksujen osalta noin 90 €.

Liittymismaksujen suuruuksissa oli huomattavia eroja osuuskuntien välillä ja käytännöt liittymismaksujen määrätymisperusteista vaihtelivat. Joissakin vesiosuuskunnissa liittymäkohta ei ollut määritelty vaan liittymä rakennettiin kiinteistön sisälle saakka. Toisissa tapauksissa liittymisestä vastasi liittymä määrättyyn liittymäkohtaan asti liittymäkohdan vaihdella muutamista metreistä runkolinjan sijainnin mukaiseen pituuteen, joka saattoi olla joskus jopa 200 metriä. Vesimittarit sisältyivät liittymämaksuihin.

Suurin liittymämaksu normaalille kiinteistölle pelkän käyttöveden osalta on noin 6 000 euroa ja halvin puolestaan vähän yli tuhat euroa. Kallein yhteisliittymä sisältäen jätevesi- ja käyttövesiliittymät on hinnaltaan 20 000 euroa. Halvimmalla yhteisliittymän voi saada arvonnisäverottomana hintaan 3400 euroa. Keskimäärin talousvesiliittymän hinta oli noin 4000 euroa. Talous- ja jätevesiliittymän keskihinta oli noin 10 500 euroa.

Kunta ottaa jokaista liittyjää kohden tietyn summan ja tämä summa määräytyy vesiosuuskunnan ja kunnan tekemän sopimuksen mukaan.

Osuuskuntakohtaiset tiedot toimintaan sisällyvistä maksuista on koottu liitteeseen 8.

4.1.5 Avustukset, omaisuus ja velat

Vesiosuuskunnat ovat saaneet osuuskunnan perustamisvaiheessa rakentamiseen ja suunnittelukustannuksiin avustuksia omalta kunnalta ja valtiolta. Avustukset on anottu ja saatu porrastetusti kahdessa osassa: rakennusvaiheen aikana ja hankkeen valmistumisen jälkeen.

Kahdeksan (57%) vesiosuuskuntaa totesi kyselyssä ettei avustuksia ole tarvinnut hakea tai ole tietoisesti haettukaan. Joidenkin vesiosuuskuntien vetäjät totesivat ettei osuuskunnassa tiedetä, minkälaista avustusta olisi mahdollisuus saada ylipäänsä. Lähes kaikissa vesiosuuskunnissa oltiin kuitenkin sitä mieltä, että nykyään avustusmäärät ovat pienentyneet.

Kaksi (14%) vesiosuuskuntaa oli hakenut avustusta omiin hankkeisiinsa, mutta avustusta ei ollut myönnetty. Toinen vesiosuuskunta haki avustusta kaksi kertaa jätevesiviemäröinnin suunnittelua varten, mutta ei saanut avustusta, jolloin jätevesiviemärin rakentamisesta luovuttiin. Toinen osuuskunta haki avustusta vesijohtoverkoston rakentamista varten, mutta ei saanut. Samalla osuuskunnat totesivat, että jätevesiviemäröintiä varten luultavasti saadaan avustuksia, kunhan toimiin aikanaan ryhdytään.

Hajuhaittojen poistossa oli yksi (7%) vesiosuuskunta saanut avustusta siten, että kunta oli hankkinut yhden kemikaalien annosteluautomaatin vesiosuuskunnan hankkies-sa toisen. Samalla kunta oli suostunut osallistumaan puoliksi kemikaalikustannuksiin.

Siilinjärven vesiosuuskunnilla on huomattava määrä omaisuutta ja verkostoa kuntaan verrattuna. Siilinjärvellä alueella toimivilla vesiosuuskunnilla on omaisuutta aineellisesti yhteensä 10 – 20 miljoonaa euroa. Edellä mainittuun lukuun ei ole otettu mukaan erilaisissa rahastoissa olevia varoja. Edellä mainittu summa koostuu vesiosuus-

kuntien vetäjien omista arvioista omaisuutta arvioitaessa poistojen jälkeen. Osuuskunnan edustajat arvioivat verkostojen käyttöäksi 50 – 100 vuotta.

Aineellisten hyödykkeiden arvoa on vaikea määritellä tätä päivää vastaavaksi, sillä monet osuuskunnat on perustettu markka-aikaan ja valtaosa rakentamisestakin on tapahtunut tuolloin. Vesijohtoverkoston osuuskunnilla on yhteensä noin 800 kilometriä ja jätevesiviemäriä puolestaan 170 kilometriä. Kahdella (14%) vesiosuuskunnalla on vedenottamo. Pumppaamoita ja paineenkorotusasemia on kaikkien osuuskuntien kesken useita kymmeniä.

Erillisiä rahastoja ei monessakaan vesiosuuskunnassa ole. Pienten huolto- ja saneeraus töiden rahoitukseen on kuitenkin varauduttu. Joissakin osuuskunnissa säännöt määräävät rahastojen pidon ja kartuttamisen, mutta joissakin vesiosuuskunnissa on todettu ettei varsinaisia rahastoja tarvitse välttämättä olla, kunhan rahaa on yhteisessä rahakassassa. Vaikka rahastoja haluttaisiinkin kerryttää, ei siihen ole välttämättä mahdollisuutta heikon taloustilanteen vuoksi, sillä monet vesiosuuskunnat toimivat ns. "nollatuloksella" vuodesta toiseen jopa hieman tappiotakin tehden. Tappiot ja vuosittaisessa budjetissa pysyminen pyritään kuittaamaan osakkaille kohdistetuilla maksuilla. Isoimpiin hankkeisiin saatetaan joskus joutua ottamaan velkaa, mutta uusien liittymien rakentaminen nähdään myös toisaalta investointina. Yhdessä osuuskunnassa oltiin sitä mieltä ettei oma budjetti riitä nykytoiminnan ylläpitämiseen saneerausista puhumattakaan. Tällöin olisi syytä ehkä miettiä maksujen muuttamista toimintamenojen kattamiseksi. Osakkaat kuitenkin vastustavat usein maksujen korotuksia osuuskunnissa.

Velkavertailussa osuuskunnat jakautuvat kahtia. Seitsemän (50%) osuuskuntaa on pystynyt kuolettamaan velkansa ja välttymään uuden velan otolta, kun taas seitsemältä osuuskunnalla on velkaa. Suurin velka on 400 000 euron luokkaa ja pienin n. 12 000 euroa. Keskimäärin velkaa on 160 000 per velkaantunut osuuskunta. Monessa tapauksessa todettiin ettei velka ole mikään ongelma, sillä se saadaan maksettua ennemmin tai myöhemmin, koska rahaa voi olla esimerkiksi säästössä korkeakorkoisilla tileillä moninkertainen määrä velkaan nähden.

Osuuskuntakohtaiset tiedot on koottu liitteeseen 8.

4.2 Vesiosuuskuntien hallinto

Hallinto on yksi tärkeimpiä osa-alueita osuuskunnan toiminnan kannalta. Vesiosuuskunnan hallinnon on syytä olla suunnitelmallista ja hyvin johdettua. Haastattelussa selvitettiin osuuskuntien hallinnon järjestämistä ja organisointia, joita käsitellään tässä luvussa.

4.2.1 Hallinnon järjestäminen ja organisointi

Kaikissa vesiosuuskunnissa on omien periaatteiden ja sääntöjen mukaisesti muodostettu hallitus. Kyselyn kohteena olleiden vesiosuuskuntien hallitusten jäsenmäärät vaihtelivat, mutta rakenteet olivat samankaltaiset. Vesiosuuskuntien hallitusten keskimääräinen henkilömäärä oli neljästä viiteen henkilöä. Varajäseniä hallituksilla oli yleensä 2-3. Kolmessa osuuskunnassa on puheenjohtajien lisäksi toimitusjohtaja. Toimitusjohtaja johtaa toimintaa ja vastaa tekemisistään hallitukselle.

Hallinnon organisointi ja tehtävien jako osuuskuntien hallituksissa on vastaajien mielestä selkeästi toteutettu ja osoittautunut toimivaksi. Jotkut vastaajat olivat kuitenkin sitä mieltä, että joskus samoille henkilöille voi tulla liikaa kuormitusta ja joissakin osuuskunnissa valta voi olla liian keskitettyä tai vastaavasti liian hajautettua. Koska kyselyssä kuultiin vain puheenjohtajien ja toimitusjohtajien mielteitä, muiden osuuskunnan hallituksen jäsenten mielipiteet eivät tulleet välttämättä esille. Yleensä hallituksen puheenjohtajana oli toiminut pitkään sama henkilö. Hallituksen toimikauden pituus vaihteli yhdestä neljään vuoteen.

Hallitusten jäsenten palkat ja palkkiot vaihtelivat osuuskuntien välillä. Puolessa kyselyyn osallistuneista osuuskunnista hallituksen jäsenille ei makseta kulukorvauksien ja kokouspalkkioiden lisäksi muuta korvausta tai palkkiota. Loppuissa osuuskunnissa palkkiota toiminnastaan ja luottamustehtävässä toimimisesta saavat yleensä sihteeri ja puheenjohtaja sekä toimitusjohtaja, jos sellainen on. Kahdessa osuuskunnassa kaikki hallituksen jäsenet saavat vuosittaisen palkkion hallitustyöskentelystään.

Toimitusjohtajien keskimääräistä palkkiota on vaikea arvioida, koska monessa osuuskunnassa palkkio määräytyy tuloksen mukaisesti tulospalkkiona sekä toteutuneiden työtuntien mukaisesti. Puheenjohtajien palkkiot vaihtelevat muutamista sa-

doista aina viiteen tuhanteen euroon asti ja sihteerin palkkiot yleensä muutamista sadoista euroista kahteen tuhanteen euroon.

Haastattelujen perusteella voidaan sanoa, että osuuskuntien maksamat palkkiot ovat verrannollisia osuuskunnan toimialueeseen ja vastuisiin nähden. Isoimpien osuuskuntien vetäjät ja hallitus, joilla on enemmän vastuuta vesihuollon järjestämisestä isommalle asukasmäärälle, saavat käyvän korvauksen toiminnastaan. Toisaalta pienissä osuuskunnissa palkkioita ei ole ehkä mahdollisuus maksaakaan, vaikka se olisi tarpeen. Kyselyssä kävi ilmi, että joissakin pienissä osuuskunnissa henkilöt joutuvat tekemään huomattavan määrän töitä ja näkemään vaivaa ilman, että saisivat korvauksia tekemästään työstä. Toimitusjohtajien palkkaaminen hoitamaan osuuskunnan asioista kertoo siitä, että johtotehtäviin on haluttu osaava ja asiansa tunteva henkilö, jolloin hallituksella on enemmänkin toimitusjohtajan toimia valvova kuin asioista päättävä rooli. Hallituksen muut jäsenet pääsevät näin ollen vähemmällä vaivalla, kun asioita hoitaa päätoimisesti toimitusjohtaja. Toimitusjohtajan käyttö todennäköisesti kasvattaa vesiosuuskunnan palkkamenoja. Tarkemmat osuuskuntakohtaiset tiedot hallinnoista on koottu liitteeseen 8.

4.2.2 Lainsäädännön seuraaminen osuuskunnissa

Osuuskunnat pyrkivät seuraamaan lainsäädäntöä niin hyvin kuin pystyvät, mutta tiedon hakeminen ja ajan tasalla pysyminen koetaan hyvin haastavaksi. Lainsäädännön tuntemisen ja seurannan aktiivisuuden taso vaihtelee huomattavasti osuuskuntien välillä. Usein muutokset jäävät usein huomaamatta.

Kunnan tiedottamiseen lainsäädännöllisissä asioissa ollaan keskimäärin tyytyväisiä tai osittain tyytyväisiä kaikkiaan kaksitoista osuuskuntaa. Kahden osuuskunnan mielestä lainsäädännön tiedoksiantoa voisi parantaa nykyisestä tasosta. Oman aktiivisuuskin tosin mainittiin olevan vaikuttava tekijä. Myös ELY - keskusta, Vesilaitosyhdistystä ja vesiensuojeluyhdistystä keuhuttiin joissain osuuskunnista tiedonvälittäjinä lainsäädännöllisissä asioissa.

4.2.3 Järjestöön tai liittoon kuuluminen

Neljällä vesiosuuskunnalla on tällä hetkellä vesilaitosyhdistyksen (VVY) jäsenyys ja kaksi osuuskuntaa on liittynyt Suomen vesiosuuskuntien liitto ry:n jäseneksi. Kahdek-

san vesiosuuskuntaa ei kuulu osuuskuntien yhteisiin järjestöihin tai liittoihin, mutta ainakin kolmella vesiosuuskunnalla on aikomus liittyä jossain vaiheessa.

Jäsenyydestä katsottiin olevan hyötyä erilaisten alennusten muodossa, asiantuntija-avun saamisessa ja alan muutosten seurannassa.

Tarkemmat osuuskuntakohtaiset tiedot on koottu liitteeseen 8.

4.3 Osuuskuntien asiakassuhteet

Osuuskuntien hyvät asiakassuhteet ovat tärkeä osuuskunnan voimavara toiminnan ja yhteishengen ylläpitämiseksi. Tässä luvussa on käyty haastattelussa läpikäytyjen asiakassuhteita koskevien kysymysten tulokset.

4.3.1 Sopimusasiakirjat ja osakasrekisteri

Vesiosuuskunnilla on joko vesihuoltolain edellyttämät suoran mallin mukaiset tai soveltuvien osin muokatut sopimusasiakirjat käytössään. Osakkaan tehdessä liittymis- ja käyttösopimuksen osuuskunnan kappale arkistoidaan asiaankuuluvalla tavalla ja sopimusasiakirjat säilytetään puheenjohtajan tai muun hallituksen jäsenen hallinnassa.

Jäsenrekisterin muoto vaihteli osuuskunnissa, mutta pääperiaate tietojen keräämistä ja säilyttämistä varten oli sama. Tarkimmat jäsenrekisterit sisältävät osakkaiden yhteystietojen lisäksi liittymispäivämäärät, ammatit, sosiaaliturvatunnukset ja muita vastaavanlaisia tietoja. Joissakin osuuskunnissa on käynnissä jäsenrekisterin päivitystyö, jotta tiedot saadaan täsmäämään nykyhetken kanssa.

4.3.2 Palvelujen tarjoaminen toimialueen ulkopuolelle

Muutama vesiosuuskunta myy tarvittaessa vettä toiselle vesihuoltolaitokselle. Kolme osuuskuntaa tarjoaa ja ohjaa vettä tarvittaessa sopimusten mukaan lähialueille yhdysvesijohdon kautta. Näistä yhdellä on oma vedenottamo ja kahdella taas on laajat lähialueen kattavat verkostot, joihin vettä johdetaan monesta suunnasta.

Niissä osuuskunnissa, joissa on yhdysvesijohto, tarjotaan mahdollisuutta sen hyödyntämiseen tarvittaessa.

Yksi saarella sijaitseva vesiosuuskunta tarjoaa viemäriverkoston rakentamista alueensa ulkopuolelle muihin saariin tarvittaessa, jos uusia halukkaita liittyjiä löytyy. Monessa tapauksessa kyse on kuitenkin kesäasunnoista, joten kysyntää ei toistaiseksi ole ollut.

4.3.3 Osakkaille tiedottaminen

Eri asioista tiedottaminen osuuskunnissa hoidetaan likipitään samalla tavalla osuuskunnasta riippumatta. Kokoukset ja vähemmän kiireelliset asiat, kuten suunnitellut vesikatkot ja tulevat rakennushankkeet ilmoitetaan yleensä kirjeitse postilaatikoihin, sähköpostilla tai osuuskunnan kotisivuilla. Myös osuuskunnan kokouksissa tiedotetaan ajankohtaisista tapahtumista toimintaan liittyen.

Kiireellisissä asioissa, kuten erilaisissa hätä- ja ennalta arvaamattomissa tilanteissa tiedotetaan yleisimmin puhelimen välityksellä joko suoraan puhelimitse ja tekstiviestein. Myös ns. ”puskaradio” tiedon levittämisenkeinona on nähty tehokkaaksi varsinkin niillä alueilla, joilla ihmiset tuntevat hyvin toisensa. Monessa osuuskunnassa on kuitenkin halua kehittää tiedotusmenettelyjä edelleen. Ryhmätekstiviestien tai henkilökohtaisten ainoastaan osuuskunta-asioita käsittelevien radioiden käyttöönottoa on pohdittu.

Joissain vesiosuuskunnissa tiedottamisesta on sovittu yhteistyössä kunnan kanssa. Osuuskuntien vastuuta asioiden tiedottamisesta pienentää se, että myös kunnat tiedottavat asukkaitaan tarpeen vaatiessa erikseen tilanteesta riippuen esimerkiksi vedenlaatuasioissa. Aivan kaikki osuuskunnat eivät itse ilmoita vedenlaatuasioista, vaikka niin pitäisi tehdä.

4.3.4 Asiakastyytyväisyyden seuraaminen

Asiakastyytyväisyyttä ei seurata yhdessäkään osuuskunnassa systemaattisesti, vaikka joissain osuuskunnissa sitä on saatettu joskus kokeilla erillisillä osakkaille suunnatuilla kyselyillä. Tyytyväisyyden seuraamista ei koeta tarpeelliseksi ja se on työlästä vaatien ylimääräistä aikaa ja vaivaa, joten siihen ei kohdisteta resursseja.

Lähinnä osuuskunnissa asiakastytyväisyyttä seurataan osuuskunnan kokouksissa, mutta kokousaktiivisuuden ollessa huono, otoskin voi jäädä pieneksi. Yleensä ihmiset kyselevät asioista ja ilmoittavat, jos jokin asia ei ole kohdallaan. Jotkut kokivat, että asiakastytyväisyyttä tulisi seurata nykyistä tehokkaammin.

Osuuskuntakohtaiset tiedot asiakassuhteista löytyvät liitteestä 8.

4.4 Osuuskuntien tekniikka ja kunnossapito

Teknisen laitteiston osalta haastattelussa kysyttiin verkoston teknisestä kunnosta, henkilöstön osaamisesta ja työturvallisuudesta, teknisen huollon tasosta sekä vedenlaatua koskevasta valvonnasta.

4.4.1 Laitteiston tekninen kunto ja puutteet

Jokaisessa vesiosuuskunnassa oltiin sitä mieltä, että oma laitteisto ja tekninen omaisuus on hyvässä kunnossa. Pieniä ongelmia tosin esiintyy ja ne pystytään yleensä hoitamaan. Vuodoista kysyttäessä erityisesti jäteveden pumppaamot ja varsinkin niiden pumput ovat aika ajoin menneet rikki tai tukkoon pumpattaessa jätevettä. Tällöin pumppaamo on voinut tulla aiheuttaen epämiellyttävän hajun ja jäteveden pääsyn lähiympäristöön. Talousveden vuotoja ja hävikkiä arvioitiin monessa osuuskunnassa olevan todella vähän. Ainoastaan kolmessa osuuskunnassa hävikkiin on havahduttu todenteolla. Hävikit olivat luokkaa 100 m³ (4 %), 10 000m³ (13 %) ja 15 % vesimäärästä vuositasolla tarkasteltuna. Todellisuudessa vesihävikin määrä on Siilinjärven vesiosuuskuntien verkostoissa aika merkittävä, vaikka tarkkaa määrää ei tiedetäkään. Jossain yhteydessä sen on arvioitu olevan alle 10 % kokonaisvesimäärästä. Saneerauksilla hävikin määrää on yritetty pienentää. Vuotovesien määrää koko kunnan alueella on vaikea arvioida nykytiedolla.

Ne, joilla ei jätevesiverkostoa vielä ole, olivat sitä mieltä että se pitäisi rakentaa, mutta taloudellinen tilanne tai halukkuus hankkeen toteuttamiseen eivät kuitenkaan ole vielä mahdollistaneet jätevesiverkoston rakentamista. Rakentaminen riippuu paljolti myös saatavista avustuksista.

Asiantuntija-avun tarjonnasta ja saatavuudesta kysyttäessä oltiin sitä mieltä, ettei sitä ole tarvittu eikä kunnalta tietoa välttämättä löydy tai sitä ei voida resurssien puuttuessa tarjota osuuskunnille. Viemäreiden hajuhaittaongelmissa monet näkivät hyvänä kunnan näkemykset asiaan, mutta muuten tiedonvaihto ja asioiden omaksuminen sujuvat yhteisissä tilaisuuksissa vuosittain tai vaihtoehtoisesti puhelimen sekä sähköpostin välityksellä. Erilaiset järjestöt, kuten esimerkiksi vesilaitosyhdistys (VVY) tai Suomen vesiosuuskuntien liitto ry. miellettiin hyviksi kanaviksi asiantuntija-apua tarvittaessa.

4.4.2 Teknisen huollon järjestäminen ja toteutus

Huoltojen järjestämisestä kysyttäessä kymmenen (71%) osuuskuntaa totesi käyttävänsä säännöllisesti huoltoyhtiöiden palveluita koko teknisen laitteiston huollon osalta. Neljä (29%) osuuskuntaa kokee, ettei huoltoyhtiöitä tarvita, koska huollot osataan tehdä itse tai huollon tarve on vähäistä. Huoltoyhtiön käyttö ei jokaisessa osuuskunnassa olekaan välttämättä tarpeellista osuuskunnan koosta johtuen, jos osuuskunnassa ilmenee yleensäkin vain vähän ongelmia. Huoltoyhtiön käyttö katsottiin kuitenkin tarpeelliseksi tilanteissa, joissa oma osaaminen ei riitä.

Teknisen kaluston rikkoontumisia ennaltaehkäisevät ja toisaalta käyttöikää nostavat määräaikaishuollot kuuluvat olennaisena osana järkevinä ja kestävinä ratkaisuin huoltoon.

Kymmenen (71%) osuuskuntaa totesi tekevänsä jossain määrin määräaikaishuoltoja ja huoltojen laajuus vaihtelikin vesimittareiden kunnan tarkistuksesta aina järjestelmälliseen koko osuuskuntaa koskevaan säännölliseen huolto-ohjelmaan. Tässäkin tapauksessa osuuskunnan koko ja teknisen laitteiston määrä vaikuttaa siihen, mitä huoltoja osuuskunnassa tehdään. Monessa tapauksessa todettiin, että jo aikaisemmin ongelmia tuottaneet verkoston kohdat tulee joka tapauksessa tarkistaa ja huoltaa aika ajoin, jotta aikaisemmin esiintyneiltä ongelmatilanteilta vältytään. Ongelmatapauksissa on monen osuuskunnan kohdalla usein huomattu, että kokemus ja osuuskunnan tunteminen ovat eduksi, jotta osataan tehdä oikeita asioita oikeissa paikoissa ongelmien torjumiseksi. Neljä (29%) osuuskuntaa totesi etteivät he tee määräaikaishuoltoja ollenkaan vaan huollot tehdään enemmänkin vain korjausluontoisina.

4.4.3 Henkilöstö

Muulla osuuskunnan henkilöstöllä tarkoitetaan mahdollista huoltohenkilökuntaa ja teknisen laitteiston parissa toimivia ns. ”yleismiehiä”. Osuuskunnan henkilöstön käytöstä kysyttäessä kysyttiin kysymyksiä työhenkilöstön toimenkuvasta osuuskunnassa. Kuten huollon yhteydessä jo todettiin, on huolto ulkoistettu monessa osuuskunnassa huoltoyhtiöille ja –urakoitsijoille. Kymmenen (71%) osuuskuntaa totesi, ettei huoltohenkilöstöä tarvitse tämän seurauksena osuuskunnassa erikseen ylläpitää ja kouluttaa, koska huoltoyhtiö hoitaa työt. Neljässä osuuskunnassa käytännössä muutama osuuskunnan jäsen puheenjohtajan johdolla hoitaa huoltotoimet. Muissakin osuuskunnissa muutama mies saattaa hoitaa huoltoyhtiöiden ohella pienempiä toimenpiteitä, mihin oma ammattitaito tai tietämys riittää.

4.4.4 Henkilöstön koulutus

Kyselyssä kysyttiin henkilöstön koulutuksesta ja koulutuksen ajantasaisuudesta. Koulutus korostuu varsinkin silloin, jos käytetään osuuskunnan omaa henkilöstöä huoltotoimissa tai kirjanpidossa.

Neljällä (29%) osuuskunnalla ei ole tällä hetkellä vesihygieniapasseja eikä vesihuoltoalan koulutusta tai –kurseja ollenkaan käytynä. Yhden vesiosuuskunnan vetäjä ei osannut sanoa osuuskunnan koulutuksen tasosta.

Lopuissa yhdeksässä osuuskunnassa vesihygieniapassi oli vähintään yhdellä henkilöllä, joka oli yleensä joko puheenjohtaja tai toimitusjohtaja. Kolmessa osuuskunnassa myös muutamalla muullakin henkilöllä oli vesihygieniahygieniapassi. Laajempaa osaamista vesihuoltoalan tai maanrakennus koulutuksen tai –kurssien osalta löytyy hygieniapassien lisäksi seitsemästä osuuskunnasta.

Parhaiten koulutetussa osuuskunnassa puheenjohtaja oli saattanut käydä yli 50 kurssia vesihuoltoalan koulutusta ja huoltomiehetkin noin kymmenkunta kurssia. Yleisin tilanne on se, että osuuskunnissa on käyty ajansaatossa muutamia vesihuolto- tai rakennusalankursseja. Toisaalta myös kokemuksella on hankittu osaamista, kun on osallistuttu käytännön töihin ammattilaisten mukana. Lisäksi oma aktiivisuus ja tekni-

nen ammatti on tuonut monessa tapauksessa korvaamatonta tieto-taitoa, jota ilman osuuskunnan toimintaa ei voitaisi ylläpitää nykyisellään.

Kahdessa osuuskunnasta löytyy erillinen huoltohenkilökunta, johon saattaa kuulua laitoshoitajia, putkimiehiä, sähkömiehiä tai muun teknisen alan osaajia, vaikka huolto-
toimet olisikin ulkoistettu. Toisessa näistä osuuskunnista on oma vedenottamo.

4.4.5 Työturvallisuus

Työturvallisuuden noudattamisesta todettiin, ettei valmiita ohjeita työturvallisuuden noudattamiseen ole, koska sitä ei ole koettu tarpeelliseksi. Töissä käytetään maalaisjärkeä ja vaikeiksi koetuissa tehtävissä turvaudutaan ulkopuoliseen asiantuntemukseen. Työturvallisuuden suunnittelu ja huomioon ottaminen nähtiin kuitenkin tarpeelliseksi monessa osuuskunnassa.

Läheltä piti - tilanteita osuuskunnissa on sattunut vähän ja harvoin, mistä kertoo sekin, ettei niitä yksinkertaisesti muistettu tapahtuneen. Yleisimmiksi tapaturmiksi mainittiin pienet tulipalot ja kaivannon sortumiset miesten ollessa töissä, mutta todellista vaaraa ei ole ollut. Lisäksi kaikesta on haluttu ottaa opiksi ja samalla välttää vastaavia tilanteita tulevaisuudessa.

Koska kaikki osuuskunnat teettävät rakennustyönsä urakoitsijoilla, koetaan, että päävastuu työturvallisuudesta kuuluu urakoitsijalle. Lähinnä, jos osuuskunnan henkilö osallistuu työmaavalvontaan, on työturvallisuudesta tällöin huolehdittava ja huomautettava, jos jokin epäkohta tulee mieleen. Tähän on kuitenkin harvoin tarvetta, koska urakoitsijat ovat ottaneet työturvallisuuden hyvin huomioon työskentelyssään. Toisella vedenottamon omistavista osuuskunnista työturvallisuus on kuitenkin huomioitu, koska osuuskunnan hoitoon liittyy sellaisia töitä, joissa työturvallisuus on otettava huomioon.

Myös huollon kannalta työturvallisuuden noudattaminen koetaan olevan huoltoyhtiöiden vastuulla samalla tapaa kuin rakennusurakoitsijoillakin. Niissä osuuskunnissa, jotka tekevät itse huoltotyönsä on työturvallisuus otettava huomioon.

4.4.6 Vedenlaatu

Oman vedenottamon omistavat kaksi osuuskuntaa totesivat toimittamansa veden laadun olevan toistaiseksi hyvä. Ensimmäisessä tapauksessa todettiin, että pH:n nostoa on tarkkailtava jatkuvasti, mutta muuten vedenlaadun raja-arvot ovat hallinnassa. Toisessa osuuskunnassa puolestaan todettiin, että rauta-, mangaani- ja nikkelpitoisuudet ovat kasvaneet toiminnan aloittamisesta lähtien. Rauta- ja mangaanipitoisuudet saadaan kuitenkin hallintaan osuuskunnan vedenkäsittelylaitteistolla. Nikkelpitoisuus lähentelee jatkuvasti sallitun yleisen yläraja-arvon lukemia. Nikkeli onkin jatkuvassa tarkkailussa.

Loput kaksitoista vesiosuuskuntaa saavat vetensä joko Kuopion, Siilinjärven tai muiden Siilinjärven naapurikuntien vesilaitoksilta. Myös vedenottamon omistavat vesiosuuskunnat myyvät tarvittaessa vettä, jos sille on tarvetta.

Yhdeksän osuuskuntaa arvioi veden olevan joskus hieman liian kalkkipitoista(*), mutta muuten veden laatu on ollut erinomainen. Kaksi osuuskuntaa arvioi, että veden laatu on ollut tähän asti moitteetonta, tosin alkuaikana ja myöhemminkin laatu on heikentynyt satunnaisesti johtuen esimerkiksi näytteenoton ongelmista tai verkoston saastumisesta. Osakkaat huomauttavat osuuskuntien vetäjille veden laadusta aina kun siihen on aihetta.

(*Veden kalkkipitoisuus Siilinjärven kunnan alueella johtuu geologisista olosuhteista)

4.4.7 Valvontatutkimusohjelmat

Talousveden laatuun liittyvät lakisääteiset valvontatutkimusohjelmat löytyivät kaikilta, mutta yksi vastaajista ei osannut kertoa tutkimusohjelman sisällöstä tarkemmin. Vastauksista huomaa, että jokaisella osuuskunnalla tutkimusohjelma on yksilöllinen. Osuuskunnissa on joko yksi tai useampi näytteenottopiste. Joissain osuuskunnissa näytteenottoaika vaihtelee riippuen veden syöttösuunnasta verkostoon (yhdy-vesijohdot). Näytteenottokertojen lukumäärä vuodessa vaihtelee osuuskunnan mukaan. Kaikki valvontatutkimusohjelmat on laadittu yhteistyössä kunnan terveystoimikunnan kanssa ja ohjelmia toteutetaan suunnitellusti. Varsinkin niillä alueilla, joilla on jonkinlaista maataloutta ja elintarviketuotantoa, tutkimusohjelma palvelee puhtaan

veden saantia tuotannon käyttöön ja mahdollistaa nopean reagoinnin veden saastumistapauksissa.

Tarkemmat osuuskuntakohtaiset tiedot löytyvät liitteestä 8.

4.5 Häiriö- ja poikkeustilanteet ja niihin varautuminen

Erilaiset häiriötilanteet esimerkiksi vesihuoltoverkoston eri osissa vaikeuttavat vesiosuuskuntien palveluprosessia. Varautuminen erilaisiin normaalista poikkeaviin tilanteisiin sekä ennalta suunnitellut ehkäisytoimenpiteet mahdollisten haittojen ja vahinkojen estämiseksi ovat tärkeitä. Tämä luku sisältää kuvauksen vesiosuuskuntien varautumisesta erilaisiin häiriötiloihin.

4.5.1 Vakuutukset

Haastattelussa kartoitettiin myös osuuskuntien omaisuuden turvaamista vakuutuksin. Vakuutukset löytyvät kymmeneltä vesiosuuskunnalta neljästätoista (71%). Vakuutuksien määrä ja laajuus vaihtelevat jonkin verran. Vakuutuksien tarkemmista sisällöistä ei ollut puhetta osuuskunnan edustajien kanssa, mutta kävi ilmi, että osuuskunnilta löytyy erilaisia vastuu- ja toiminnan vakuutuksia, jotka kattavat laitteiston vahingot ja ulkopuolisille aiheutuneet vahingot. Kahdella (14%) osuuskunnalla on mainittiin erikseen olevan palovakuutus ja yhdellä osuuskunnalla oli todella laaja vakuutusturva kattaen myös hallinnon toiminnan. Laajat vastuuvakuutukset ovat esimerkiksi pumppaamojen ja eri rakennusten osalta tärkeitä vahinkotapauksissa.

Ne, joilla vakuutuksia ei ole, olivat sitä mieltä, että vakuutuksien saaminen on vaikeaa, sillä vakuutusyhtiöt hinnoittelevat vakuutukset käytännössä liian kalliiksi hankkia. Vastaavasti vakuutusehdoissa voi olla pykälä, joiden mukaan maanalaisten verkostojen ja muiden laitteiden vakuutus ei onnistu.

4.5.2 Häiriö- ja poikkeustilanteet

Häiriötilanteita vesiosuuskunnissa sattuu aika vähän, koska rakentaminen on aikanaan hoidettu mallikkaasti eikä ongelmakohtia hirveästi ole. Pumppaamo- ja putkirikkoja tapahtuu kuitenkin ajoittain.

Häiriötilanteiden havaitsemiseen soveltuvat hälytys- ja päivystysjärjestelmät löytyvät kaikkiaan kuudelta (43%) osuuskunnalta ja kahdeksalta (57%) taas ei. Huomionarvoista on se, että kahdella osuuskunnalla ei ole hälytysjärjestelmää, vaikka niillä on omia jäteveden pumppaamoita. Laitteiden kunto käydään tarkastamassa aika ajoin ja jokaisella osuuskunnan jäsenellä on velvollisuus ilmoittaa havaitsemastaan häiriöstä. Myös vesijohtoverkoston saaminen jatkuvaan seurantaan koettiin usein tärkeänä ja useat vesiosuuskunnat ovatkin aikeissa kehittää valvontajärjestelmiään tulevaisuudessa.

Niillä, joilla hälytysjärjestelmä on käytössä, käytäntö vikaviestien kulusta vaihtelee. Osalla osuuskunnista ne tulevat osuuskunnan ylimmälle johdolle, joka reagoi tilanteeseen tarpeen mukaan. Osalla ne menevät suoraan huoltoyhtiölle, joka tiedon saadessaan voi toimia nopeasti tilanteen hoitamiseksi. Muutamassa osuuskunnassa on lisäksi tällä hetkellä menossa järjestelmäpäivitykset, joilla hälytysjärjestelmiä parannetaan entistä paremmiksi ja käytännöllisemmiksi.

Poikkeustilanteiden varalle yhdeksällä (64%) osuuskunnalla on tällä hetkellä eräänlainen varautumissuunnitelma ja viidellä taas ei. Poikkeustilanteet voivat tarkoittaa (kts. 2.7 valmiuslaki) äärimmäisiä häiriötiloja vedenjakelussa. Sisällöt vaihtelevat ja ne on teetetty oman kunnan/kuntien kanssa. Yksi on teetetty Kuopion puolella toimivalla yrityksellä, joka on tehnyt perustavalaatuksen selvityksen ja suunnitelman kyseiselle osuuskunnalle.

Varavedenlähteenä kahdeksalla (57%) osuuskunnalla on vähintään yksi yhdysvesijohto pääasiallisen vesijohdon tilalle, jos vedenjakeluun tulisi pidempiaikainen katkos. Kuudella osuuskunnalla sitä ei ole, mutta suunnitelmissa olisi saada rakennettua yhdysvesijohto jostain suunnasta, vaikkapa naapuriosuuskunnasta.

4.5.3 Osuuskuntien alueille kohdistetut suoja-alueet ja suojelusuunnitelmat

Kysyttäessä, onko osuuskunnan alueella suoja-alueita esimerkiksi tärkeiden pohjavesiesiintymien suojelemiseksi tai vastaavasti suojelusuunnitelmaa, mikä olisi erityisesti juuri oman osuuskunnan toiminta-alueelle jostain syystä kohdistettu, kaksitoista (86%) osuuskuntaa vastasi kieltävästi tai ei osannut sanoa. Suoja-alueet löytyvät tällä hetkellä kahden vedenottamon omistavan osuuskunnan alueelta, joten ainakin ve-

denottamoiden ympäristö on otettu huomioon suoja-aluesuunnitelmissa. Lisäksi molempia suoja-aluesuunnitelmia päivitetään parhaillaan, joten niiden tila on parannustyön alla.

4.5.4 Riskien kartoitus

Kun kysyttiin, onko riskikartoitusta laadittu osuuskunnan koko toiminnassa, jakauma on seuraava: yhdeksällä (64%) vesiosuuskunnalle ei ole tehty minkäänlaista riskikartoitusta ja viidelle (36%) jossain muodossa joko suojele-, erityistilanne- tai näytteenotossuunnitelman yhteydessä. Yhdellä oli käytössä kunnan vanha riskikartoitus. Riskikartoituksen laajuutta osuuskunnilta ei tiedusteltu, mutta jokaisella vaikuttaisi haastatteluiden perusteella olevan vähän erilainen kartoitus, mikä on ihan ymmärrettävää, sillä laatijat koostuvat eri tahoista. Monet, joilla kartoitusta ei ollut, olivat sitä mieltä, että se kannattaisi tehdä. Vaikka suurimmassa osassa osuuskuntia riskikartoitusta ei löydykään, on riskianalyseja tehty osuuskunnan sisällä, kun on havahduttu erilaisiin ongelmiin ja niiden mahdollisuuteen.

Suurimmat riskit toiminnan kannalta osuuskuntien mielestä ja kokemuksen perusteella tuntuisivat olevan erilaiset rikkoontumiset verkoston eri osissa. Varsinkin pumpaamorikot ja niistä mahdollisesti aiheutuvat jätevesivuodot koetaan todella pahaksi ongelmaksi, varsinkin jos lähitöllä sattuu olemaan vielä herkästi saastuva vesistö tai muu alue. Myös talousveden saastumista pidetään riskinä, koska niin on voinut käydä jossain osuuskunnassa aikaisemminkin. Ongelma voi kasvaa isoksikin, jos ongelmakohtaa ja sen aiheuttajaa ei huomata ajoissa. Huomaamattomuuden riski kasvaa osuuskunnissa, joissa ei ole kunnan hälytysjärjestelmiä.

Merkittävänä riskinä pidetään myös toiminnan jatkuvuuden turvaamista tapauksissa, joissa nykyinen toimihenkilöstö vetäytyy pois vastuutehtävistä. Kahdeksan (57%) osuuskuntaa on sitä mieltä, että uutta henkilöstöä voi olla vaikea saada osuuskunnan hallitukseen tai muihin vastuutehtäviin, kun nykyinen henkilöstö aikanaan jää pois tehtävistä, nopeista äkillisistä vetäytymisistä puhumattakaan. Innostusta ei yksinkertaisesti ole, mistä kieliä sekin, että osuuskuntien kokousaktiivisuus osakkaiden osalta on todella huono.

Varavesiyhteyden puuttuminen todettiin riskiksi osuuskunnassa, joissa sitä ei ole. Samoin maksujen korotukset ja hintojen kallistumiset ovat huolena, jos ne on koettu

ennenkin ongelmallisina. Osakkaat eivät ole monestikaan innostuneita maksujen korotuksista.

Muita asioita olivat tiedostojen säilyminen arkistoissa, liikenneonnettomuudet ja maaperämuokkaukset tärkeillä pohjavesialueilla(*).

(* SUSU – hanke eli pohjavesien suojelusuunnitelma turvaa pohjavesien tilan toiminoissa, jotka voisivat olla haitaksi pohjavedelle)

Tarkemmat osuuskuntakohtaiset tiedot löytyvät liitteestä 8.

4.6 Dokumentointi

Dokumentointi tarkoittaa tässä tapauksessa osuuskuntien omien arkipäiväisten tietojen ja tapahtumien ylöskirjaamista ja säilyttämistä. Tässä kappaleessa tarkastellaan osuuskuntien verkostotietojen ja teknisten järjestelmien dokumentointia sekä taloudellisten asiakirjojen dokumentointia ja säilyttämistä. Teknisen dokumentoinnin tila oli joissain osuuskunnissa hyvä, mutta joidenkin osuuskuntien dokumentointi vaatii vielä paljon parannusta. Kuudella (43%) osuuskunnalla verkostotiedot löytyvät pelkästään paperikartoilta ja maastoista. Piirroksia tehdään nykyään hyvissä ajoin rakennusvaiheessa, ettei tärkeitä kohtia jäisi merkkäämättä. Tästä huolimatta joitakin vanhoja verkoston osia ei ole alun alkaen otettu millään tavalla ylös, joten ne on pitänyt piirtää kartalle ns. ”perimätietona” tai arvioiden linjan paikkaa. Yhdessä osuuskunnassa todettiin, että merkinnät voivat kartan ja todellisuuden välillä olla jopa 20 metriä suuntaan tai toiseen.

Kahdeksalla (57%) osuuskunnalla on nykyään käytössä gps- paikannus rakentamiskohteiden suhteen eli kaikki kohteet digitalisoidaan sähköiselle karttatiedostolle, jota on helppo lukea ja selata tietokoneella. Viisi (36%) osuuskuntaa myönsi, että kaikki kohteet eivät ole tarkassa tiedossa johtuen siitä, että osuuskunnan perustamisen alkuaikoina kohteita ei välttämättä merkattu tarkkaan ylös. Yksi osuuskunta ei tiedä karttamerkintöjen paikkansa pitävyyttä, koska urakoitsija ei ollut välttämättä onnistunut tarkkuutta vaativassa työssä tarpeeksi hyvin. Erään osuuskunnan verkostot kulkevat osin järvien pohjassa, mutta niiden sijaintia ei ihan tarkkaan tunneta, vaikka muuten maastossa kulkevista kohteista ollaankin tietoisia. Lisäksi yksi osuuskunta myönsi, että tonteilla sijaitsevia kohteita ei ole otettu aina tarkasti gps- paikannuksella

ylös, mutta ne on siitä huolimatta piirretty ylös. Yhteinen toteamus oli, että karttoja päivitetään, kun kohteiden sijainteja tarkistetaan.

Moni osuuskunta oli aikeissa siirtyä sähköiseen karttajärjestelmään gps- paikannuksen avulla, mutta saattaisi tarvita ulkopuolista apua ja ennen kaikkea taloudellista tukea tavoitteen täyttämiseksi.

Edellä mainittiin (4.1.2 Kirjanpito), että kolme (21%) osuuskuntaa hoitaa kirjanpidon oman henkilöstön voimin. Näissä osuuskunnissa kaikki tiedostot ja asiakirjat ovat säilytyksessä yhdellä tai useammalla määrätyllä henkilöllä riippuen osuuskunnasta. Muissa osuuskunnissa taloudelliset asiakirjat ja tiedostot löytyvät niin osuuskunnalta kuin asioita hoitavista tilitoimistoista.

Osuuskuntakohtaiset tiedot dokumentoinnista löytyvät liitteestä 8.

4.7 Vesiosuuskuntien yhteistyö ja tulevaisuus

Yhteistyö eri sidosryhmien on tärkeä osa osuuskuntien toimintaa ja sen merkitys kasvaa tulevaisuudessa entisestään. Se, millä lailla yhteistyö on tällä hetkellä otettu huomioon, käsitellään tässä kappaleessa.

4.7.1 Yhteistyö ja sen hyödyntäminen

Vesiosuuskunnilla on todella vähän yhteistyötä nykyisellään toisten vesiosuuskuntien tai kuntien kanssa. Yhteistyö toimii parhaiten lähekkäin sijaitsevien osuuskuntien välillä. Kyselyn mukaan 4-5 osuuskuntaa hyödyntävät keskenään yhteistyötä kahden ja kolmen vesiosuuskunnan ryhmissä. Esimerkiksi hankkeiden osalta tämä näkyy siten, että kustannuksia ja resursseja jaetaan, jos päätetään, että kyse on yhteisistä molempia hyödyttävistä hankkeista. Tällaisia ovat esimerkiksi yhteisten ja osuuskuntien rajoilla sijaitsevien runkojohtojen, pumppaamojen ja muiden kohteiden rakentaminen sekä saneeraaminen. Rakentamisen jälkeenkin sovitaan yhteisesti huolloista, jotta ne eivät jäisi vain yhden vesiosuuskunnan harteille.

Kahdelta vierekkäiseltä osuuskunnalta löytyy yhteinen valvontatutkimusohjelma, joka on sovittu järjestettävän joka toinen kerta toisessa osuuskunnassa vähän laajemmin kuin toisessa. Valvontapisteiden painottuminen vaihtelee noissa osuuskunnissa vuo-

roperiaatteen mukaan. Molemmat osuuskunnat saavat tulokset joka kerta samanlaisina riippumatta siitä, kummasta osuuskunnasta valvontanäytteitä on otettu enemmän.

Muuten yhteistyö nähdään lähinnä yhteisenä neuvonpitona ja tarvittaessa voidaan kysyä neuvoja puolin ja toisin eri lainsäädäntöä tai osuuskunta-asioita koskevien asioiden suhteen. Jotkin vesiosuuskunnat olivat valmiita varastoimaan toisten kalustoa omiin tiloihinsa, jos se olisi tarpeen ja ne, joilla on oma vedenottamo, jatkavat vedenmyyntiä muille normaaliin tapaan niin kuin tähänkin asti.

4.7.2 Vesiosuuskuntien tulevaisuuden suunnitelmat

Viimeisenä kyselyssä kysyttiin vesiosuuskuntien tulevaisuuden suunnitelmia lyhyen aikavälin (5 – 10 v.) sisällä.

Kymmenen osuuskuntaa olisi halukkaita yhdistymään oman kunnan tai kaupungin kanssa, jos se olisi jossain vaiheessa mahdollista. Sen sijaan neljä ei nähnyt yhdistymistä tarpeellisena tai edes mahdollisena tällä hetkellä.

Osuuskuntien välisiä yhdistymisiä kannattaa tällä hetkellä neljä (29%) osuuskuntaa, kuitenkin sillä varauksella, että yhdistymisiin pitäisi olla molemminpuolinen kiinnostus. Tämä tarkoittaa sitä, että yhteiset asiat hoidetaan avoimesti yhdessä. Ainoaksi ongelmaksi ja rajoittavaksi tekijäksi nähtiin se, miten resurssit ja toimintamallit saataisiin yhdistettyä isommaksi kokonaisuudeksi, vieläpä puolueettomasti. Yhdistymisten mahdollistajana voisi toimia puolueeton henkilö osuuskuntien ulkopuolelta, joka perehtyisi asioiden hoitoon ja jolla riittäisi ennen kaikkea innostusta lähteä tekemään asioita yhteiseltä pohjalta kaikki osapuolet huomioon ottaen. Myös alkutilanne täytyisi selvittää perin pohjin, mitä tulisi osuuskunnissa tehdä ennen yhdistymisiä, että tilanne olisi kutakuinkin samanlainen.

Loput kymmenen (71 %) osuuskuntaa olivat taas sitä mieltä, että yhdistymiset ovat täysin mahdottomia jo erilaisen taloudellisen tilanteenkin takia. Muina asioina nähdään toiminnan jääminen irtonaiseksi esimerkiksi yhteisen hallinnon osalta. Myös verotusperusteet voivat muuttua ja verottaja voisi alkaa peritä veroja takaisin yhdistymisten jälkeen.

Kymmenen osuuskuntaa olisi valmis tekemään yhteistyötä jossain muodossa tai lisäämään jo olemassa olevaa yhteistyötä edelleen. Yhteistyön laajuudesta ja siitä, missä asioissa siitä voitaisiin hyötyä, oli erilaisia mielipiteitä ja näkemyksiä. Esille nousivat yhteisten huoltoyhtiöiden ja rakennusurakoitsijoiden käyttö sekä jossain määrin mahdollisuus esimerkiksi yhteisiin koulutuksiin. Kaikissa tapauksissa ei osattu sanoa, mitä yhteistyötä voitaisiin alkaa tekemään, jos sellaista ei ole toistaiseksi vielä ollut. Myös kuntien suuntaan toivottaisiin jatkossa enemmän yhteistyömahdollisuuksia, jos yhteistyön tarvetta halutaan osuuskunnissa lisätä.

Osuuskuntakohtaiset ajatukset yhteistyömahdollisuudesta ja tulevaisuuden suunnitelmista on koottu liitteeseen 8.

4.8 Vesiosuuskuntien omat parannusehdotukset toiminnalle tulevaisuudessa

Joidenkin osuuskuntien vetäjät innostuivat kyselyn lopuksi kertomaan omia näkemyksiään parannusehdotuksiksi tulevaisuuden varalle.

Osuuskuntien parannusehdotuksia:

1. Kunnan tulisi hankkia kaikille vesiosuuskunnille vesisäiliöitä erityistilanteita varten. Esimerkiksi vesiepidemiatapauksissa saataisiin varastoitua vettä kaikkiin vesiosuuskuntiin eräänlaiseksi hätävaraksi. Jos pankissa olisi esimerkiksi 10 säiliötä, voitaisiin operatiivista toimintaa harjoittaa missä tahansa. Lisäksi vettä tulisi saada tarvittaessa vietyä paikan päälle sellaisiin kotitalouksiin, joissa asuu vanhempaa väestöä. Nämä eivät itse saa välttämättä haettua vettä. Maatilojen vedentarve tulee suunnitella vielä erikseen, kunhan tavallisiin kotitalouksiin saadaan turvattua ensisijainen vedensaanti. Omaan osuuskuntaan on suunniteltu 3 jakelupistettä, jos tarvitsisi jakaa koko verkoston alueelle ylimääräistä vettä. (Kunnan varikolta löytyy varavesisäiliöitä, mutta asiasta tulee vielä tiedottaa osuuskuntia, että säiliöt ovat käytettävissä).

2. Kahden kunnan tai kaupungin rajoilla toimivia vesiosuuskuntien tilaa tulisi miettiä tarkkaan. Puhutaan, että kuntarajat eivät ole esteenä osuuskunnan toiminnassa ja yhteistyössä, mutta epätasainen kehittäminen molemmin puolin kuntien rajoja ei ole tasapuolista kaikkien osuuskunnan osakkaiden kesken. Koko toiminta-alueita tulisi kehittää samalla tavalla riippumatta kuntien rajoista. Jos toinen kunta rakentaa enemmän ja vieläpä avustaa taloudellisestikin enemmän kuin toinen tilanne on epä-

reilu rajojen molemmin puolin. Kuntien ja kaupunkien tulisi sopia osuuskuntakohtaisissa "rajatapauksissa" yhtenäinen linjaus, jonka mukaan toimitaan. Sitten tuota yhtenäistä linjausta voitaisiin toteuttaa tasapuolisesti myös osuuskunnassa. Myös veden hinta tuntuu olevan erilainen molemmin puolin rajoja. Toinen voi tarjota halvemmalla kuin toinen, jolloin sekin asia pitää ottaa huomioon.

3. Kiinteistöveron määräytymisperusteet tulee miettiä järkevyyssperiaatteen mukaisesti haja-asutusalueilla, koska alueella ei ole yleensä minkäänlaista valaistusta tai kunnan tiestöä vesihuollosta puhumattakaan. Kaupunkikeskuksiin verrattuna haja-asutusalueiden valaistus, vesihuolto ja tiestö eivät ole samaa luokkaa, joten se tulisi huomioida kiinteistöveromaksujen suuruudessa.

4. Kuntien tulee sopia yhdessä kriisitiedottamisesta yhteinen linja osuuskuntien osalta, jos nämä sijaitsevat ja toimivat monen kunnan alueella. Tärkeintä olisi, että yhtenäinen tiedottaminen tavoittaisi kaikki samaan aikaan, jotta kukaan ei jäisi ulkopuoliseksi tiedottamisen osalta eikä ilmenisi epäselviä tai ikäviä tilanteita. Alueet tulisi ainakin rajata selkeästi ja sopia tiedotusvastuusta. Aina ei ole selvää kenen tulisi ilmoittaa asioista ja kenelle, vaikka tiedon pitäisi olla jo perillä. Kaikissa kunnissa ei välttämättä edes tiedetä, mikä kyseinen vesiosuuskunta on nimeltään ja missä se sijaitsee. Veden kulun ja katkoksien osalta sen kunnan, joka vettä kulloinkin toimittaa, on oltava eritoten tietoinen siitä, kenelle vettä toimitetaan ja mihin asti. Lisäksi muista ongelmista ja asioista tulee ilmoittaa jämäkästi eikä viivytellä ilmoituksien kanssa, ettei tiedottomuus aiheuta vahinkoa asiakkaille. Tiivistettynä kuntien tulee ottaa selvää asioista omalta osaltaan eikä olettaa, että osuuskunta itse pystyisi vähillä resursseilla kaikkea aina selvittämään.

5. Jätevesiverkoston tulisi saada avustusta silloin kuin sitä haetaan, että osuuskunnan ei tarvitsisi olla rakentamatta sitä. Tällä hetkellä viemäriverkoston rakentaminen alkaisi olla ajankohtaista, koska jätevesijärjestelmien uusimisvastuu alkaa pakottaamaan ratkaisuihin (Jätevesijärjestelmistä on annettu määräykset valtioneuvoston asetuksessa 2011/209).

6. Yhdysvesijohtojen rakentamista kannattaisi ehkä suunnitella rakennettavan sellaisiin osuuskuntiin, joilla sitä ei vielä ole. Ainakin suunnitteluapu voisi olla paikallaan, mistä yhdysvesijohto kannattaisi rakentaa ja miettiä alue kartalta.

7. Vesiosuuskunnat tai esimerkiksi oman maakunnan ”vesipiiri” voisivat järjestää ainakin kerran vuoteen yhteisen illanvieton, jossa käsiteltäisiin yhdessä asioita ja johon kaikki olisivat tervetulleita. Kyse voisi olla vaikka rennosta saunaillasta ruokineen ja juomineen ja olisi hyvä, jos sinne osallistuisi osuuskuntien puheenjohtajien lisäksi henkilöitä esimerkiksi oman maakunnan ELY-keskuksesta, kunnista, toimiyhdistyksistä ja vesihuoltoalan järjestöistä. Näin saataisiin kaikki samaan paikkaan saamaan tietoa ajankohtaisista asioista.

8. Vesiosuuskuntien tilanne riippuu myös osuuskunnan alueelle tapahtuvasta muutosta. Jos kunta kaavoittaa uusia asuinalueita ja uutta väestöä saadaan osuuskunnan osakkaiksi, kysyntä kasvaa ja hintoja saadaan mahdollisesti laskettua osuuskunnan tulojen kasvaessa.

9. Kunnan tulisi ottaa yhteinen käytäntö osuuskuntien rakennustöihin. Esimerkiksi saman urakoitsijan käyttö varmistaisi, että osuuskunnat rakennettaisiin samalla tavalla. Lisäksi urakoitsija voisi tiedottaa kuntaa osuuskunnan rakennustöistä ja lähettää rakennuspiirustukset kunnalle suoraan sähköisenä, jos siitä tehtäisiin esimerkiksi yhteinen sopimus. Kunta saisi näin jokaista osuuskuntaa koskevat dokumentit, jotka olisivat tyypiltään yhtenevät. Myös kunnan työ helpottuisi, kun se saisi tiedot osuuskunnista suoraan yhdeltä taholta. Yhteydenpito yhden ja saman urakoitsijan kanssa yksinkertaistaisi tiedon saantia.

4.9 Siilinjärven kunnan suunnitelmat vesiosuuskuntiin liittyen

Tuoreimman Siilinjärven vesihuollon kehittämissuunnitelman (julkaistu v.2011) liitteenä oli myös suunnitelmia Siilinjärven kunnan vesihuollon painopisteistä, kehittämistarpeista ja toimenpiteistä tulevaisuudessa.

Kestävän vesihuollon järjestäminen näkyy Siilinjärven kunnassa mm. uuden vesihuoltoverkoston rakentamisessa ja osaamisen tehostamisessa koko kunnan alueella. Kestävän vesihuollon järjestämisen alueet ja aikataulut on esitetty taulukossa 4: Kestävän vesihuollon järjestäminen. (Liite 6)

Vedenhankinta ja sen turvaaminen on elinehto vesihuoltopalveluiden toimivuudelle. Vedenottoalueiden suojelulla, vesihuoltolaitosten toimintakunnon ylläpidolla ja teknisen laitos- ja verkostoturvallisuuden parantamisella Siilinjärven kunta haluaa turvata niin raaka- kuin talousveden saannin ja jakelun eteenpäin alueensa asukkaille. Ve-

denhankinnan turvaamisen tavoitteet ja aikataulut on esitetty taulukossa 5: Raakaveden hankinnan turvaaminen ja taulukossa 6: Talousveden hankinnan ja jakelun turvaaminen. (Liite 6)

Siilinjärven kunta haluaa varmistua alueensa vesihuoltolaitosten taloudellisesta hyvinvoinnista. Se on asettanut taksarakennemallin tulevaisuudessa uudelleentarkasteluun, jotta palveluista perittyjen maksujen suuruudet mahdollistaisivat vesihuoltolaitosten taloudellisen toiminnan jatkossakin. Lähitulevaisuudessa taksarakennetta ei muuteta teknisen lautakunnan päätöksestä. Talouden turvaaminen on esitetty taulukossa 7: Vesihuoltolaitosten kestävän talouden turvaaminen. (Liite 6)

Kunta haluaa lisätä vesihuoltolaitostensa yhteistyötä ja yhteistyön laatua koko alueellaan. Jos toimintaa saataisiin yhtenäistettyä ja yhteistyötä lisättyä, voisivat vesihuoltolaitokset hallita keskitetyemmin yhteistä käyttöomaisuuttaan ja jakaa mahdollisesti saneerauskuja keskenään. Rakentamisen ja saneerauksen yhteydessä tehtävä tekninen dokumentointi olisi tarpeenmukaista saada yhteiseen sähköiseen tiedostokoelmaan. Yhteistyön tavoitteet on esitetty taulukossa 8: Paikallisen ja alueellisen, kuntarajoista riippumattoman vesihuollon ja yhteistyön laajentaminen. (Liite 6)

Valmiussuunnitelmien ja yhteisten koulutustilaisuuksien järjestäminen kuuluu Siilinjärven kunnan tavoitteisiin, jolla halutaan parantaa vesihuoltolaitosten varmuutta häiriö- ja erityistilanteissa sekä minimoida laajakantoiset vaikutukset erilaisissa ongelmatilanteissa. Tavoitteet on esitetty tarkemmin taulukossa 9: Vesihuoltolaitosten häiriö- ja erityistilanteisiin varautuminen, laajavaikutteisten tilanteiden torjuminen. (Liite 6)

Kunta on rakentamassa vesihuoltoverkoston lähitulevaisuudessa suunnittelemlleen tarvealueille. Rakentamiselle on olemassa syynsä, joka voi olla esimerkiksi alueen ympäristön suojeleminen tai terveydellinen peruste, kun otetaan huomioon alueen asukkaat. Tarvealueet on esitetty aikatauluineen taulukossa 10: Siilinjärven kunnan vesihuoltoverkoston tarvealueet. (Liite 6)

Suunnitelmista näkee, että ainakin Siilinjärvellä kunnan toimesta on alettu suunnittelemaan vesihuollon kehittämiskohteita kunnan alueella ja ne koskettavat myös jossakin muodossa kaikkia vesiosuuskuntia. Suunnitelmissa näkyy selkeästi ne tavoitteet ja syyt, miksi juuri suunnitelman mukaisilla alueilla kunta haluaa vesihuollon tilaa pa-

rantaa. Muiden kuntien ja kaupunkien suunnitelmista oman alueensa vesihuoltoon ja Siilinjärveläisten vesiosuuskuntiin liittyen ei ole tietoa.

(Lausunnon antaminen Siilinjärven kunnan vesihuollon kehityssuunnitelmasta, Siilinjärven kunnan ympäristöterveyslautakunta, 2011, Liite 3 & 4)

5 YHTEENVETO KYSELYN TULOKSISTA JA OMAT PARANNUSEHDOTUKSET

Kyselyn yhteenvedossa käsitellään osuuskuntien toiminnassa olevia hyviä asioita ja selkeitä kehityskohteita, joihin tulee kiinnittää tulevaisuudessa huomiota. Vaikuttaisi siltä, että vesiosuuskuntia koskevat kehityskohteet ja kunnan tavoitteet ja kehittämistarpeet haja-asutusalueiden vesihuollossa kulkevat likipitäen käsi kädessä.

Kappaleessa - 4.9 Siilinjärven kunnan suunnitelmat vesiosuuskuntiin liittyen, on taulukoitu ne tavoitteet ja tarpeet, jotka on nähty ajankohtaisiksi koko alueen vesihuoltoa kehitettäessä. Taulukoista huomaa, että vesiosuuskuntien tilaan on kiinnitetty huomiota ja ne on otettu kehittämissuunnitelmassa huomioon.

5.1 Organisointi ja talous

Hyvää:

Talospuoli vaikuttaisi olevan osuuskunnilla hallussa, vaikka aina jonkin näköistä päänvaivaa ja niukkuutta rahojen riittävyys saattaa aiheuttaaakin. Ne osuuskunnat, joilla on tällä hetkellä velkaa suuntaan tai toiseen, ovat sitä mieltä, että velka on hoidettavissa ennemmin tai myöhemmin eikä aiheuta vaivaa sen koommin.

Kehitettävää ja huomioitavaa tulevaisuudessa:

Kaikilla osuuskunnilla ei ole rahastoja olemassa, vaikka niistä mainittaisiinkin osuuskuntien säännöissä. Tietyntyylinen "pelivara" ja varmuus on hyvä säilyttää jatkossa, jotta äkkinäisiin menoihin ja investointeihin pystyttäisiin vastaamaan.

Kunnan tavoitteena on ehkäistä saneerausvelkojen kasvua vuosittaisilla verkoston saneerauksilla, joiden tulisi pidentää verkostojen käyttöikä ja näin ollen pienentää saneerausinvestointeja lähitulevaisuudessa. Vesiosuuskunnat ovat mukana suunnitelmissa, vaikka päätösten yksityiskohdat ovatkin epäselviä.

5.2 Osuuskuntien asiakassuhteet

Hyvää:

Osuuskunnilta löytyvät selkeät osakkaita varten räätälöidyt sopimusasiakirjat, joita osapuolien tulee suhteessaan noudattaa. Kaikissa osuuskunnissa ei täysin osattu sanoa, ovatko sopimusasiakirjat vesihuoltolain mukaisia, mutta todettiin, että oma käytäntö on toiminut tähän mennessä mallikkaasti.

Samoin asiakasrekisterien ja laskutusjärjestelmien ylläpito tuntuu olevan hallinnassa. Ne, jotka eivät käytä tilitoimistoa asiakkaidensa laskutukseen, käyttivät erilaisia käytännöllisiä sähköisiä laskutusohjelmia. Pienissä osuuskunnissa omien laskutusohjelmien käyttö voi toimia hyvin, mutta on työlästä.

Vikatilanteista ja niiden hoitamisesta välittyi sellainen kuva, että asiakkaiden tekemiä valituksia tulee vain harvakseltaan, mikä kertoo siitä, että vesihuollon palvelut ovat kunnossa.

Kehitettävää ja huomioitavaa:

Asiakastyytyvää ei seurata järjestelmällisesti ollenkaan. Tällöin palautetta ei välttämättä saada muissa kuin välttämättömmissä tapauksissa. Palautteesta toiminta varsinaisesti elää ja palautteen ansiosta toimintaa voidaan kehittää edelleen parempaan suuntaan. Asiakastyytyvää voidaan seurata osuuskunnan kokouksissa, mutta jos se ei toimi huonon kokousaktiivisuuden takia, kannattaa miettiä esimerkiksi parin vuoden välein tehtävää erillistä asiakastyytyvää kyselyä.

Vesimittareiden vaihto ja huolto kannattaa monen osuuskunnan kohdalla järjestää säännöllisemmin. Joissakin osuuskunnissa vesimittarit huolletaan ja tarkistetaan kuitenkin aika ajoin.

Tiedottamisessa löytyy parantamisen varaa. Vaikka puhelimet ja sähköpostit onkin mielletty hyväksi tiedotuskanavaksi, vesiosuuskuntien kannattaisi suunnitella esimerkiksi ryhmätekstiviestimenetelmä tai jokin muu tehokas menetelmä, jolloin kaikille osuuskunnan osakkaille saadaan tieto lähtemään samanaikaisesti. Yhdessä osuuskunnassa oli kehitteillä ryhmätekstiviestimenetelmä.

Myös vedenlaadusta tiedottaminen aika ajoin lain mukaankin välttämätöntä, vaikka laadussa ei tapahtuisikaan muutoksia. Monessa osuuskunnassa vedenlaadusta tiedotetaan kokouksissa ja vuosikertomusten sekä laskujen yhteydessä, mutta tiedottamista tulee tehostaa ja siihen tulee kiinnittää huomiota osuuskunnissa, joissa laadusta ei tiedoteta mitenkään.

5.3 Toimintavarmuus ja erityistilanteisiin varautuminen

Hyvää:

Niillä, joilla on selkeä verkoston hälytysjärjestelmä ja toimintasuunnitelma sen ylläpitoon liittyen, toimintavarmuus on varmemmalla pohjalla onnettomuus- ja ongelmatilanteissa kuin niillä, joilla sitä ei ole.

Huoltoyhtiön käyttö monessa osuuskunnassa kertoo siitä, että huoltotyö vikapäivystyksineen halutaan hoitaa ammattilaisten avustuksella. Tällöin työn jäljen tulisi olla myös hyvä.

Yhdysvesijohdon löytyminen osuuskunnalta varmistaa varavedensaannin yhden vesijohdon pettäessä. Tämä on joidenkin osuuskuntien osalta onneksi kunnossa.

Kehitettävää ja huomioitavaa tulevaisuudessa:

Osuuskunnilla, joilla ei ole kattavaa hälytysjärjestelmää vielä käytössään, kannattaa tosissaan alkaa pohtimaan sen hankkimista. Pienten osuuskuntien kohdalla todettiin usein ettei sitä tarvita, mutta sen hankkiminen ei ainakaan pahenna tilannetta.

Vakuutuksiin kannattaa kiinnittää huomiota, sillä ne turvaavat osuuskunnan omaisuutta ennalta arvaamattomissa vahingoissa. Vakuutuksettomien osuuskuntien kannattaa harkita vakuutusten ottoa, vaikka ne maksavatkin ja tuovat hieman lisämenoja talouspuolella. Kymmenellä osuuskunnalla vakuutukset olivat olemassa, mutta vakuutusehdot ja sisältö kannattaa tarkistaa, että korvauserusteista pysytään ajan tasalla.

Valmius- ja varautumissuunnitelmiin kannattaa tulevaisuudessa panostaa, jotta tilanteet pystytään hoitamaan selkeästi välttäen turhia epäselviä tilanteita. Kunnan kehi-

tyssuunnitelmissa on kohta, jonka mukaan valmiussuunnitelmia tullaan päivittämään ja laatimaan, mikäli niitä ei jollain osuuskunnalla vielä ole. Kunta haluaa kehittää ja järjestää yhteisiä koulutus- ja harjoitustilaisuuksia ja pitää näin ollen huolta siitä, että kaikilla olisi ainakin mahdollisuus osallistua niihin. Toisaalta osallistuminen voidaan kokea myös miellyttävämmäksi, kun kunnan koetaan olevan mukana koulutusten laadinnassa eikä koulutuksiin tarvitse lähteä pitkien matkojen päähän.

Kyselyssä ei kysytty valmiussuunnitelmien osalta sammutusveden saannista, mutta sammutusvesisuunnitelmat on hyvä päivittää kunnan pelastuslaitoksen kanssa, jotta tulipalotilanteissa voidaan toimia nopeasti.

Työturvallisuus tuntuu olevan kaikissa osuuskunnissa hieman vähätelty asia esimerkiksi työmailla, koska monessa osuuskunnassa luullaan työturvallisuuden olevan eri urakoitsijoiden omalla vastuulla. Todellisuudessa vastuu voi olla myös rakennuttajalla tai tilaajalla ellei ole muuta sovittu. Työturvallisuusasioista pitää jatkossa olla tietoisempi.

5.4 Henkilöstö ja johtaminen

Hyvää:

Hallinnolliset asiat tuntuivat olevan kaikkien kertoman mukaan hyvällä pohjalla ja asiat on totuttu hoitamaan tiettyjen henkilöiden alaisuudessa jo pitkäänkin. Samojen henkilöiden ollessa osuuskuntien vetovastuussa, asioiden hoito ja osuuskunta-asiat tunnetaan pitkän kokemuksen avulla.

Kehitettävää ja huomioitavaa tulevaisuudessa:

Joidenkin osuuskuntien hallinnoissa saattaa tulla tulevaisuudessa muutoksia vanhojen henkilöiden vetäytyessä pois toiminnasta. Uusien henkilöiden mukaantulo ja yli-päätänsä mukaan saaminen toimintaan voi koitua ongelmaksi monen kohdalla ja siihen kannattaa kiinnittää huomiota.

Koulutuksellinen tausta on vaihteleva ja kaikissa osuuskunnissa siihen ei ole satsattu juuri mitenkään. Osuuskunnille olisi ehkä syytä miettiä järjestettävän säännöllisemmin koulutustilaisuuksia, joskin niihin osallistuminen riippuu henkilöiden halukkuudesta ja pääsemisestä muiden velvoitteiden ohella. Myös koulutuksen lainsäädännölliset vel-

voitteet on otettava huomioon, mikäli henkilöstö on tekemisissä vesihuollon kanssa. Vesihygieniapassin lisäksi osuuskuntien henkilöstön tulee käydä STM:n asetuksen määrittämässä osaamistestauksessa.

5.5 Tekniset prosessit

Hyvää:

Talousvesi täyttää kaikki laatuvaatimukset kaikissa osuuskunnissa ja veden laatua seurataan ajantasaisilla tutkimusohjelmilla jokaisessa osuuskunnassa.

Viemäriverkoston tukokset ja tulvimiset ovat harvinaisia haastattelun perusteella niissä osuuskunnissa, joissa on viemäriverkosto. Tukoksien ja tulvien varalle tulee kuitenkin varautua. Muutenkin verkoston ja kaluston todetaan olevan kunnossa ja huoltovarmuus on hyvä.

Kehitettävää ja huomioitavaa:

Pitkän tähtäimen saneerausohjelmat kannattaa ottaa huomioon verkostoa ja teknistä laitteistoa uusittaessa. Saneerausohjelmien kannattavuus on hyvä harkita tarkkaan ennen toimenpiteisiin ryhtymistä.

Varajärjestelmien suunnittelu ja hankinta on esimerkiksi jätevedenpumppaamoiden kohdalla tarpeen, koska pumput saattavat aika ajoin hajota. Tällöin on hyvä miettiä esimerkiksi varapumppujärjestelmän rakentamista, jolloin toisen pumpun hajotessa, toinen jatkaa pumppaamista.

5.6 Dokumentaatio

Hyvää:

Osalla osuuskunnista on olemassa verkostokartat, jotka ovat sekä sähköisessä ja paperisessa muodossa. Sähköisten asiakirjojen käyttö on nykypäivää ja on hyvä, että siihen on alettu kiinnittää huomiota.

Taloudellisten asiakirjojen ja dokumenttien säilytys pitäisi olla turvattu niissä osuuskunnissa, jotka käyttävät tilitoimistoa. Asiakirjat löytyvät tällöin sekä osuuskunnasta sekä tilitoimistosta.

Kehitettävää ja huomioitavaa tulevaisuudessa:

Niillä, joilla on puutteelliset verkostomerkinnät sekä kartassa että maastossa, täytyisi alkaa tekemään toimenpiteitä asioiden korjaamiseksi, koska ajan myötä se käy entistä vaikeammaksi. Sähköinen kartta palvelee paremmin kuin pelkkä paperinen tiedosto ja tiedostojen säilyminenkin on varmempaa, kunhan muistaa säilyttää tiedostot varmuuskopioineen useammassa eri paikassa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET TULEVAISUUDESTA

Vesiosuuskunnat ovat itsenäisiä toimijoita, joiden toimintaa kukaan muu ei voi määrätä. Kunnat, kaupungit ja Ely-keskukset eivät ole voineet puuttua vesiosuuskuntien tekemisiin. Ainut keino on ollut vaikuttaa antamalla asiantuntija-apua, ohjeistamalla lainsäädännöllisesti sekä antamalla rahallista avustusta. Samalla vesiosuuskuntia on vaadittu saattamaan toimintansa lainsäädännön vaatimusten mukaiseksi ja toiminnan laillisuutta on valvottu viranomaisten johdolla. Kuntia ja Ely-keskusta on etenevässä määrin alkanut kiinnostaa vesiosuuskuntien tilanne vesihuollon järjestäjinä, sillä ajan myötä vaatimukset palveluiden tuottamiseksi ovat kiristyneet ja huoli taloudellisesta jaksamisesta on lisääntynyt avustusmahdollisuuksien laannuttua. Vesiosuuskuntien tulisi pohtia oman tulevaisuutensa kannalta tarpeellisia kehityssuuntia. Se voi tarkoittaa muutoksia osuuskunnassa, mikä saattaa tuntua vastenmieliseltä monen mielestä, mutta muutokset voivat olla hyödyllisiä tai peräti välttämättömiä.

Se tapa, miten vesiosuuskuntien pitäisi tulevaisuudessa jatkaa toimintaansa, on kiinni vain heistä itsestään. Osuuskunnat ovat itsenäisiä toimijoita, joiden tekemisiä kunta ja valtio eikä kukaan muukaan instanssi voi määräillä. Osuuskunnilla olisi omasta mielestäni toiminnan jatkamisen kannalta neljä vaihtoehtoa: jatkaa toimintaa entiseen malliin, yhdistyä isommiksi osuuskunniksi, yhdistyä oman kunnan kanssa tai kehittää pätevä yhteistyön muoto. Seuraavissa kappaleissa kaksi vaihtoehtoa rajautuu pois eri osuuskuntien ja kunnan näkemysten mukaisesti. Nämä kaksi vaihtoehtoa ovat yhdistymiset osuuskuntien kesken tai kunnan kanssa. Kaikki neljä vaihtoehtoa on käsitelty seuraavissa kappaleissa, joista lopulliseen tarkempaan tarkasteluun päätyi lopulta sitten yhteistyön lisäämisen mahdollisuus, koska se voisi kehittää osuuskuntien toimintaa ja yhteisöllisyyttä Siilinjärvellä. Osuuskuntien jatkaminen entiseen malliin ei tukisi osuuskuntien kehitystä mihinkään suuntaan.

6.1 Vesiosuuskuntien toiminnan jatkaminen entisellään

Joidenkin vesiosuuskuntien jatkaminen itsenäisinä myös tulevaisuudessa ei olisi mikään yllätys, sillä monet näkevät sen täysin mahdollisena vaihtoehtona. Vaihtoehto sopiikin periaatteessa kaikille velattomille ja investointinsa jo kuolettaneille osuuskunnille, joiden toiminta on vakiintunutta ja talousorientoitunut. Kunhan osuuskunnat pitävät huolen siitä, ettei toiminta jää tappiolliseksi ja investointeihinkin ja on olemassa

säästöjä, selviytyminen on mahdollista. Tällöin omillaan jatkaminen on pitkälti omasta jaksamisesta kiinni samalla tavalla kuin tälläkin hetkellä.

Joissakin osuuskunnissa oman kylän yhteishenki ja osuuskunnan hoitamisen halukkuus omalla henkilöstöllä voi olla syitä sille, miksi toiminnan jatkaminen itsenäisenä nähdään tärkeäksi. Muiden tahojen osaamiseen ja asioiden hoitoon ei välttämättä luoteta yhtä järkähtämättömästi kuin omaan. Yksi huolenaihe on löytää työlle jatkajat, mutta siihen oltiin osattua monessa osuuskunnassa varautua, mutta ei kaikissa.

Tekniikka auttaa osuuskuntien toiminnassa, mutta sen kehittymisen myötä tuleva vaatimustason kasvu tuo haasteita osuuskuntien henkilöstölle ja taloudelle. Uusimpiin tekniikoihin ei ole välttämättä halua ja rahaakaan aina sijoittaa.

Lainsäädännöllisiä asioita tulee seurata ja pitää huoli, ettei toiminnan jatkamiselle ole lainsäädännöllisiä esteitä. Erityisesti niiden kahden osuuskunnan, joilla on oma vedenotto, pitää jatkossakin huolehtia siitä, että vesi täyttää laatuvaatimukset.

6.2 Vesiosuuskuntien yhdistyminen

Yhdistymiset toisivat mukanaan resurssien yhdistämissä. Hallinnollisten elimien yhdistämiset eivät kävisi vaivattomasti, mutta kahden tai useamman osuuskunnan joukosta olisi ehkä helpompi löytää jatkajia.

Varjopuolena yhdistymisille voisi olla se, että osuuskuntien yhdistyessä omaa osuuskuntaa ei koettaisi välttämättä omaksi ja innostus talkootöiden tekemiseen vähenisi entisestään. Huomionarvoista on myös, pystyisivätkö osuuskunnat toimialueiden laajetessa tuottamaan yhtä laadukasta vesihuollonpalvelua kuin tähänkin asti. Toimialueen kasvu kasvattaisi väkisinkin riskejä ja vastuuta. Toimintaa tulisi olla valmis kehittämään. Suurentuvat vastualueet toisivat mukanaan haasteita, joihin tulisi vastata osuuskunnan kehittämisellä. Osuuskuntien yhdistyessä olisi ainakin enemmän resursseja kehitystyöhön, mikäli kiinnostusta riittää sitä tehdä.

Mahdollisuus osuuskuntien yhdistymisille voidaan käytännössä jättää pois tarkastelusta, koska se vaihtoehto tyrmättiin jokaisessa osuuskunnassa lähes poikkeuksetta. Osuuskuntien mielestä erilainen taloudellinen tilanne, osuuskuntien erilaiset käytännöt ja lait, palveluiden sekä maksujen hinnoittelu perusteineen ja muut ristiriitaiset tekijät aiheuttavat sen, että yhdistymisen ehdoista on vaikea päästä sopuun. Lähek-

käin sijaitsevat ja samoja verkostojakin käyttävät osuuskunnat voivat toki miettiä tulevaisuudessa yhdistymistä, jos muut vaihtoehdot eivät ole tarpeeksi riittäviä palveluiden turvaamiseksi.

6.3 Yhdistyminen kunnan vesihuoltolaitoksen kanssa

Kunnan kanssa yhdistyminen tarkoittaisi käytännössä sitä, että kaikki osuuskunnan omaisuus ja hallinnolliset asiat siirtyisivät kunnalle. Tällöin kunta ottaisi täyden vastuun ja osuuskunta voisi vapautua omasta vastuustaan. Kunnan kanssa yhdistyminen olisi siinä mielessä järkevä vaihtoehto, koska kunta joka tapauksessa toimittaa veden tai ainakin osan siitä kaikkiin osuuskuntiin lukuun ottamatta oman vedenottamon omaavia osuuskuntia.

Kunnan vesihuoltolaitoksen kanssa yhdistyminen ei ole realistista, koska ainakaan Siilinjärven kunnalla ei ole resursseja lunastaa vesiosuuskuntia itselleen ja vaikka se saisikin kaiken ilmaiseksi, ei olisi realistisia mahdollisuuksia vastata omaisuuden huollosta ja hoidosta. Muiden kuntien ja kaupunkien kantaa ei ole tässä työssä otettu huomioon.

Haastattelujen tuloksissa todettiin aiemmin, että lähes kaikki osuuskunnat olisivat halukkaita yhdistymään oman kuntansa kanssa, mutta totuus on vain se, että kunta ei ole valmis lunastamaan osuuskuntia itselleen. Yhdistymiseen kunnan kanssa pystyisivät käytännössä ehkä parhaiten juuri pienet osuuskunnat, joilla on vähän omaisuutta ja toimintaa, jolloin ne eivät tulisi lunastustapauksessa taloudellisesti kunnalle liian kalliiksi ja toisaalta omaisuuden, kuten verkoston hoitoon ei tarvitsisi satsata huomattavia henkilöresursseja. Tämän valossa sulautuminen voisi käydä vaivattomammin. Aiempina esimerkkitapauksina Siilinjärveltä löytyy kaksi vesiosuuskuntaa, jotka ovat liittyneet kuntaan tähän mennessä.

Lisäksi kunnan kanssa yhdistyviltä osuuskunnilta luultavasti edellytettäisiin hyvää taloudellista tilannetta, jotta kunta ei joutuisi ottamaan ainakaan osuuskunnan velkoja itselleen lunastaessa osuuskuntaa ja osuuskunnan käyttöomaisuudenkin tulisi olla sillä asteella, että sitä ei tarvitsisi olla heti saneeraamassakaan huomattavilla summilla. Myös kattavan dokumentoinnin löytyminen osuuskunnan teknisestä omaisuudes-

ta, esimerkiksi sähköisten karttojen muodossa kiinnostaa varmasti kuntaa, kun on kyse yhdistymisen lähtökohdista.

6.4 Vesiosuuskuntien välinen yhteistyö

Harva osuuskunta kykenee toimimaan täysin itsenäisesti tulevaisuudessa eikä se olisi välttämättä järkevääkään. Vaikka tämänhetkisen tilanne tuntuisikin huolettomalta, tilanteet voivat muuttua ja ovatkin jo muuttuneet osuuskunnan perustamisesta lähtien. Aiemmin todettiin, että monessa osuuskunnassa pohditaan toiminnan jatkuvuutta. Vetäjien väistyessä täytyy miettiä, kuka voisi jatkaa vastuutehtävissä. Suurin osa osuuskunnista pohdiskeleekin tätä tulevaa ongelmaa. Samoin heikentynyt taloudellinen tilanne ja tappiota tuottava liiketoiminta pakottavat miettimään asioita uudesta perspektiivistä.

Vaikka toiminnan jatkaminen omillaan saattaisi onnistua tulevaisuudessakin, se ei välttämättä olisi edullisin ja ennen kaikkea osuuskunnan etuja palvelevin kehitysmuoto. Sen sijaan tarkasteluun voitaisiin ottaa yhteistyö ja siihen liittyvä näkökulma.

Yhteistyöstä puhuttaessa ja osuuskuntien halukkuutta kysyttäessä, moni ajatteli yhteistyön liittyvän jollain tavalla yhteisen huollon järjestämiseen esimerkiksi samaa huoltoyhtiötä käyttäen. Palvelujen kysynnän kasvaessa hinnat saattaisivat laskea, jolloin osuuskunnat saisivat palveluja hieman halvemmalla.

Rakentamisen osalta heräsi joitakin ehdotuksia siitä, että rakentamisen kanssa voitaisiin alkaa käyttää samaa urakoitsijaa, joka toimisi vieläpä yhteistyössä myös kunnan kanssa. Näin tiedot saneerauksista ja rakentamisesta voisivat siirtyä kunnalle suoraan urakoitsijan kautta. Myös työn lopputulos ja saataisiin yhtenevämmäksi osuuskunnissa.

Yhteistyö voi onnistua pienempienkin yksittäisten asioiden osalta hyvin, mutta se ei ole täysin järjestelmällistä. Nykypäivänä informaatioteknologia helpottaa elämäämme ja se on jollain tavalla mukana asioiden hoidossa. Omasta mielestäni, jos yhteistyötä halutaan tehdä kattavasti, pitäisi kehittää systemaattinen osuuskuntien yhteinen toiminnanohjausjärjestelmä, johon kaikki voisivat lähteä mukaan. Toiminnanohjausjärjestelmän ylläpito voitaisiin toteuttaa internetin kautta toimivana sähköisenä portaalina ja ikään kuin osuuskuntien keskustelufoorumina, jonka ylläpitäjäksi osuuskunnat tai vastaavasti kunta ja osuuskunnat yhdessä voisivat palkata järjestelmän ylläpidosta

vastaavan henkilön. Voittaisiin puhua niin sanotusta vesi-isännöinnistä, joka toimisi samalla periaatteella kuin kiinteistöpalvelut talonmiehen tapaan. Järjestelmä löytyisi jokaiselta osuuskunnalta ja he voisivat kirjata sinne omat tietonsa ja päivittää niitä tarpeen mukaan. Ohjelman avulla isännöitsijä voisi järjestellä osuuskuntien asioita ja toimia asioiden hoitajana ja vaikkapa osuuskuntien edunvalvojana ja yhdysmiehenä kunnan viranomaisiinkin päin.

Vesi-isännöitsijä saisi tiedot kootusti omaan ohjelmaansa, joka olisi niin sanottu isännöitsijäohjelma. Muut osuuskunnat eivät näkisi toistensa tietoja vaan jokaisen järjestelmä olisi osuuskuntakohtainen. Ainoastaan isännöitsijä saisi tiedot jokaiselta itselleen. Isännöitsijä organisoisi ja yhtenäistäisi osuuskuntien toimintaa.

Hyviä puolia isännöitsijän käytölle olisi esimerkiksi se, että päästäisiin eroon talkootoiminnasta, koska vastuuta voitaisiin siirtää isännöitsijälle. Osuuskunnat voisivat yhdessä sopia isännöitsijälle maksettavan korvauksen suuruudesta. Osuuskuntien lukumäärä huomioon ottaen, maksettavan korvauksen suuruus ei nousisi yksittäisen osuuskunnan osalta kovinkaan suureksi. Yksittäisen osuuskunnan kohdalla voitaisiin puhua 100 - 200 € kuukausierästä.

Suomesta ja Yhdysvalloista löytyy esimerkki vastaavista toiminnanohjausjärjestelmistä, mutta erona niissä on se, että asiointi tapahtuu itsenäisesti ilman isännöitsijää. Suomessa FCG (Finnish Consulting Group) on laatinut ns. Voknet - sivuston, joka on vesiosuuskuntien tiedon- ja töidenhallintajärjestelmä. Järjestelmän on tarkoitus helpottaa osuuskuntien ja vesihuoltolaitosten käytön ja tietotaidon arkistointia. Arkistointi tapahtuu systemaattisemmin ja erityisesti järjestelmän käyttöliittymään on kiinnitetty huomiota. Tiedot on koottu eri moduulien alle ja jokaisen moduulin kohdalta omaan kategoriaansa luokitellut asiat, esimerkiksi sähköposti, kalenteri, päiväkirja, tiedostonhallinta ja käyttäjienhallinta. Moduuleja löytyy lueteltujen lisäksi enemmänkin, mutta tulevaisuudessa ohjelmaa halutaan yhä monipuolistaa lisäämällä moduuleja, kuten laskutusmoduuli, jonka avulla osuuskunnat voisivat hoitaa laskutuksensa asiakkaiden suuntaan. Käyttöliittymä on eri vesiosuuskuntien osakkaiden kanssa yhteistyössä tehty ja sen pitäisi olla toiminnallisesti helppokäyttöinen. (Vesiosuuskunnan tiedon- ja töiden hallintajärjestelmän www-sivut)

Yhdysvalloista löytyy ohjelmisivusto, joka on Yhdysvaltain ympäristösuojelujärjestön ylläpitämä. Sivustolta löytyvän järjestelmän nimi on lyhennettynä: CUPPS (Check Up Programs for Small Systems), joka soveltuu pienille talous- ja jätevesipalveluyksiköille eli vesiosuuskunnille. Järjestelmää käyttää 20 osuuskuntayhtiötä kymmenessä Yhdysvaltain osavaltiossa. Sivustolta löytyy kattava määrä tietoa vesiosuuskunnan toimintaan perustuen ja sivustolla voi hallita osuuskuntansa tietokantoja laajan toiminnanohjausjärjestelmän avulla. (CUPPS (EPA) [www- sivut](#))

Oman toimintansa edelleen parantamiseksi osuuskuntien kannattaa miettiä myös osuuskuntatoimintaan soveltuvaa laatu- tai käyttöomaisuuden hallintajärjestelmää. Isompien osuuskuntien osalta tämä olisikin suotavaa. Vesiosuuskunnille tarkoitettu laatukäsikirja ISO-9001:2000 käsittää järjestelmän, joka koostuu mm. laatukäsikirjasta, toimintakaavioista ja menetelmäohjeista, työohjeista, lomakkeista ja valmiista sopimus pohjista, laatutallenteista ja viitetiedoista. Varsinkin toimintakaaviot ja koko toimintaa kuvaavat prosessikaaviot olisivat omiaan selkeyttämään tietojen hallintaa ja käsittelyä. Prosessikaavion tarkoituksena on kuvata toiminta alusta loppuun ja se koostuu kaaviomaiseen muotoon jäsenellyistä prosessialueista, joiden ympärille tiedot on kasattu omiin alueisiinsa. Prosessikaavioesimerkki löytyy liitteestä 5.

Oman toiminnan jatkuva parantaminen sekä ympäristö- ja laatu politiikan huomioon ottaminen on nykypäivää ja niinpä se kannattaisi ottaa huomioon ennemmin tai myöhemmin omassa toiminnassa. (Raudasoja, 2009, 9)

LOPPUSANAT

Yhteistyön kehittäminen sopisi siilinjärveläisille osuuskunnille, koska ne ovat lähes samankaltaisissa tilanteissa. Osuuskunnat haluavat pitää toimintansa jatkossakin itsenäisenä, jos kunnan kanssa yhdistyminen ei ole vaihtoehtona. Halukkuus asioiden hoitoon lähes kaikissa tuntuisi olevan kuitenkin vähenemään päin. Mutta jos yhteistyömuotoa ei saada muodostettua osuuskuntien välille, vesiosuuskunnat jatkavat todennäköisesti toimintaansa tulevaisuudessa täysin itsenäisinä. Tämä ratkaisu lieenee se toinen vaihtoehto yhteistyön kehittämisen lisäksi, koska muutoshalukkuutta muihin suuntiin ei ole. Toisaalta mikään vaihtoehto ei ole toista poissulkeva ja kaikkia mahdollisuuksia voidaan hyödyntää jopa samaan aikaan yhdessä.

Vanhemmissa osuuskunnissa investoinnit on maksettua ja ainoa ongelma on saada toiminta pysymään kannattavana. Toiminnan maksujen korotuksiin ei mielellään lähdettäisi, koska osakkaat ovat voimakkaasti sitä toimenpidettä vastaan. Toisaalta osuuskunnan toiminnan ei ole tarkoituskaan tuottaa voittoa toiminnallaan ja jo verotussyistäkin kannattaa pitää tulos optimaalisella tasolla. Maksuja ei siis kannatakaan verotussyistä nostaa enemmän kuin on tarpeen. Järjestelmien kehittäminen hälytys- ja kaukovalvonta mukaan luettuna, dokumentaatio ja suunnitelmat poikkeusolojen ja erityistilanteiden varalle ovat ehkä niitä yleisimpiä ja vakavimpia ongelmia ja kaipaavat eniten kehitystä jatkossa. Kaikilla ei tosin ole ongelmia edellä mainittujen asioiden kanssa, mutta kehitystyötä tulee jatkaa, jos sille on vähänkin tarvetta. Toisaalta jo nykyajattelunkin mukaan toimintaa pitää kehittää jatkuvasti eikä tyytyä nykyiseen olotilaan.

Kiinnostavaa tulevaisuuden kannalta on joka tapauksessa se, miten vesiosuuskunnat aikovat toimia jatkossa. Jokaisella osuuskunnalla tuntuu olevan tällä hetkellä omat tarpeensa, mieltymyksensä ja tavoitteensa, mutta miten ne aiotaan toteuttaa ja toteutuvatko ne loppujen lopuksi, on kiinni monista erilaisista asioista. Asioiden toteutuminen ei riipu välttämättä osuuskunnista itsestään. Kunnan on joka tapauksessa pidettävä huoli siitä, että vesihuoltopalvelut toimivat ja edistää palveluiden saantia ja kehittämistä koko alueellaan.

LÄHTEET

Asetus (VN) talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten ulkopuolisilla alueilla L 2011/209. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 25.2.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110209>

Asetus terveydensuojelusta L 1994/280. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 27.2.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19941280>

Asetus (VN) yhdyskuntajätevesistä L 2006/888. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 25.2.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060888>

Asetus ympäristönsuojelusta L 2000/169. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 15.3.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000169>

CUPPS (Check Up Programs for Small Systems). www-sivut. [viitattu 13.4.2012] Saatavissa: <http://water.epa.gov/infrastructure/drinkingwater/pws/cupss/index.cfm>

Korhonen. E. 2000. Pohjois- Savon vesiosuuskuntien tilanne v. 2000. Kuopion yliopisto. Luonnontieteiden ja ympäristötieteiden tiedekunta. Opinnäytetyö.

Laki kirjanpidosta L 1997/1336. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 26.2.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336>

Laki osuuskuntatoiminnasta L 2001/1488. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 27.2.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20011488>

Laki pelastuslaista L 2011/379. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 28.2.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379>

Laki valmiuslaista L 2011/1552. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 11.3.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20111552>

Laki vesihuollosta L 2001/119. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 24.2.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010119>

Laki vesilaista L 1961/264. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 10.3.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610264>

Laki terveydensuojelusta L 1994/763. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 7.3.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940763>

Laki ympäristönsuojelusta L 2000/86. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 12.3.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000086>

Multanen, H. Vain yksi vesilaitos. Savon Sanomat .4.1.2012)

Mustonen, A. 2009, Keski- Suomessa esimerkillistä yhteistyötä. Osuustoimintalehti. 2009 nro 1. [viitattu 15.4.2012]. Saatavissa: http://www.pellervo.fi/otlehti/ot1_09/vesiosk.htm

Mynttinen M. & Takala P. Kuntien ja osuuskuntien yhteistyö vesihuoltopalveluissa. Kyselyraportti 2007. [viitattu 25.3.2012]
Saatavissa:
http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/yty/vesihuolto/vok/Documents/Kuntien_ ja_osuuskuntien_yhteistyö_ vesihuoltopalveluissa.pdf

Pöyry Oy. 2011a. Maaningan ja Siilinjärven kunnat, Nilsiä kaupunki, Kuntarajat ylittävä yhteistyö sekä vesiosuuskuntien ja kuntien välinen yhteistyö. Kunnan monistesarja.

Pöyry Oy. 2011b. Siilinjärven kunnan vesihuollon kehittämissuunnitelma. 2011. Kunnan lakisääteinen suunnitelma alueen vesihuollosta.

Raudasoja, N. 2009. Vesiosuuskuntien laatukäsikirja. Keski - Suomen ympäristökeskus. [viitattu 12.2.2012].
Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=316219&lan=fi>

Siilinjärven www- sivu [viitattu 24.2.2012]. Saatavissa: www.siilinjärvi.fi

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus L 2006/1351. Finlex. Lainsäädäntö. [viitattu 23.2.2012]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20061351>

Takala, A. 2008, Vesiyhtymien toiminnan kehittäminen, Helsinki 2008. Edita Prima Oy.
viitattu 2.4.2012]. Saatavissa: http://www.vvy.fi/files/45/takala_annina.pdf

Valtion ympäristöhallinnon verkkopalvelun www- sivu [viitattu 13.3.2012].
Saatavissa: <http://www.vvy.fi/index.phtml?s=208>

Voknet. FCG (Finnish Consulting Group) Vesiosuuskunnan tiedon- ja töidenhallinta-järjestelmä [viitattu 15.4.2012] Saatavissa: www.voknet.fi

Liite 1 Kartta Siilinjärven kunnan vesiosuuskuntien toiminta-alueista ja kunnan vesihuollon kehittämisen tarvealueista

Liite 2 Toimijat ja vastuut vesihuollossa

Vesihuoltolaki

Vesihuoltolaitos Osuuskunnat	Terveysturvallisuus- viranomainen	Ympäristönsuojelu- viranomainen
Käytännön järjestelyt Verkostojen ym. rakentaminen ja kunnossapito Toiminnasta vastaaminen	Valvontaviranomainen	
Toiminta-alueet - Tekninen lautakunta hyväksyy	Lausunnon antaminen	
Kiinteistön liittäminen verkostoon - liittämiskohdan osoittaminen (VHL 12 §: kiinteistön välittömässä läheisyydessä)	Lausunnot vapautus- hakemuksista	Liittymisen valvonta ja päätökset vapautushakemuksista

7.2.2012

4

Terveysturvallisuuslaki

Tehtävä	Vesihuoltolaitos Osuuskunnat	Terveysturvallisuus- viranomainen
usveden laatu aveden laatu vesivuodot)	Laadusta vastaaminen: Käyttö tarkkailunäytteenotto / muu näytteenotto	Veden laadun valvonta
ontatutkimusohjelma, itää mm.: oksen tiedot ja aisuudet yhteinen-ohjelma utuminen erityistilanteisiin	Laadinta ja toteutus yhteistyössä	
ottaminen normaali- ja istilanteissa	Veden laatu normaalitilanteissa Laadun esteettinen heikentyminen Jakeluhäiriöt	Terveysturvallisuus- Epidemiologiakeskus

3

Vesilaki

Vesihuoltolaitos Osuuskunnat	Terveysturvallisuus- viranomainen	Ympäristönsuojelu- viranomainen
Pohjaveden otto		Pohjaveden oton valvonta yhdessä ELY-keskuksen kanssa (vesioikeuden lupa)

6

Ympäristönsuojelulaki

Vesihuoltolaitos Osuuskunnat	Terveysturvallisuus- viranomainen	Ympäristönsuojelu- viranomainen
Jätevesien kerääminen, johtaminen ja käsittely		Pohjaveden valvonta Pintavesien valvonta (jätevesivuodot)
	Ulimaveden, raaka- ja talousveden laadun valvonta (jätevesivuodot)	Jätevesien käsittelyn valvonta yhdessä ELY-keskuksen kanssa (ympäristölupaviras- ton lupa)
Hajuhaittojen valvonta		

5

Liite 3 Lehtiartikkelit vesiosuuskuntien yhteistyöstä ja vesihuoltolaitosten yhdistymisestä

Vain yksi vesilaitos

Hyvin hoidettu jätevesijärjestelmä on viisainta antaa ammattilaisten hoidettavaksi ja pois meiltä eläkeläisiltä, kirjoittaa Heikki Multanen.

Kuopion alueella toimii 21 vesihuolto-osuuskuntaa, ja määrä taitaa kasvaa kuntaliitosten myötä. Kuopion Vesiliikelaitoksen voimat taitavat juuri ja juuri riittää kuntaliitosten kaavoitettujen alueiden haltuunottoon. Ensimmäiseksi on saatettava elinkaarensa loppupuolella olevia puhdistamoja ajan tasalle.

Viranomaismääräykset lisääntyvät vuosi vuodelta, ja samaan aikaan osuuskuntien hallitukset ikääntyvät. Työssä käyvät hallitusten jäsenet ovat kiihtyneitä.

Operatiivisessa vetovastuussa näyttää olevan eläkeläisiä, joille se on erinomainen kolmannen sektorin harrastus niin kauan kuin voimia riittää.

Vesi on meille elinehto. Emme huomaa tai edes ajattele asiaa niin kauan kuin vettä tulee hanasta. Veden laadusta kiitos kuuluu pitkäjänteiselle vedenottopoliitikalle.

Lähivuosina joudutaan rakentamaan jätevesijärjestelmiä haja-asutusalueille vesistöjen varsiin, myös vanhoihin kiinteistöihin lain ja viranomaismääräysten mukaan. Osuuskunnilla on hengähdysaikaa niin kauan kuin Kuopion vesihuollon kehittämis- ja yleissuunnitelma valmistuvat sekä jätevesijärjestelmien rakentaminen aloitetaan.

Uusia rakennuslupia hakevat ovat jo menettäneet etsikkokansansa ja joutuvat investoimaan talokohtaisiin järjestelmiin. Yleissuunnitelman ja osuuskuntien suunnitelmien valmistuttua muutamien vuosien kuluttua hekin joutuvat liittymään alueensa osuuskunnan viemäriverkostoon.

Tosin uusille talokohtaisille järjestelmille saattaa saada lisää aikaa viranomaisilta tämän-

UUTTA VESILINJAA

Jätevesiverkostot vaativat jatkuvaa työtä nykyteknikasta huolimatta.

hetkisen käsityksen mukaan.

Kuopion vesihuollon kehittämissuunnitelman ohjausryhmälle on esitetty viisi selkeää tavoitetta, joissa on vielä paljon selvittämistä.

Veden hankinta ja jakelu on turvattava, jätevesihuoltoa kehitettävä, vesihuoltolaitosten toimintaedellytykset turvattava, erityistilanteisiin varauduttava ja yhteistyötä edistettävä. Kaikki ovat hyvin selkeitä ja ymmärrettäviä tavoitteita.

Miten tähän päästään? Osuuskuntien määrää lienee järkevää vähentää. Hyvin

hoidettu jätevesijärjestelmä on viisainta antaa ammattilaisten hoidettavaksi ja pois meiltä eläkeläisiltä.

Puhdas vesi on ollut hyvä harrastus, mutta jätevesiverkostot vaativat jatkuvaa työtä nykyteknikasta huolimatta.

Viranomaiset tulevat asettamaan vesihuollon kehittämissuunnitelman nähtäväksi ja osuuskunnille lausunnoille. Siitä tullaan järjestämään myös tiedotustilaisuuksia.

Heitätkin pallon poliitikoille ja osuuskunnille. Onko meillä Kuopiossa tulevaistu-

desa vain yksi vesilaitos, joka huolehtii tasapuolisesti vedestä koko alueella?

Onko meillä sen lisäksi yksi osuuskunta, johon nykyiset osuuskunnat sulautetaan? Se hoitaisi riittäväillä voimilla ja kirjanpito- ja tietokoneohjelmilla asioistaan. Sen osuus veden kokonaiskulutuksesta olisi viisi prosenttia.

Onko suuruuden ekonomista hyötyä tässä ja kuntaliitosasiassa?

HEIKKI MULTANEN
Puheenjohtaja
Puutossalmen vesihuolto-osuuskunta

Savon Sanomat 4.1.2012 ”Vain yksi vesilaitos” Kannanotto vesiosuuskuntien yhdistämiseen. (Multanen 2012, 4)

Liite 3 Lehtiartikkelit vesiosuuskuntien yhteistyöstä ja vesihuoltolaitosten yhdistymisistä

”Keski-Suomessa esimerkillistä yhteistyötä”

”Keski-Suomessa kuusi vesiosuuskuntaa tekee tiivistyvää yhteistyötä ja herättelee muitakin siihen mukaan.”

”Yhteistyöreunaan muodostavat Koiviston, Vehniän, Mämmen, Muuramen Rannankylän, Isolahden, Suolahti-Sumiaisen ja Parantala-Honkolan vesiosuuskunnat. Niiden jäsentalouksien määrä vaihtelee parista sadasta liki viiteensataan eli niiden koko on varsin hyvää tasoa suomalaisten vesiosuuskuntien joukossa. Yhteistyön vetureina ovat Koiviston Vesihuolto-Osuuskunta ja sen hallituksen puheenjohtaja **Reijo Korhonen** sekä Vehniän Vesiosuuskunta ja sen toimitusjohtaja **Sakari Penttinen**. Osuuskunnilla on paljon keskinäistä yhteistyötä, mutta ne haluavat laajentaa sitä maakunnan muihin vesiosuuskuntiin. Aloitteellisuus ei jää tähän, vaan he haluaisivat Suomeen vesiosuuskuntien oman yhdistyksen. Asiasta on tehty ehdotus Pellervo-Seuralle, joka tunnustelee asian etenemismahdollisuuksia kuluvan vuoden aikana (ks. OT 6/08). Yhteistyöaloitteita tukee osaltaan Keski-Suomen ympäristökeskuksen ja Keski-Suomen liiton kanssa kehitettävä vesiosuuskuntien laatu järjestelmä, jota testataan käytäntöön tänä keväänä. Molemmissa on puhdas- ja jätevesiverkkoa yhtä pitkät osuudet.”

Vehniän VOK vanhimpia

”Vehniän VOK Laukaassa on perustettu 1997. Ensimmäinen rakennusvaihe tehtiin 1999 - 2000. Toinen pienempi rakennusvaihe on ollut jo pitkään valmisteilla, mutta asia on jumittunut kunnan päätöksenteossa. Osuuskunta ei ole saanut kunnan selitystäkään kunnasta, sanoo Sakari Penttinen. Osuuskunnan perustamisvaihe oli hyvää yhteistyötä, kun kunta tuki hanketta teettämällä hankesuunnitelman ja antamalla 20 % avustusta. EU-rahaa ja valtion rahaa saatiin lisäksi yhteensä 40 %.

- Jatkossa tukea tuskin tässä mitassa tulee, arvelee Penttinen. Avustuspäätösten jälkeen päästäisiin uuden osuuden rakentamiseen, jolloin koko kylä pääsisi verkoston piiriin. Osuuskunta teki rakennussuunnitelman jo 2002 omin varoin ja olisi valmis rakentamiseen heti. 180 nykyisen jäsentalouden lisäksi uusia liittyjiä tulisi noin 140.

Vehniä ostaa veden Jyväskylän Energialta. Myös jätevesi pumpataan sen verkkoon. - Harkintaan tulee lähivuosina kylläkin oman vedenottamon rakentaminen, millä säästäisi.

Alueen vesiosuuskuntien yhteistyössä tärkeintä on yhteisen huoltojärjestelmän rakentaminen, sanoo Penttinen. Huollosta vastaavat voivat hoitaa myös toisen osuuskunnan häiriöitä koulutuksen ja perehtymisen jälkeen. Järjestelmään liittyä myös yhteinen varaosapalvelu.”

Esitys omasta järjestöstä

”Koiviston osuuskunta on perustettu 2004. Sillä on vesi- ja viemäriverkostoa 150 km Äänekosken ja Laukaan kunnissa. Jäsentalouksia on nyt 460. - Uudelle yleiskaavaan merkitylle alueelle on mahdollista rakentaa 200 tonttia, eli ne huomioiden verkostostamme on valmiina 75-80 %, sanoo Reijo Korhonen.

Osuuskunnan raakavesi tulee Äänekosken kunnalta, ja jätevedet johdetaan Äänekoskelle sekä Laukaan alueelta Jyväskylään. Korhonen on tyytyväinen yhteistyö-

hön etenkin Äänekosken kanssa ja myös Ääneseudun Energian hinnoitteluun. Yhteistyötä alueen vesiosuuskuntien kesken tehdään kaikissa asioissa, ilman sitä jokainen osuuskunta toimisi turhan raskaasti. - Yksinkin voi selvitä, mutta teho löytyy yhteistyöstä, Korhonen toteaa.

Osuuskuntamuoto on ainoa järkevä tapa hoitaa vesihuoltoa taajamien ulkopuolella, sanoo Korhonen. - Osuuskunnassamme jäsenten rahaa investoinneista on 60 %, kun tukitilanne ei ollut enää rakentamisaikana niin hyvä kuin muutama vuosi aikaisemmin. Kyllä sen päälle myös katsotaan.

Sakari Penttinen näkee osuuskunnan vahvuutena yhteisen sitoutumisen hankkeeseen: - Tunnetaan omaksi yhtiöksi ja oman kylän ihmiset hoitavat sen asioita.

Heikkoudeksi hän näkee keskimäärin liian pienen koon. - Ollaan tällöin liikaa isojen vesi- ja jätevesitoimijoiden armoilla, ei ole paljon neuvotteluvaraa toimitusehdossa ja palvelun tarjoajan vaihtaminen on vaikeaa.

Sekä Penttinen että Korhonen painottavat käytännön hyötyjä, joita järjestäytymisen vesiosuuskuntien omaan valtakunnalliseen järjestöön toisi mukanaan. - On paljon asioita, joita kannattaa organisoida yhdessä. Säästetään voimia ja rahaa, sanoo Reijo Korhonen. - Myös välttämättömiksi tulevat koulutukset pitää olla järjestön organisoimia, hän lisää."

600 jäsentä jo hyvä koko

"Sakari Penttinen uskoo myös, että järjestön myötä osuuskuntien yhdistyminen suuremmiksi yksiköiksi tulisi helpommaksi. - Järjestön rooli ei kuitenkaan olisi suosia yhdistymään lähteviä, vaan omilla voimillaan jatkavat VOKit saisivat yhtä lailla apua ja tietoa, hän pohtii.

Molemmat aktiivit pitävät vesiosuuskuntien toiminnallisesti järkevänä kokona vähintään 600 jäsentäloutta.

Kummankin osuuskunnan toimialueella verkostoon liittyminen on ollut kattavaa. Vapautusta hakeneiden kiinteistöt ovat alueellamme pääosin hyvin huonokuntoisia tai vain osan vuodesta asuttuja.

Lainsäädäntö velvoittaa saamaan jätevesihuollon haja-asutusalueilla kuntoon ennen vuotta 2014. Sakari Penttinen näkee, että yhteiskunnan investointiavustukset eivät ainakaan vielä kulje riittävästi tässä aikataulussa."

Antti Mustonen

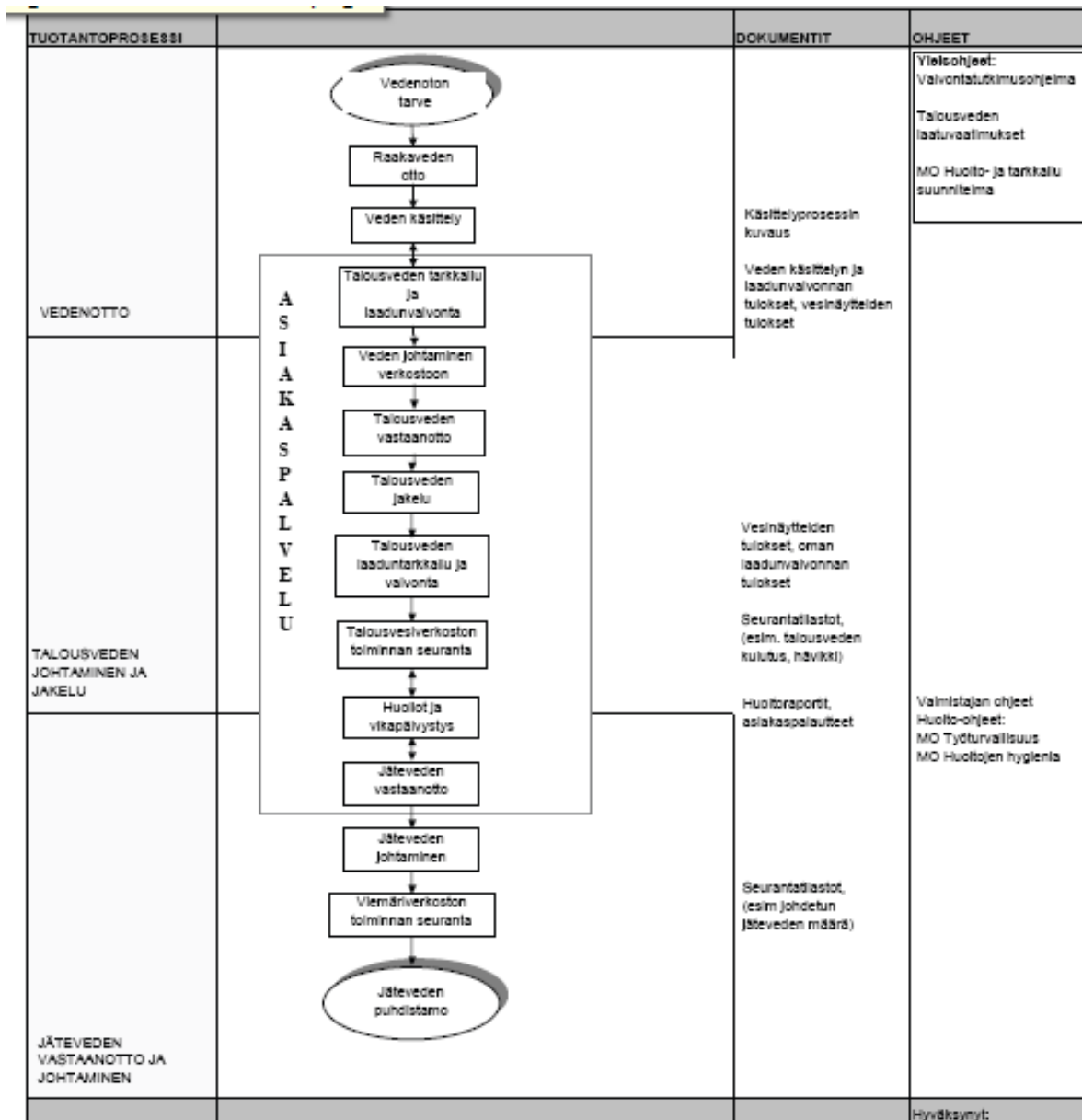
(Mustonen, A. 2009, 7)

Liite 4 Vesihuollon käsitteitä

Asiakas tai osakas	Tarkoittaa käytännössä kiinteistön omistajaa tai haltijaa, joka tekee vesihuoltolaitoksen kanssa sopimuksen verkostoliitoksesta vesihuoltolaitoksen kanssa tai palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä.
ELY	Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Haja-asutusalue	Alue, jossa kiinteistöjen välinen etäisyys on yleensä yli 200m toisistaan.
Käyttömaksu	Käytetyn veden ja johdetun jäteveden mukaisesti määräytyvä maksu asiakkaalle.
Käyttö- ja liittymäsopimukset	Sopimukset, jotka sovitaan osapuolten kesken vesihuollon palveluiden käyttöä ja palvelun piiriin liittymisen osalta.
Liittymismaksu	Vesihuoltolaitokseen tai -osuuskuntaan liittymisestä suoritettava maksu, joka kattaa
Taajama	Alue, jossa rakennusten välinen etäisyys toisistaan on korkeintaan 200m. Taajamassa asutus on keskittynyt yleensä isoksi kyläksi tai esimerkiksi kaupungin lähiöksi.
Talousvesi	Vesi, joka on terveydensuojelullaista tarkoitettu ihmisten käyttöön.
Toiminta-alue	Kunnan määräämä alue, jolla vesihuoltolaitos huolehtii vesihuollosta
Perusmaksu	Maksu, joka määräytyy vesihuoltolaitoksen tai -osuuskunnan maksuperusteiden mukaan kattamaan toimintaa.

Pintavesi	Käsittää kaikki maanpäällä sijaitsevat niin virtaavat kuin virtaamattomatkin vedet ja vesistöt.
Pohjavesi	Pohjavesi on vettä, joka sijaitsee maan alla ja syntyy sade- ja pintavesien suotautuessa maanläpi avoimeen maa- ja kallioperään.
Vesihuolto	Yleisesti talousvedenhankintaan, -käsittelyyn ja toimittamiseen jäteveden poisjohtamiseen liityvä käsite. Vastaavasti jäte- ja huleveden osalta vesihuolto tarkoittaa vesien poisjohtamista ja käsittelyä.
Vesihuoltolaitos	Yhteiskunnan vesihuollosta huolehtiva laitos
Yleiset toimitusehdot	Toimitusehdot sovitaan sopimuksissa ja niitä noudatetaan palveluiden osalta niin kuin on sovittu

Liite 5 Vesiosuuskunnan prosessikaavio

Esimerkki vesiosuuskunnan prosessikaaviosta. Mitä enemmän muuttujia kaavio sisältää sen yksinkertaisemmin ja helpommin asiat on hallittavissa.

(Raudasoja, N. 2009, 56)

Liite 6 Siilinjärven kunnan suunnitelmat vesiosuuskuntiin liittyen (taulukot)

Taulukko 4 Kestävän vesihuollon järjestäminen

Tavoite	Toimenpide	Aikataulu	Alue
Vesihuoltolaitosten viemäri- verkostojen toiminta- alueiden määrittely / uudelle- leen arviointi	Viemäriverkostojen tarvealueiden määrittely.	2011	Haja-asutusalue, Taajama
	Hajajätevesiasetusta koskeva tiedot- taminen ja neuvonta.	2011-2016	Haja-asutusalue
Vesihuoltoverkostojen ra- kentaminen toiminta-alueelle ja toiminta-alueeksi suunnit- tetuille alueille	Viemäriverkostojen rakentaminen Karjalanharjunniemen – Ranta- Toivalan - Uuhimäen alueelle (vesiosuuskunta)	2012	Haja-asutusalue
	Viemäriverkoston rakentaminen Kuuslahteen (vesiosuuskunnat , Nilsin kaupunki)	2012-2014	
	Viemäriverkostojen täydennysraken- taminen Hamulassa ja Koivusaares- sa (vesiosuuskunta)	vuosittain	
Jäteveden aiheuttamien terveys-, ympäristö- ja viih- tyisyshaittojen ehkäisemi- nen	Jätevedenpumppaamoiden ylivuoto- jen ehkäisytöiden toteutus riskinar- viointiin perustuen	2012 →	Haja-asutusalue
		Jatkuva	
Vesiosuuskuntien verkosto- jen rakentamisen laadun hallinta	Vesiosuuskuntien vesihuoltotyömai- den valvonnan järjestäminen	2012→	Haja-asutusalue
Ammattitaitoisen henkilöstön rekrytointi myös tulevaisuu- dessa	Jatkuva koulutus, oppisopimuskoulu- tus		Haja-asutusalue, Taajama

Taulukko 5 Raakaveden hankinnan turvaaminen

Tavoite	Toimenpide	Aikataulu	Alue
Pohjavesialueiden suojelu	Suojelusuunnitelmien laatiminen ja hyväksyminen	2011→	Haja-asutusalue, Taajama
	Suojelusuunnitelmaan kirjattujen toimenpiteiden toteuttaminen, muun muassa pohjavesialueella sijaitse- vien viemärijärjestelmien uusiminen	Vuosittain	Haja-asutusalue, Taajama

Liite 6 Siilinjärven kunnan suunnitelmat vesiosuuskuntiin liittyen (taulukot)

Taulukko 6 Talousveden hankinnan ja jakelun turvaaminen

Tavoite	Toimenpide	Aikataulu	Alue
Vedenottamoiden ja verkostojen turvallisuustason lisääminen	Turvallisuusselvitysten laadinta	2012	Haja-asutusalue, Taajama
Toimintakunnon ylläpito (saneerausvelan ehkäisy)	Verkostosaneeraukset ja huolto, mm. huuhtelut	Vuosittain	Haja-asutusalue, Taajama

Taulukko 7 Vesihuoltolaitosten kestävä talouden turvaaminen

Tavoite	Toimenpide	Aikataulu	Alue
Taksarakennemallin ja taksatasojen uudelleen arviointi aiheuttamisperiaatteen noudattaminen maksuissa	Perusmaksun käyttöönotto liittymismaksujen määrätymisperusteiden tarkistus	2012-2013	Haja-asutusalue, Taajama

Taulukko 8 Paikallisen ja alueellisen, kuntarajoista riippumattoman vesihuollon ja yhteistyön laajentaminen

Tavoite	Toimenpide	Aikataulu	Alue
Käyttöomaisuuden hallinnan lisääminen ja tarkoituksenmukaisten saneerausohjelmien laatiminen	Vesihuoltolaitosten verkostotietojen koonti yhteen sähköiseen järjestelmään	2012→	Haja-asutusalue, Taajama

Taulukko 9 Vesihuoltolaitosten häiriö- ja erityistilanteisiin varautuminen, laajavaikutteisten tilanteiden torjuminen

Tavoite	Toimenpide	Aikataulu	Alue
Vesihuoltolaitosten erityis- / poikkeustilanteisiin varautuminen ja valmiuden ylläpito	Vesihuoltolaitosten valmiussuunnitelmien laatiminen / päivittäminen ja vesihuoltolaitosten yhteisten koulutus- ja harjoituslaisuusjärjestämisen	2012→	Haja-asutusalue, Taajama

Liite 6 Siilinjärven kunnan suunnitelmat vesiosuuskuntiin liittyen (taulukot)

Taulukko 10 Siilinjärven kunnan vesihuoltoverkostojen tarvealueet

	Alue	Verkosto	Peruste				Toteuttajataho	Toteutusvuosi
			Asukasihentymä	Terveellinen	Ympäristöllinen	Muu peruste		
1	Karjalanharjunniemi	Viemäri	X		Vesistö		Vesiosuuskunta	2014
2	Kuuslahti-Pajulahti	Viemäri			Vesistö		Kaupungin/kunnan vesihuoltolaitos runkolinjat, vesiosuuskunta muut	
3	Golftie	Viemäri	X	Harjamäki- Kasurila pohjavesialue, vesistö			Kunnan vesihuoltolaitos	2015
4	Räimäntien varsi	Viemäri	X				Vesiosuuskunta tai vesihuoltolaitos	2016
5	Kasurilanmäki	Viemäri	X				Vesiosuuskunta	2017
6	Jälänniemi	Viemäri		Jälänniemen pohjavesialue, vesistö			Vesiosuuskunta tai kunnan vesihuoltolaitos	2018
7	Kalliolahti	Vesijohto ja viemäri		Vesistö, Jälänniemen vedenottamo		Tarve ja rajaus selvitetään yleiskaavatyössä	Kunnan vesihuoltolaitos	2019-2020

Liite 7 Kysely Siilinjärven kunnan alueella toimiville vesiosuuskunnille

**KYSELY SIILINJÄRVEN KUNNAN ALUEELLA TOIMIVILLE
VESIOSUUSKUNNILLE**

Vesiosuuskunnan yleistiedot:

Kylä: _____

Vesiosuuskunta / perustamisvuosi: _____

Yhteyshenkilö: _____

Puhelin: _____

Talous ja hallinto

Talous ja dokumentointi

Osuuskunnan omaisuus (kiinteä osuuskunnalle kuuluva omaisuus ja rahastot? €):

-

Velat? €:

-

Onko osuuskunnalla minkäänlaisia vakuutuksia?:

-

Budjetti ja sen laadinta? (toteutuuko ja riittääkö tämänhetkiseen toimintaan, investointeihin yms. kustannuksiin?):

-

Onko ylijäämää? (jaetaanko esim. jäsenten kesken?):

-

Onko avustuksia haettu ja saatu kulujen kattamiseen muulloinkin kuin rakennusvaiheessa esim. hajuhaittojen poisto tms.?:

-

Onko muuta apua saatu/kysytty (esim. asiantuntija-apu, kunnat/valtio)?:

-

Kuvaus osuuskunnan kirjanpidosta/dokumentoinnista (esim. kuka hoitaa/miten järjestetään? mitä dokumentoidaan? missä tiedot säilytetään? pystytäänkö tiedot kuluista ja tuotoista erittelemään tehokkaasti? onko parantamisen varaa?):

-

Asiakassuhteet/-järjestelmät, minkälainen laskutusjärjestelmä on käytössä?:

-

Tilikausi ja tilinpäätös, käytetäänkö tilintarkastajaa vai hoidetaanko omin voimin, toimiiko käytäntö?:

-

Toimintaan sisältyvät maksut ja määrät (perus-, liittymä-, käyttömaksut yms. ylimääräiset maksut. Mitä ne sisältävät/miten muodostuvat? arvio maksumääristä tällä hetkellä per osakas):

-

Onko osakkailla vesihuoltolain mukaiset liittymis- ja käyttösopimukset?:

-

Onko muuten sovittu kustannusten hoitamisesta jäsenten osalta?:

-

Hallinto ja henkilöstö

Hallinto ja henkilöstömäärä? (aktiivisesti toiminnassa mukana?):

-

Hallinnon toiminta ja tehtävät? (onko selkeästi organisoitu?):

-

Saako toimihenkilöstö palkkaa/palkkioita toiminnastaan vai perustuuko vapaaehtoisuuteen?:

-

Kokousten järjestäminen vuodessa (kerrat?):

-

Jäseneksi pääsy, minkälaisia ehtoja?:

-

Jäsenrekisteri olemassa, minkälainen periaate/mitä tietoja kerätään?:

-

Seurataanko asiakastyytyväisyyttä millään tavalla?:

-

Jäsenen velvollisuudet?(tarvitseeko luovuttaa maata vok:n käyttöön, sallia rakentaminen muissakin tapauksissa kuin vesi- ja viemärijohdon osalta? tms..?):

-

Hallinnon ja muun henkilöstön koulutus/sijaisuudet (miten toteutetaan?mitä vaaditaan? ajantasaisuus?):

-

Miten työturvallisuuteen kiinnitetään huomiota? (onko vaadittu työturvakorttia, onko selkeitä ohjeita esim. laitteistolle ja toimimiselle eri tehtävissä yms. ?onko parantamisen varaa?):

-

Tarjotaanko palveluita alueen ulkopuolelle/ muille kuin omille jäsenille?:

-

Miten osakkaita tiedotetaan eri asioiden osalta? (esim. kokoukset, tehtävät hankkeet/ toimenpiteet, veden laatu, toimiminen ongelmatilanteissa,yms..?):

-

Lainsäädännön seuranta? (tiedottaako kunta uusista lakimuutoksista ja valvooko mielestänne tarpeeksi toimintaa? Seurataanko vesiosuuskunnassa lainsäädäntöä itse? toteutuuko yhteistyö kunnan kanssa?):

-

Tekniikka ,häiriötilanteet & dokumentointi

Lyhyt arvio laitteiston ja verkoston kunnosta&puutteista (verkotot, kaivot,pumppaamot, sähköjärjestelmät jne):

-

Huollon järjestäminen? (kuka hoitaa → ulkoistetaanko palveluita? määräaikaishuollot? tehdäänkö yhteistyötä muiden osuuskuntien/kuntien kanssa? toimiiko käytäntö hyvin vai onko parantamisen varaa?):

-

Häiriötilanteet (kuka hoitaa? minkälainen hälytys-/ päivystysjärjestelmä ja toimintasuunnitelma käytössä? onko tukoksia, vuotoja, tulvimisia, kirjataanko ylös?):

-

Suunnitelmat Poikkeusolojen/Erityistilanteiden varalle? (onko vara-/valmiussuunnitelmia ja harjoitellaanko niitä? onko mahdollista käyttää varavoimalähteitä ja turvata vedenjakelua kriittisimpiin kohteisiin?):

-

Dokumentointi (miten/mitä dokumentoidaan teknisten tietojen osalta (verkotot, pumppaamot, liittymät, venttiilit yms.))? käytetäänkö karttaohjelmia/paikkatietoaineistoja/yms.? Missä säilytetään? Käyttö? parannettavaa?):

-

Vedenlaatu?:

-

Onko valvontatutkimusohjelma yhdessä kunnan viranomaisten kanssa laadittu?: (jos oma vedenottamo)

-

Onko suoja-alueita ja suojelusuunnitelmaa laadittu yhteistyössä kunnan kanssa? (pinta-&pohjavesi):

-

Riskikartoitus

Onko oman toiminnan kannalta tehty minkäänlaista riskikartoitusta (Milloin on tehty? Kuka on laatinut? jne.):

-

Omasta mielestä suurimmat riskit toiminnan kannalta nyt ja tulevaisuudessa?:

-

Yhteistyö

Yhteistyö (onko yhteistyötä muiden vesiosuuskuntien/kuntien/kaupunkien kanssa? minkälaista yhteistyötä? miten toimii käytännössä?)?:

-

Kuuluuko vesiosuuskunta suomen vesiosuuskuntien liitto ry:n, vvy:n tai muuhun järjestöön?:

-

Tulevaisuuden suunnitelmat (5-10 v. Esim. Aiotaanko toimia omillaan niin kuin tähänkin asti vai voitaisiinko yhteistyötä tehdä/lisätä kunnan/vesiosuuskuntien kanssa tai harkita jopa yhdistymisiä → resurssien tehostaminen, yhteiset koulutukset jne...?):?

-

Liite 8 Yhteenveto Siilinjärven vesiosuuskunnista (taulukko)

**EI JULKISEEN KÄYTTÖÖN